

XINVISIBLES
L'ESTAT DEL
RACISME
A CATALUNYA
INFORME 2016

S.O.S. RACISME

pollen
EDICIONS

**~~IN~~VISIBLES
L'ESTAT DEL
RACISME
A CATALUNYA**
INFORME 2016

InVisibles. L'estat del racisme a Catalunya 2016

Autoria: SOS Racisme Catalunya

Equip de redacció: Alba Cuevas, Alicia Rodriguez i Jose Peñín

Equip col·laborador: Edo Bazzaco, Marina Girona, Beatriu Guarro,

Mònica Lòpez i Ignasi Torrent

Fotografies: RUIDO Photo. Persones fotografiades Mohammed Bando;

Jéssica Barreto; Saliha Chiguer; Toni Kankwamba; Kebba Barrow.

Disseny i maquetació: Lucía Joglar i Noelia Muiños - www.papelier.at

Edició: SOS Racisme Catalunya i Pol·len edicions, sccl

Rambla Sta Mònica, 10 1a planta 08002 Barcelona

www.sosracisme.org

T: @SOSRacis

F: facebook.com/SOS-Racisme-Catalunya

Instagram: [sosracisme_cat](https://instagram.com/sosracisme_cat)

c/ Junta de Comerç, 20 08001 Barcelona

www.pol-len.cat

ISBN 978-84-16828-12-8

Dipòsit legal B-7191-2017

Aquesta obra es distribueix sota una llicència Creative Commons en la modalitat de Reconeixement-No comercial-Sense obres derivades. Consulteu els atributs aquí: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

GREENING BOOKS
www.bookdaper.cat
bDAP445

Invisibles. L'estat del racisme
Informe 2016
SOS Racisme, 2017

MOTXILLA ECOLÒGICA - Càlcul de la motxilla ecològica d'un exemplar de la publicació					
Massa publicació (g)	Petjada de carboni (g CO ₂ eq.)	Residus generats (g)	Consum aigua (L)	Consum energia (MJ)	Consum matèries primeres (g)
275	930	37	22	30	402
Estalvis*	172	6	3	5	55

* Impacte ambiental estalviat respecte a una publicació comuna semblant

Índex

Introducció	7
Pròleg	9
1. La Llei d'Estrangeria i el Codi Penal, dos instruments per fer front a la venda ambulat no autoritzada	
Presentació	19
Reflexió: Lorena Antón Garcia. Criminalización del top manta	23
Entrevista: Papa Ibrahima Diop	27
El cas de l'Abram, el Manel i el Karlos	31
El cas de l'Isaac	33
2. Qui pateix el racisme?	
Presentació	39
Reflexió: Lucia Mbomio. Llevo una vida en mi país	41
Entrevista: Khadra Aden Daib	45
El cas del Massoud	49
3. Drets silenciats	
Presentació	55
Reflexió: Marilda Sueiras Bardou. No lloquem a estrangers. El relat d'una vulneració de dret.	57
Entrevista: Miguel Ángel Pérez, Ibrahim	65
El cas del Miquel	69
4. Els drets dels infants, garantits?	
Presentació	75
Reflexió: Fundació Migra Studium. Menors no acompanyats: de les pasteres als CIE	79
Entrevista: Fundació Adsis	83
5. Una burocràcia que discrimina	
Presentació	91
Reflexió: Karlos Castilla Juárez. Extranjería: discrecionalidad y racismo institucional	95
Entrevista: Adama Boiro	101
365 dies de Racisme	105

Introducció

Alba Cuevas,

Directora de SOS Racisme Catalunya

Aquesta és la vuitena edició de *L'estat del racisme a Catalunya*, un informe que elaborem des de SOS Racisme. Es tracta d'un document únic d'anàlisi i de denúncia de les diverses causes, manifestacions i situacions de racisme i xenofòbia que es desenvolupen a Catalunya.

Amb aquest informe volem contribuir a la visibilització del racisme a través de la denúncia pública de vulneracions, agressions i situacions discriminatòries amb motivació racista; a la sensibilització, convidant a tota la ciutadania a ser activa en la defensa de la igualtat de drets i oportunitats i la lluita contra el racisme; i en darrera instància, a la planificació de polítiques públiques antiracistes a partir d'un diagnòstic.

En les properes pàgines trobareu articles, entrevistes, situacions concretes de racisme i una fotografia dels casos que hem treballat durant el 2016 al Servei d'Atenció i Denúncia per a víctimes de racisme i xeno-

fòbia. Amb aquests textos pretenem situar el racisme com un problema real que afecta persones i que configura a dia d'avui una flagrant vulneració dels drets humans aquí i arreu.

Aquest llibre vol ser una eina per a combatre la invisibilització i la normalització del racisme. I a la vegada una exigència cap a les administracions perquè prenguin compromís en l'eradicació d'aquesta xacra.

Des de l'any 1995 com a Federación Estatal de Asociaciones de SOS Racismo publiquem l'*Informe Anual sobre el Racismo en el Estado Español*. I des de l'any 2009 publiquem l'informe *L'estat del Racisme a Catalunya*.

Us animem a llegir-lo i consultar-lo tants cops com calgui, desitjant que sigui útil per la vostra reflexió i us animi a sumar-vos en la lluita antiracista.

Alba Cuevas

Directora de SOS Racisme Catalunya

Pròleg

Fa més de 25 any que SOS Racisme Catalunya, una associació que neix al 1989 i que actualment compta amb unes 600 persones com a sòcies, va obrir una Oficina d'Informació i Denúncia per a víctimes de racisme. Una oficina que avui és el Servei d'Atenció i Denúncia per a víctimes de racisme i xenofòbia. I que s'ha convertit en la nostra actuació principal, tant perquè implica estar al costat de les persones que han patit racisme, denunciant aquestes situacions, com perquè ens permet fer diagnòstic sobre el que succeeix per poder-ho transformar.

El maig de 2016 vam fer, després de molt temps pensant en el com i el quan, una trobada de persones que durant els darrers anys havien denunciat a través del nostre servei una situació de racisme que havien viscut o presenciada. Va ser un espai fabulós, on a banda de compartir vivències, vam poder discutir i re-

flexionar sobre molts interrogants, dilemes i debats que havien sorgit i sorgeixen a l'associació en relació a l'atenció a les víctimes i la denúncia de situacions de racisme. Aquest text s'inspira en les idees que van sorgir en aquella ocasió.

Amb una trajectòria important al darrera són molts els interrogants que dia a dia apareixen, alguns relacionats amb les dificultats del propi context, com per exemple el racisme institucional i institucionalitzat que caracteritza la nostra societat i que suposa que en masses ocasions sentis que la lluita antiracista topa amb un mur darrera una altre. Altres que amb una mirada més interna ens fan qüestionar la nostra tasca, el nostre enfocament i la manera de treballar.

A dia d'avui parlar de racisme **és parlar de sistema de dominació**, el racisme és estructural, a la vegada que estructura i consolida altres

formes d'opressió i segregació; sent amb el patriarcat i el classisme elements claus per a perpetuar uns sistemes de poder, on la minoria exclou i discrimina a les minories que componen la majoria. I parlar de lluita antiracista **és parlar defensa de drets humans**. Entenem aquestes dues premisses com fonamentals per analitzar tant la realitat en la que volem incidir com per a definir la nostra actuació.

Racisme i sistema. En relació a aquests dos conceptes és oportú parlar de l'administració de justícia on es dona una paradoxa cínica i cruel: víctimes acusades i perpetradors absolts, quants casos d'aquest tipus hem assumit en aquests 25 anys?

«Si fem una mirada enrere és realment decepcionant quantificar la impunitat del racisme a partir dels casos que hem assumit, casos que signifiquen persones que han patit i pateixen situacions de discriminació i vulneració de drets. Possiblement una de les coses que hem après és que el sistema judicial no significa justícia, ens el contrari».

La llei és una eina per a la denúncia que pot ser vàlida, suposa en moltes ocasions un lloc on agafar-te; però la interpretació esbiaixada i l'aplicació discriminatòria, fan que també sigui un perill més a combatre.

«Ya en la sala, el juez mira a nuestro representado, y por su cara por su mirada, sientes que la decisión está tomada».

Cert és que la majoria dels casos que assumim es resolen, o s'intenten resoldre, per la via penal. Fet que no sempre respon a una decisió presa a consciència tenint en compte les especificitats de cada situació; sinó que en moltes ocasions és una qüestió que ve donada: perquè es tracta d'un conflicte molt greu o deteriorat, fins i tot ja hi ha denúncies presentades; o en els casos on hi estan implicats cossos policials perquè hi ha denúncies creuades. Què acaba succeint? Pocs èxits reals, poques sentències que concloquin amb el reconeixement del fet racista i de la vulneració dels drets a una persona. No es reconeix que a la persona com una víctima de racisme.

En canvi ens trobem celebrant èxits falsos, davant l'arxiu de causes o de sentències absolutòries per a la nostra part. Ambdós casos responen a situacions en que la víctima ha estat denunciada per un altre delictes i que la situació en la que ella va patir racisme no queda recollida.

«Realment estem dimensionant el problema quan aconseguim, poques vegades, que es reconegui l'agreu-

jant de racisme i el delictes contra la integritat moral. O d'altra banda, amb aquesta judicialització alimentem la maquinària de la criminalització?».

Un interrogant que es fa molt difícil de respondre. Doncs tot i que és cert que disposem de mecanismes per fer efectiva la identificació de les vulneracions de drets, amb la sanció corresponent per qui la perpetra i la reparació per qui n'és objecte; la realitat ens demostra aquests mecanismes no s'estan aplicant. Reclamar l'aplicació d'unes normes que sovint s'obliden i no s'apliquen de manera interessada és una constant de la nostra feina:

«Quan llegeixes les sentències te n'adones que els jutges i jutgesses no veuen, no saben identificar el racisme».

Víctimes, persones victimitzades, usuàries, persones que decideixen denunciar?

Les paraules sovint són més paraules, perquè són significats que responen a la manera en com entenem i construïm la nostra realitat.

Per a nosaltres aquest és un interrogant completament obert, d'una banda pensem que des d'una perspectiva de drets humans és important fer referència al concepte de

víctima o persona victimitzada, per la dimensió que suposa i les responsabilitats que se'n deriven o s'haurien de derivar cap a les institucions. Però també es corre el perill, com sempre que s'utilitzen categories, d'encasellar a les persones en una condició de la que sembla que mai puguin sortir. I més quan aquestes poden fer referència a condicions d'inferioritat o debilitat; persones que han estat vulnerabilitzades.

Més enllà del debat de les paraules, però sense restar-li cap rellevància, és interessant i fonamental per a la nostra tasca conèixer les vivències de les persones que han patit una situació de racisme, han fet un pas al front i han decidit denunciar-ho.

En la defensa dels drets humans la veu de les persones que han patit aquestes vulneracions esdevé una prioritat. És necessari

saber què han viscut, com s'han sentit i quines repercussions ha suposat per a la seva vida. No es pot fer una tasca vinculada a la defensa dels drets humans que no contempli, incorpori i assumeixi aquesta perspectiva.

«Llega un momento en que uno dice vale, basta ya, tengo que pegar un golpe sobre la mesa. Son varios años sufriendo diferentes tipos de discriminaciones. Llega un día que

decido que voy a denunciar, a ver si se da un paso más adelante para que se pueda erradicar».

Però, malauradament aquest cop sobre la taula el fan poques persones. Tal i com indica l'Agència Europea de Drets Humans, en un informe publicat al 2015, el 82% de persones que havien estat víctimes d'un delictes d'odi no denunciaven.

Més endavant, en aquest mateix informe, fem referència a les situacions de racisme que arriben a la nostra associació però que no són denunciades. Enguany suposen un 34% del total i en la majoria d'ocasions (63%) es per decisió de la persona que l'ha patit motivada per la por, la desconfiança en el sistema, la prioritització d'altres necessitats o el desconeixement dels seus drets.

«Siento miedo. Cuando me miran por la calle, pienso que no es porque sea guapa sino porque soy negra».

I què fem davant aquesta situació? Les associacions i la societat civil són les que fins ara han donat resposta, iniciatives com el SAID de SOS racisme i moltes altres (des de la plataforma contra les violències de gènere fins l'observatori contra l'homofòbia) han denunciat i denuncien aquestes vulneracions i discriminacions.

«Todos los seres humanos cuando tenemos un problema, queremos y necesitamos, que alguien te escuche y que te acoja. Eso para mí es muy bonito, cuando siento que alguien me escucha mi dolor se borra. Te olvidas de los problemas cuando hay otro que está ahí y te escucha, eso te hace sentir feliz».

I les institucions? La seva responsabilitat es respectar, protegir i garantir els drets, però en canvi manca voluntat i compromís polític. Calen actuacions en relació a la prevenció, la investigació, la sanció i la reparació davant aquestes situacions. Una política pública antiracista i protecció de les víctimes de vulneracions de drets humans són avui en dia una assignatura pendent, urgent i ineludible.

«Cuando te encuentras en el momento en que has sufrido la agresión, se te viene el mundo encima. Es una lucha titánica que no sabes por donde empezar».

Per què posem èmfasi en la dignitat?

«Siempre he defendido que todo ser humano debe tener su dignidad. Y que cuando un ser humano, esté donde esté en el mundo porque no creo en las fronteras, en el momento en que se vea violentado su de-

recho como ser humano, tiene que buscar la manera, por activa y por pasiva, de reivindicar ese derecho y no dejarse que el sistema le aplaste. Y no sólo el sistema, es también la sociedad en sí misma, que considera normal lo que no lo es».

Si concebem la dignitat com un dret innat de les persones a ser tractades de manera justa i a reconèixer la seva vàlua en tant que humans. Entenem que una discriminació, agressió o abús amb motivació racista suposa un dany a la dignitat de la persona que la pateix.

«Aquí es trata de reconocer a l'altre. No jutjar-lo ni cuestionar-lo. Escaltar, dejar explicar sense interferir. Preguntar: com t'has sentit, què has viscut, per què creus que es una situació de racisme. És després quan ve l'anàlisi i el disseny de l'actuació. Però el primer moment és l'acollida, el reconeixement».

És aquest convenciment el que ens condueix a estructurar la nostra actuació des d'una clara voluntat d'acompanyar en la restitució de la dignitat a la persona que ha viscut una situació de racisme. En cada circumstància els mecanismes per fer-ho són diferents, tant pel que fa a les vies de resolució com altres necessitats que poden aflorar durant el procés.

«No vull que li torni a passar a ningú. No es tracta d'un càstig, no vull que ningú visqui el que jo he viscut».

Per on ha de passa la lluita contra el racisme?

Racisme invisible, amagat, no s'explica... Quan el vivim ens costa pensar que potser hi ha altres persones que passen o han passat pel mateix. Fruit de la por i la desconfiança de moltes persones que han viscut situacions de racisme aquestes no es fan visibles. Però més enllà de la invisibilització i normalització, també correm el risc de que altres persones que viuen circumstàncies semblants es sentin soles.

«T'alleuja una miqueta saber que no ets l'únic cas raro que hi ha. Ara sentia a aquest noi que li han trencat la mandíbula, i sí, em sap greu, però et consola saber que no som els únics que hem patit dany».

La teoria i la voluntat de l'empoderament és clara i fa temps que marca la nostra actuació, però és un camí complex. Sovint cal recordar la circumstància de cada persona i tenir en compte que ha patit la vulneració d'un dret, i veure aleshores quin és el paper que podem desenvolupar i si podem o no contribuir en l'enfortiment, en la recuperació de la situació viscuda; i fins i tot de

la resiliència. Potser aleshores es quan **podem parlar d'empoderament, però no d'empoderar a ningú, cadascú s'empodera**, però potser si que es una funció de les entitats de defensa de drets humans acompanyar aquest procés. Però com?

«Compartir experiencias parecidas. Una cosa es que lo estudies, que te lo expliquen, que lo imagines. Pero no es lo mismo. Se trata de experiencias reales. Aprender de las situaciones que hoy aquí se han explicado ayuda a poderte enfrentar si alguna vez te encuentras en una situación parecida».

Espais per a compartir, des de l'horitzontalitat, l'empatia i la voluntat d'aprendre amb i dels altres. Però per anar un pas més enllà i poder construir plegades.

«Cuando vas al cine y ves una película de acción y ves al protagonista fuerte y poderoso, sales con un pensamiento que te hace sentir fuerte. Pues es algo parecido. Se trata de entrenar antes de jugar, así estás preparado luego vas a la calle y lo transmites».

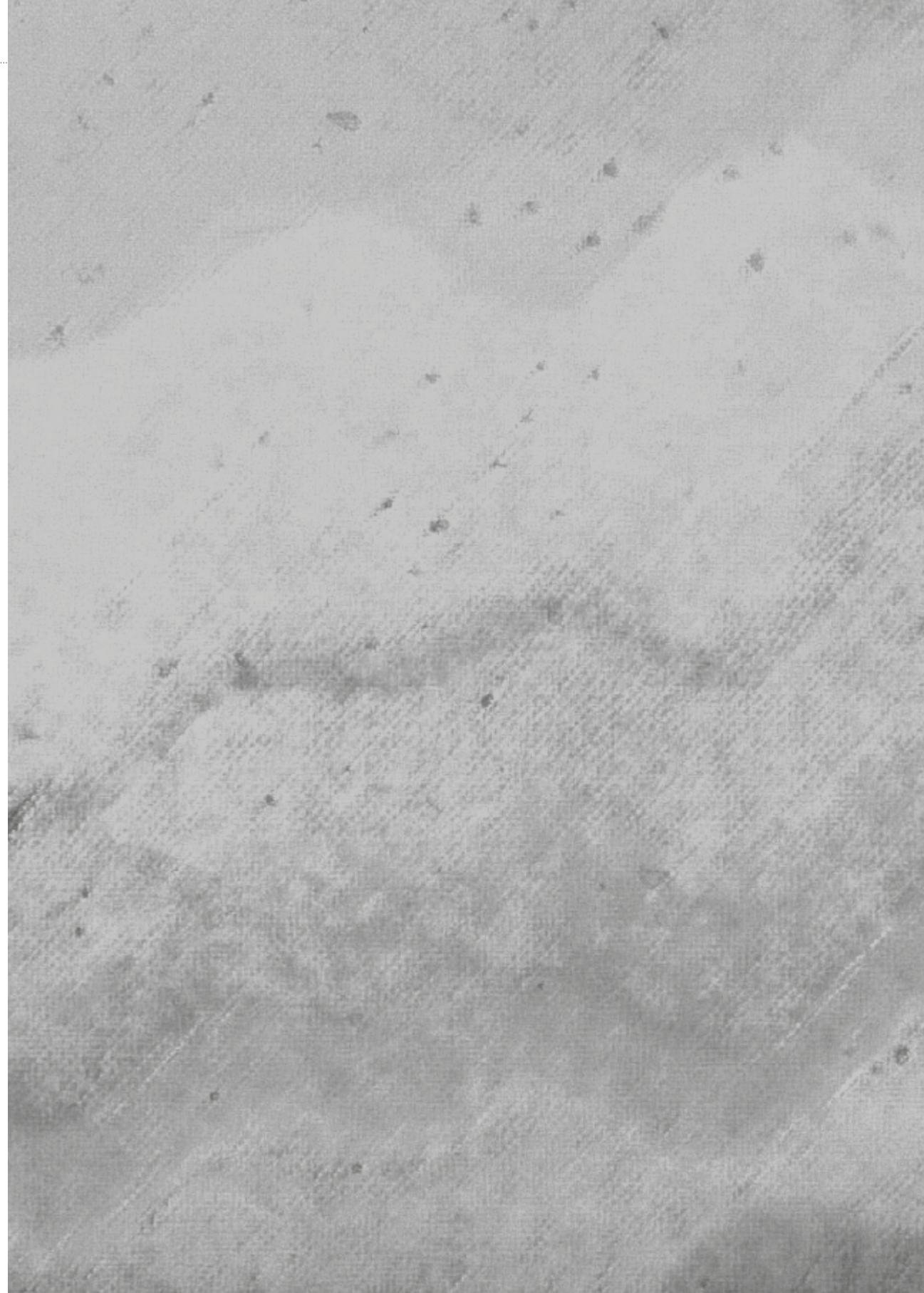
Compartir suposa aquest aprenentatge i entrenament. Però la finalitat és transformar la realitat, estar al costat d'altres persones que han patit racisme, perquè sàpiguen que

no estan soles. Que si ho volen, poden denunciar. Que és important fer-ho perquè no resti invisible. Però aquesta és una decisió que ella ha de prendre, i quan la prengui li fem saber, si ho vol estarem amb ella.

«Compartir con otras personas refuerza mucho la parte de la autoestima, las personas que hemos sufrido el racismo, la discriminación. Es importante ayudar a las personas a dar el paso y que reivindiquen sus derechos».

És bàsic que la por, les traves de judicatura, la inacció de l'administració i la burocratització no suposi el silenci, la divisió i la fragmentació de les reivindicacions dels nostres drets.

*cites de Macbubur, Alba, Adrian, Nadia, Castro, Jordi, Pau, Alicia, Cristina, Oriol, Roser, Marilda, Lorena, Cristina

EDUARDO GALEANO

*La justícia, com les serps,
només mossega als qui van
descalços.*

1 La Llei d'Estrangeria i el Codi Penal, dos instruments per fer front a la venda ambulante no autoritzada

La venda ambulante no autoritzada ha estat sens dubte un dels àmbits d'actuació que ha marcat la nostra tasca els darrers anys, i durant el 2016, lluny de ser una excepció, ha estat un dels temes clau sobretot a la ciutat de Barcelona.

Som conscients de la complexitat de la situació, ja que hi ha múltiples factors que hi intervenen, i que cal tenir presents per a plantejar una actuació integral i transversal. A més, es tracta d'un tema mediàtic, que ocupa titulars de diversos mitjans de comunicació, i això exigeix, encara més, un esforç de coordinació per abordar el problema des de diferents perspectives, ja que s'hi interpel·len diferents espais.

Tanmateix la nostra aportació i actuació en aquest àmbit sempre l'hem centrada en la nostra especificitat: la lluita contra el racisme i per la igualtat de drets; i per tant en les vulneracions de dret produïdes per

les situacions de racisme i abusos que pateixen algunes persones que es dediquen a la venda ambulante no autoritzada.

Abans de res és important intentar focalitzar quin és el problema o on es troba el conflicte. Rau en l'activitat, és la venda ambulante no autoritzada? O en el producte? Es tracta de productes protegits? Tota la venda ambulante no autoritzada és de productes protegits? O es tracta del col·lectiu, de les persones d'origen estranger que es dediquen a aquesta activitat?

Les respostes a aquestes preguntes són fonamentals, sobretot perquè són les que acaben condicionant l'actuació de les administracions (ajuntaments, justícia, policia...).

Tot i que la venda ambulante no és cap novetat a les ciutats catalanes, i malauradament tampoc ho són les situacions de racisme i abusos

que pateixen les persones que s'hi dediquen, els darrers mesos sí que hi hagut un canvi rellevant: la venda ambulant no autoritzada ha passat a formar part del focus mediàtic, en part per les picabaralles i taticismes polítics. Posteriorment ha estat aquesta mediatització la que ha comportat una major persecució cap el col·lectiu, que té conseqüències negatives a molts nivells: problemes de convivència i de cohesió social, criminalització d'un col·lectiu, actuacions desproporcionades, pràctiques racistes, ... entre altres.

Com a entitat de defensa dels drets humans ens preocupa l'abordatge que es fa de la qüestió des d'una perspectiva securitària que s'escauda ens dos instruments, el codi penal i la llei d'estrangeria, l'aplicació dels quals té conseqüències molt greus per a les persones que es dediquen a la venda ambulant. D'una banda, estem parlant de penes de presó per la mateixa venda irregular, però també de situacions totalment desproporcionades que s'han donat aquest 2016, com per exemple dictar presó preventiva o acusar als venedors de pertinença a grup criminal¹.

1. Comunicat de SOS Racisme 1 d'agos de 2016 "Presó preventiva: criminalització, desproporcionalitat i racisme" <http://www.sosracisme.org/posicionaments/comunicats/preso-preventiva-criminalitzacio-desproporcionalitat-i-racisme>

I d'altra banda, en relació a la **situació administrativa**, les denúncies penals per venda ambulant irregular des de la modificació del Codi Penal (en vigor l'1 de juliol de 2015) passen a ser considerades delictes i, per tant, generen antecedents penals quan s'ha produït una sentència condemnatòria, i fan impossible obtenir o renovar el permís de residència, i fins i tot, amb condemnes reiterades per venda ambulant, es pot produir l'entrada a presó. Es tracta d'una cronificació de la seva situació irregular i de major vulnerabilitat en tots els sentits, no només per l'aplicació de la llei d'estrangeria, que els pot suposar una expulsió, sinó també per accedir a drets socials, als quals només es pot accedir si es té permís de residència.

Però més enllà de la perversa combinació del codi penal i la Llei d'estrangeria, i de la mostra de racisme institucional que suposa, i ha una altra vessant que cal tenir en compte i que té a veure amb la gestió comunicativa, que amb responsabilitats compartides entre mitjans de comunicació, càrrecs públics i grups polítics, ha alimentat estereotips i prejudicis i ha consolidat un discurs general acceptat que normalitza el racisme.

La venda ambulant no autoritzada forma part de les nostres ciutats,

i cal plantejar-hi un abordatge integral que, d'una banda abordi la situació de discriminació racista i violació de drets que pateix el col·lectiu, i de l'altra, plantegi nous mecanismes de gestió de l'espai públic. El dret penal no hauria d'utilitzar-se per abordar aquesta qüestió, i fer-ho suposa un acte discriminatori des del moment que es configura com a legítim. La dificultat rau en la predisposició dels qui tenen la potestat de denunciar i condemnar la venda ambulant no autoritzada, la qual ve determinada per la posició més o menys prioritària que atribueixen a l'eradicació de pràctiques discriminatòries que atempten contra els drets humans a la nostra comunitat. Considerem que s'hauria de tenir present la vulnerabilització d'aquest col·lectiu i prioritzar la garantia dels drets humans a l'hora de sancionar. ■

1 Reflexió: Criminalización del top manta

Lorena Antón García

Advocada i criminòloga, especialitzada

en violència de gènere i dones immigrades.

Membre del Consell de SOS Racisme Catalunya

La venta irregular de productos falsificados en el espacio público es un fenómeno habitual en las ciudades (especialmente en aquellas con tasas de turismo elevadas) y se lleva a cabo mayoritariamente por personas extranjeras procedentes de África.

A nuestro entender, se plantean al menos tres problemáticas que contribuyen a la criminalización de este fenómeno:

- a) La necesidad de controlar el uso del espacio público y evitar que se vea 'ocupado' por vendedores irregulares (fenómeno que preocupa principalmente a las autoridades locales);
- b) El control de fronteras, cuyo máximo exponente es la expulsión del territorio (fenómeno que preocupa especialmente a las autoridades Estatales y Europeas);
- c) Los derechos de propiedad industrial de determinados productos protegidos por el código penal, poniendo con ello en tela de juicio el

principio de *última ratio* (y reflejando así la supeditación del sistema penal al control de fronteras).

Aunque estas problemáticas están relacionadas entre sí, en este artículo nos ceñiremos al análisis penal. El delito relativo a la propiedad industrial que habitualmente se imputa a los vendedores ambulantes irregulares, se regula en el artículo 274.3 del Código Penal (CP), en el que se indica que:

'La venta ambulante u ocasional de los productos a que se refieren los apartados anteriores será castigada con la pena de **prisión de seis meses a dos años**.

No obstante, atendidas las características del culpable y la reducida cuantía del beneficio económico obtenido o que se hubiera podido obtener, siempre que no concorra ninguna de las circunstancias del artículo 276, **el Juez podrá imponer la pena de multa de uno a seis**

meses o trabajos en beneficio de la comunidad de treinta y uno a sesenta días'.

En los delitos contra la propiedad industrial también existe una **modalidad agravada**, prevista para aquellos casos en los que, entre otras circunstancias, la persona imputada pertenezca a una organización, aunque sea de carácter transitorio, cuya finalidad sea la comisión de los actos descritos en el párrafo anterior, en cuyo caso la pena sería de **prisión de dos a seis años, multa de 18 a 36 meses** e inhabilitación especial para el ejercicio de la profesión relacionada con el delito cometido.

Por otra parte, el legislador ha previsto el delito de pertenencia a una **organización criminal** (art. 570 bis CP), entendida como grupo estable o indefinido en el tiempo, de más de dos personas, que de forma coordinada se reparte las tareas para cometer delitos. En este caso, si el juez decidiera imputar a un grupo de vendedores ambulantes irregulares por la pertenencia a una organización criminal, la pena imponible sería de **prisión de 3 a 6 años**.

Para analizar el impacto que tiene la penalización de estas conductas en el colectivo de vendedores ambulantes, tomaremos como ejemplo la detención de siete manteros que tuvo

lugar en Barcelona, el pasado mes de julio, a los que la Fiscalía atribuyó inicialmente un delito contra la propiedad industrial en su modalidad agravada, en concurso con un delito de pertenencia a organización criminal. Teniendo como referencia este caso, y de acuerdo con lo expuesto hasta el momento, consideramos que es importante destacar las siguientes cuestiones relativas a la **criminalización del top manta** y a la **supeditación del sistema penal al control de fronteras**:

En primer lugar, hay que destacar la **desproporcionalidad de las penas** que el legislador ha establecido para la venta y distribución de productos falsificados, teniendo en cuenta el daño causado y el bien jurídico protegido. Esto ocurre especialmente en el caso de la modalidad agravada de este tipo penal, que en términos comparativos tiene una pena más grave que otros delitos que atentan contra el patrimonio individual o colectivo, como el robo con violencia o intimidación (castigado con penas de prisión de 2 a 5 años), la corrupción en los negocios (castigado con pena de prisión de 6 meses a 4 años, inhabilitación y multa) o los delitos de defraudación tributaria (que únicamente castigan cuando el monto de la defraudación supera los 120.000 euros, con penas de 1 a 5 años de prisión y multa), o incluso delitos que atentan contra

la integridad física, como las lesiones (castigadas con pena de prisión de tres meses a tres años o multa de seis a doce meses).

Además, en aquellos casos en los que se impute el tipo agravado -por considerar que los imputados formaban parte de una organización- en concurso con el art. 570 bis CP -que castiga exactamente la pertenencia a una organización criminal- se atentaría contra el principio penal *non bis in ídem*, ya que el hecho de estar organizado para vender productos falsificados se estaría castigando doblemente en estos supuestos.

Podría entenderse la aplicación de penas elevadas para el caso en el que se condenara a quien controla realmente la fabricación de los productos y quien se enriquece con su distribución, sin embargo, parece que hay una brecha entre aquello que debiera castigar el legislador y lo que en la práctica acaba persiguiendo y condenando el sistema penal.

En segundo lugar, se podría considerar que las **penas previstas son ineficaces**, ya que no parecen atender a la finalidad de reinserción e individualización de las penas, puesto que se contempla la pena de multa para un delito que se persigue y condena esencialmente en casos

en los que el delincuente es pobre y comete el delito para subsistir (entre otras razones, porque las restricciones de la Ley de Extranjería no le dan posibilidad de trabajar legalmente).

En tercer lugar, conviene analizar la aplicación real de la norma por parte de los jueces en lo que respecta a la **imputación del delito en su modalidad agravada**. Teniendo en cuenta el caso de los detenidos en Barcelona el pasado mes de julio, se les aplica el tipo agravado por considerar que pertenecen a una 'organización', sin explicitarse las causas exactas por las que la policía y los jueces deciden atribuir esta pertenencia a una organización. Podemos presumir que los vendedores conocen a la persona que les vende la mercancía, se desplazan para ir a adquirirla, hacen sus propios cálculos para saber qué cantidad necesitan en función de las previsiones de venta, etc. Sin embargo, no queda claro que estos requisitos sean suficientes para considerar que son una organización criminal.

Si fuera así, surgirían al menos dos dudas: ¿qué otro modo tienen los manteros para conseguir los productos que venden, si no es 'organizándose'? ¿Aplicará la fiscalía este criterio con la misma contundencia cuando se trate de imputados

por blanqueo de capitales, cohecho o malversación del fondos públicos? Parece que ellos también se conocen, acuerdan cómo cometer el delito, e incluso se organizan en estructuras jerárquicas de poder (característica que no está presente entre los manteros, por cierto). Por el momento, creemos que los jueces y fiscales no han planteado aplicar en estos casos los artículos que condenan la pertenencia a una organización o grupo criminal (arts. 570 bis y 570 ter CP), mientras que a algunos manteros no solo se les imputa la pertenencia a una organización criminal (art. 570 bis CP), sino que además se les aplica en concurso con el tipo agravado recogido en el art. 276 CP, con las dudas que ello supone teniendo en cuenta el mencionado principio penal *non bis in idem*.

Por último, es importante reflexionar sobre las implicaciones que la criminalización de este colectivo tiene en la creación y perpetuación de prejuicios y estereotipos, y como consecuencia, en el mantenimiento de la integración y la convivencia social. El hecho de regular el uso del espacio público y la venta ambulante, como una falta administrativa, y la venta de productos falsificados, a través del Código Penal, implica que los manteros se vean continuamente vigilados, parados e identificados por la policía, a la vista de todos los ciudadanos

(también de aquellos que compran). Estos controles, junto con aquellos relacionados identificaciones por perfil étnico, fomentan la asociación de la inmigración con la delincuencia, a pesar de que los estudios criminológicos aportan argumentos suficientes para desmentir este vínculo.

El Derecho Penal debería aplicarse siempre en última instancia, cuando no haya otros medios menos lesivos para garantizar la protección de un bien jurídico. Sin embargo, esta vía se ha venido utilizando cada vez con mayor frecuencia como herramienta de control de determinados colectivos. Un ejemplo claro son los vendedores ambulantes irregulares, en cuyo caso el Derecho Penal se pone además al servicio de la política de extranjería, ya que a través de la imputación de estos tipos delictivos se consigue expulsar por vía penal a aquellos extranjeros que de otro modo no podrían ser expulsados. El sistema persigue y criminaliza a personas que se dedican a la venta irregular, sin asumir la responsabilidad que le corresponde por diseñar políticas que fomentan el turismo masivo (ese que también ocupa el espacio público, y ese que compra los productos falsificados que venden los manteros) y políticas de extranjería que impiden o dificultan el acceso al trabajo regulado, no otorgándoles otro modo de subsistencia. ■

1 Entrevista: Papa Ibrahima Diop

“Y los que vendemos y los que compran bolsos baratos, también somos parte de la ciudad”

Papa Ibrahima Diop el 2009 va deixar la seva feina a Dakar, Senegal, a un negoci familiar per venir a Barcelona. Des d'aleshores treballa a la venda ambulant no autoritzada i és un dels portaveus del Sindicat Popular de Venedors Ambulants que es va constituir el 2016. És un mediador reconegut pels venedors i la policia, fa uns mesos es va incorporar a un pla d'ocupació per venedors ambulants impulsat per l'Ajuntament de Barcelona però fa només unes setmanes va anar a judici acusat d'agressió a un agent de la Guàrdia Urbana. Va ser absolt en demostrar-se que la denúncia policial era falsa. Moltes cares d'una mateixa moneda.

¿Has trabajado siempre en la venta ambulante?

Después de un par de años aquí, el 2011, empecé a buscar trabajo para salir de la venta ambulante. Pero desde entonces no ha salido nada, así que volví a la venta.

¿Cuáles son las principales barreras para encontrar trabajo y salir de la venta ambulante?

Principalmente la Ley de Extranjería, que te exige 3 años de empadronamiento, luego tener un contrato de trabajo de un año y demostrar

arraigo social. Con esas condiciones no es posible conseguir papeles ni trabajo. Entonces te encuentras aquí, sin ninguna ayuda social y sin poder tener un trabajo. Y nosotros sabemos sólo trabajar. Y si no podemos trabajar, salimos a comprar para vender e intentar sacar algo para vivir.

No quiero hacer otras actividades que destruyan mi vida. En cambio, considero que tenemos derecho a estar en la calle y vender. En la vida existe la pobreza y las cosas que vendemos hay gente que las necesita. Que no puede gastarse

200 o 500€ en un bolso. Y los que vendemos y los que compran bolsos baratos, también somos parte de la ciudad.

Los comerciantes son muy críticos con vuestra actividad porque no pagáis impuestos y consideran que estáis haciendo una competencia desleal que no se debe permitir.

Yo siempre digo que las personas somos como los dedos de una mano. Todos son diferentes, y las personas también. Nosotros no vendemos las mismas cosas y la gente lo sabe. No podemos hacer competencia. Además trabajamos en temporadas cortas. Ahora [finals de gener] no podemos trabajar. Tenemos que ahorrar durante el año y ayudarnos entre el grupo, a veces comprando comida, otras pagando el alquiler entre varias personas. Pueden poner un impuesto para vender en la calle, pero si es en un sitio organizado, como un mercado, y si el impuesto es bajo porque son personas vulnerables y no podrían pagar un impuesto muy caro.

Hay quien incluso os acusa de organización criminal...

Aquí no hay organización criminal. Si la hay, es en otro lado. La televisión, TV3 o Antena 3, fué a Badalona a hacer un reportaje y vió dónde compramos. Visitó los grandes ba-

zares y cualquiera puede ver como vamos a comprar allí. Los bolsos y las mercancías entran por los puertos: de Barcelona, Valencia..., los importan los grandes comerciantes. Y quien está en la frontera es quien sabe y controla lo que entra y sale. La policía y los comerciantes grandes controlan todo. Pero como nosotros somos los más pobres, somos los criminales.

¿Te preocupa la situación de los vendedores desde un punto de vista legal?

Entre la Ley de Extranjería, tan severa para conseguir la regularización, y las denuncias que nos ponen los policías, la situación es muy complicada. No deberían denunciar la venta porque la calle es de todos. Y si no tienes trabajo ni ninguna ayuda, tienes derecho a intentar ganarte la vida. Hace poco estuve en Madrid, en el Congreso, con Podemos, para pedir la despenalización del top manta, porque la ley tiene que cambiar.

¿Crees que la solución está en la reforma del Código Penal, que deje de considerarse un delito la venta ambulante?

Dicen que quieren acabar con la venta ambulante pero no es verdad. Si no quitan la penalización de la venta y facilitan el conseguir papeles, la venta no acabará. Tal y como está ahora pretenden que estés 5 ó 6 años

sin hacer nada antes de conseguir el permiso de residencia. Si además tienes antecedentes penales, porque te han multado vendiendo, por ejemplo, has de esperar entre 5 y 10 años para cancelarlos. Es un pez que se muerde la cola porque es imposible estar sin hacer nada. Deben cambiar el Código Penal y la Ley de Extranjería para poder salir de la venta.

Muchos manteros han sido detenidos y acusados de desacato a la autoridad o agresión contra los agentes. Tú mismo acabas de pasar por un proceso de estas características. Por qué crees que pasa?

La policía miente muchas veces. Y los jueces saben que estan mintiendo, ya ves qué pasó en mi juicio, pero son policías. No hacen nada. Y cuando vas a hablar con ellos algunos agentes te dicen «soy la policía y hago lo que me da la gana». Pero yo creo que para ser policía has de ser profesional e inteligente. Pero como ahora la ley es tan dura contra los manteros, se sienten amparados. Si la ley canvia, esto cambiará.

Pero aún y así hay muchos compañeros que no denuncian las agresiones o abusos que reciben.

Mucha gente tiene miedo a denunciar a la policía. No tienen papeles

y piensan que les puede traer consecuencias. O tienen miedo de la justicia, de salir perdiendo o que les declaren culpables. Algunos incluso reciben amenazas de los agentes, de expulsarles si denuncian o impedir que consigan los papeles. Además de no saber dónde pueden denunciar.

La presión de las instituciones para evitar que vendáis a través de la policía tiene un papel muy importante, con muchas consecuencias para vosotros. ¿Qué opinas?

Hace unos años estaba todo tranquilo. Salíamos a vender de 1 a 3 del mediodía, volvíamos a casa y luego salíamos por la noche, de 9 a 11, sin problemas. Cuando llegó Trias [alcalde de Barcelona de 2011 a 2015] intentó romper esta situación y se desmanteló todo. La policía no dejaba ningún espacio ni momento para vender, hacía presión constante. Entonces nosotros reaccionamos vendiendo 24 horas, porque somos luchadores, y la situación se volvió muy tensa. Y es que las cosas no se arreglan con violencia ni con más policía. Se arregla con cabeza, con alternativas inteligentes, buscando otra actividad, porque no estaremos sin hacer nada.

¿Cuál crees que será el futuro de la venta ambulante en Barcelona?

No sé cuál será el futuro, pero lo que creo que debería pasar es que crearan un espacio grande, organizado, donde la gente pudiera vender y dejar la calle libre. O dejarnos vender en la calle como hacían antes. Han de tener en cuenta que la gente no estará en casa sin dinero, sin nada para comer y sin hacer nada. La mayoría de las personas no se dedicaban a la venta antes de venir aquí, tienen títulos y experiencia en otros trabajo. Pero todos sabemos lo que pasa en África, y aquí no pueden hacer otra cosa que vender. El 80 o 90 por ciento de los vendedores son responsables de una familia en Senegal, tienen mujer e hijos, y vender es muy duro pero no estarán sin hacer nada.

Ens acomiadem ràpidament mentre fa una trucada. Ens hem allargat amb la conversa i arriba tard al curs del pla d'ocupació. Una nova oportunitat que no vol deixar escapar. ■

El cas de l'Abram, el Manel i el Karlos*

CAS DEL SAID

L'Abram, el Manel i el Karlos són tres germans que van néixer al Senegal i resideixen a Catalunya des de fa 11, 10 i 8 anys respectivament. El Karlos i el Manel s'han dedicat a la venda ambulant no autoritzada. L'Abram ha treballat al camp però per la irregularitat d'aquest sector ha hagut de recórrer també a la venda al carrer.

La matinada del 28 de juliol del 2016, els tres germans juntament amb els altres companys de pis són sorpresos per l'entrada d'un equip de Mossos d'Esquadra a casa seva, en el marc d'un dispositiu contra la venda ambulant no autoritzada. Emparats per una ordre judicial, els agents entren a casa seva: són sospitosos d'un delictes contra la propietat industrial: fabricació, distribució i comercialització de productes falsificats.

Segons la versió dels Mossos s'havia desmantellat un pis que funciona com un dels principals magatzems de distribució del «top manta» de Barcelona i, per tant, s'ha requisat una quantitat important de material. A més s'atribuïen a les set persones detingudes «nombrosos antecedents per agressions a agents de l'autoritat».

L'Abram, el Manel i el Karlos són acusats de delictes contra la propietat industrial i de pertinença a organització criminal. Acusacions que poden suposar penes d'un a quatre anys de presó i multa de 12 a 24 mesos per fabricar, produir, importar, oferir, distribuir o comercialitzar a l'engròs productes falsificats. Això, sumat a l'agreujant de pertinença a organització criminal, pot arribar a suposar de tres a sis anys de presó.

El Codi penal defineix l'organització criminal com a «grup estable o per temps indefinit, de més de dues persones, que de manera coordinada es reparteix les tasques per a cometre delictes». Els tres encausats es dediquen a la venda ambulant com a mètode de supervivència i efectivament, es necessita organització per aconseguir el material i vendre'l; qualsevol venedor ambulant podria ser acusat d'organització criminal. A més, el delictes contra la propietat industrial i la seva modalitat agreujada, d'organització criminal, té una pena més alta que el robatori amb violència i més alta, també, que la corrupció als negocis o els delictes de defraudació tributària.

Després de la intervenció policial, el 30 de juliol, es va decretar presó preventiva per als acusats, com a mesura cautelar. L'eina de presó preventiva s'usa per quatre motius diferents: gravetat del delictes, perillositat dels imputats, risc de destrucció de proves i risc de fuga.

A mitjans d'agost de 2016 s'aconsegueix que els acusats surtin de presó, però se'ls apliquen altres mesures cautelars: se'ls requisa el passaport i per tant se'ls restringeix la llibertat de moviment, i se'ls demana compareixença periòdica al jutjat, cada dilluns i dijous; han d'anar a firmar per demostrar que no han marxat del territori.

El 6 de gener de 2017 l'advocat del SAiD presenta escrit al Jutjat d'Instrucció número 10 de Barcelona per tal de sol·licitar l'aixecament, o modificació, de les mesures cautelars, al·legant la situació personal dels acusats. Especialment, l'Abram té problemes per continuar de forma normal la seva vida laboral, té feina a Lleida i ha de comparèixer a jutjats de Barcelona els dilluns i els dijous al matí.

El 30 de gener del 2017 arriba la resposta dels jutjats: no hi ha aixecament de mesures ni hi ha cap modificació. Segons el Magistrat, «no se expresa de manera concreta

en qué le produce perjuicio al solicitante» i aquesta ha estat la resposta per als tres acusats. Estem pendent de l'assenyalament de la data de judici.

La història de l' Abram, el Manel i el Karlos és un cas concret i amb les seves especificitats, però creiem que no deixa de ser fruit d'una situació i d'un context compartit amb molts altres ciutadans de Barcelona que es dediquen a la venda ambulants no autoritzada. Ells tres han estat víctimes d'un sistema racista, que aboca a la pràctica de la venda ambulants no autoritzada, a causa de les restriccions de la Llei d'Estrangeria per a accedir a treball regular. Una llei que persegueix i criminalitza persones i grups socials a qui el sistema no atorga cap altra via per subsistir. Un sistema que aplica, utilitzant el codi penal, la presó preventiva innecessàriament, i criminalitza i estigmatitza el col·lectiu. ■

**Nota al peu: Hem utilitzat noms falsos per protegir la identitat de les persones.*

El cas de l'Isaac*

CAS DEL SAID

Aquest no és un cas nou, a l'Informe anual de l'any passat ja el recollíem, recordem-ho. L'Isaac té 36 anys, és d'origen senegalès i portava més de 10 anys vivint a Barcelona. Estava empadronat, convivia amb germans, família i amics, i es dedicava a la venda ambulants no autoritzada. Avui l'Isaac ha hagut de tornar al Senegal.

Una història llarga.

El maig de 2012 en el marc d'una persecució de la Guàrdia Urbana de Barcelona (GU) venedors ambulants, un agent li crida: «vete a tu puto país», i després d'una o dues corredisses el va atropellar, trencant-li una cama. Ell va interposar denúncia a través del SaiD (Servei d'Atenció i Denúncia per a víctimes de racisme, de SOS Racisme Catalunya), però va ser arxivada, igual que els recursos posterior; en totes ocasions justificat per la «no intencionalitat» del policia. També es va interposar una reclamació patrimonial a l'Ajuntament pels danys causats que s'ha desestimat.

A l'agost del mateix any, se l'acusa d'atemptat contra l'autoritat; del que va ser absol perquè es va poder demostrar que ell no estava al lloc dels fets.

A l'agost del 2015 es produeix un altre enfrontament entre GU i venedors

ambulants a la Rambla de Barcelona; a posteriori, a través de fotografies d'arxiu policial, un agent senyala l'Isaac com a responsable dels fets. Un altre cop, es tenen proves suficients que ell no es trobava al lloc de l'incident.

Pocs dies després apareix una altra acusació contra l'Isaac per amenaça a l'autoritat; es torna a produir una detenció posterior al fet a partir d'arxiu fotogràfic. Es demostra que els policies que l'havien reconegut no formaven part del grup d'agents que van ser en el conflicte del qual se l'acusava.

Al mes de setembre, en una nova actuació de la GU, set agents identifiquen l'Isaac en un aldarull, es dirigeixen directament a ell i el detenen amb agressivitat, que suposa que després dels incidents l'Isaac ha de ser traslladat al CAP. Després de rebre l'atenció primària, se'l posa en disposició de la Policia Nacional, i se'l manté retingut per iniciar el procediment d'expulsió, basat en els incidents i les identificacions de la GU per la venda ambulants, a més del seu expedient policial.

L'Isaac rep el decret d'expulsió. La seva advocada presenta els recursos necessaris per obrir la via judicial i parar l'expulsió. Però uns dies

més tard, la policia (agents de paisà) l'espera a la porta de casa per detenir-lo però sense comunicar-ho a la seva advocada, i per tant sense que pugui iniciar cap tràmit.

La Policia comunica que l'ha deixat en llibertat, però l'Isaac no apareix per casa, ni enlloc. Al no trobar-lo enlloc, des de SOS Racisme es decideix trucar als Mossos d'Esquadra, però com que encara no han passat dos dies, no es pot denunciar la seva desaparició. Al mateix temps un amic seu es comunica amb l'associació i informa que un agent de la GU li ha dit que la Policia Nacional «ja li ha comprat un bitllet d'avió per enviar-lo al Senegal» Dos dies després, un vint d'agost del mateix 2015, es rep una trucada durant la matinada: és l'Isaac, des del Senegal.

Al 2016 la historia continua.

Mentre l'Isaac es trobava al Senegal, des de SOS Racisme es continua treballant en la denúncia de les vulneracions que havien caracteritzat la seva detenció i expulsió.

L'Isaac torna a Barcelona i continua venent al carrer, i al juliol de 2016 va ser detingut per la GU i traslladat a la comissaria de Policia Nacional. Després de la detenció, l'Isaac va ser internat al Centre d'Internament d'Estrangers de Barcelona, on va estar retingut aproximada-

ment 55 dies (gairebé el màxim permès, que són 60). Les forces de seguretat de l'Estat se l'emporten a l'Aeroport del Prat per expulsar-lo del país. Allà l'Isaac es nega a entrar a l'avió, i comença a cridar mentre els policies intenten fer-l'hi entrar. Davant d'aquesta situació el pilot decideix que ell no pot portar cap persona en aquestes condicions, simplement per raons de seguretat. Uns minuts després l'Isaac sortia de l'aeroport del Prat i tornava cap a casa.

Pocs dies després l'Isaac va aparèixer a les oficines de SOS Racisme per acomiadar-se. Després d'onze situacions d'abús i discriminació amb la policia, un atropellament, quatre denúncies falses i dues expulsions exprés, l'Isaac se'n va. No vol seguir amb l'assetjament: la persecució diària, la por de ser detingut o expulsat.

L'Estat, a través dels cossos policials, ja no només utilitza la via penal per castigar la marginalitat i la immigració, sinó també la llei d'estrangeria per desfer-se d'aquells que no tenen por de defensar els seus drets. És aquest el paper que ha de fer una policia de proximitat que ha de vetllar precisament pels drets de les persones? On queda la defensa dels drets de la ciutadania, quan t'invaliden les eines a l'abast?

Cau el pes de la Llei d'estrangeria i tots els processos judicials són en va, quan expulsen la víctima o el testimoni. ■

**Nota al peu: Hem utilitzat un nom fals per protegir la identitat de la persona.*

SIRIN ADLBI SIBAI

*Frente a la colonialidad y al No ser, propongo
la negación a hablar desde donde es impuesto:
practicar la enunciación desde el mismo lugar
donde se impone el silencio y con la voz de las
y los silenciados, in sha'a Allah*

2 Qui pateix el racisme?

Tenim tendència a pensar que el racisme és una actitud violenta pròpia de grups minoritaris, generalment d'extrema dreta, i que, a més, és gairebé inexistent a la nostra societat. Però la realitat desmenteix constantment aquesta visió tan parcial, que no té en compte el racisme quotidià i que contribueix perillosament a normalitzar-lo.

Efectivament, hi ha graus i tipologies diferents de racisme. Si parlem de racisme institucional, més enllà de l'existència dels CIE i de la Llei d'Estrangeria, que mai no ens cansarem de denunciar, constatem les discriminacions que quotidianament es produeixen al carrer i a les institucions. Començarem parlant de les identificacions per perfil ètnic, que tenen un caràcter marcadament racista ja que en poden ser objecte totes les persones que tenen un fenotip diferent del considerat majoritari,

independentment de quina sigui la seva nacionalitat o la seva situació administrativa; se'ns fa creure que aquestes identificacions es duen a terme per evitar delictes, però la realitat ens indica que en són víctimes persones que van a treballar o que surten de casa seva, encara que hagin nascut aquí i tinguin nacionalitat espanyola. Aquestes identificacions poden tenir conseqüències molt greus per a persones que tenen un permís de residència i de treball, si no tenen la nacionalitat, perquè, encara que no hagin comès cap delictes ni cap infracció, pel fet d'haver estat identificades ja tindran antecedents policials i podran tenir problemes a l'hora de renovar permisos. I si la persona es troba en situació irregular –és a dir, no té permís de residència– pot ser internada en un CIE i expulsada. Les identificacions per perfil ètnic estan expressament prohibides per la legislació actual, però com que

són difícils de demostrar, els costos policials continuen duent-les a terme.

Sobre la situació d'irregularitat també hi ha molta manca d'informació. No estem parlant només de persones que fa poc que han arribat al nostre país, parlem també de persones que fa molts anys que viuen entre nosaltres però que, a causa de la crisi econòmica han perdut la feina, i posteriorment el permís de treball i de residència.

Un tòpic molt estès entre la majoria de la població és el que vincula immigració i delinqüència, prenent com a argument el fet –cert– que la proporció de població reclusa d'origen estranger és més alta que l'autòctona. Però aquesta anàlisi simplista no té en compte que a les persones d'origen estranger se'ls aplica, de manera gairebé sistemàtica, la presumpció de risc de fuga, en lloc de la presumpció d'innocència. Els arxius de la policia demostren, en canvi, que les denúncies contra persones estrangeres són proporcionalment inferiors.

L'origen pot ser un obstacle important –i de vegades insalvable– a l'hora d'accedir a serveis bàsics, com ara l'habitatge: es denega el lloguer de pisos a persones pel fet de ser d'origen estranger, fins i tot si tenen la nacionalitat espanyola,

o se'ls exigeixen moltes més garanties (vorejant la il·legalitat en molts casos) que a persones autòctones. I les condicions per obtenir un crèdit hipotecari també són draconianes i, per descomptat, molt més severes que per a les persones nascudes aquí. Aquestes discriminacions afavoreixen la concentració en barris-gueto, la qual cosa dificulta la normalització de les relacions interculturals i la cohesió social.

Tot plegat contribueix a la “normalització del racisme”, que fins i tot arriba a ser interioritzada per les pròpies persones vulnerades, que sovint desisteixen de tramitar les denúncies. I les institucions, que haurien de vetllar perquè es garantissin els drets de totes les persones, sovint són les primeres còmplices de la invisibilitat del racisme. El racisme quotidià que es produeix entre particulars incrementa any rere any de manera preocupant. I, lamentablement, alguns mitjans de comunicació, així com les declaracions d'alguns polítics irresponsables, no solament no fan res per evitar-ho sinó que atien aquest foc tan perillós que només ens pot portar a una fractura social que trigarem anys a reparar. ■

2 Reflexió: Llevo una vida en mi país

Lucía- Asué Mbomío Rubio.

Periodista de TVE, col.laboradora

*d'Afrofeminas i membre de l'equip de la web
Guinea Ecuatorial Health Watch*

3 años: me miran mucho, me señalan por la calle. ¡Mira mamá, una negrita!

4 años: "¿los negros mancháis?"

5 años: dejo de creer en Baltasar porque el que veo en la cabalgata de la tele sí mancha, yo no.

6 años: Conguito.

Un día, me solté de la mano de mi padre y me perdí. Unos niños mayores que yo, me preguntaron: "tú eres la hija del profesor negro, ¿verdad? Nosotros te llevamos a casa". Y me llevaron.

7 años: "en África hay sillas y mesas?", quieren saber mis compañeros en el colegio. "Papá, somos pobres?", le pregunto yo a mi padre bombardeada por imágenes de niños y niñas famélicas de Etiopía.

8 años: "Lucía, no puedes protagonizar la obra porque alguien como tú no puede ser Blancanieves, en todo caso, Negracarbón"

9 años: "con ese pelo, te vamos a llamar estropajo".

10 años: Eres nuestra nota de color (en la escuela de música).

"Somos los Conguitos, estamos requetebién, cubiertos de chocolate, con cuerpo de cacahué"(en el patio del colegio).

15 años: Seedorf. Negra.

16 años: "mira, ahí hay otro negro, ¡tu novio!".

17 años: una de mis mejores amigas, se echa un novio de República Dominicana, la madre se entera y está seis meses sin hablarla.

Ella le espeta "mamá, eres una racista".

–Yo no soy racista, Lucía ha subido mil veces a casa.

19 años: esperando para hacerme el DNI, el policía me informa, "la cola para el NIE es ésa".

20 años: dominicana, morenita, me escogen Miss Polvo Salvaje mis compañeros de la Universidad sin saber que yo aun era virgen.

Hablando con mi primer novio, que me repetía constantemente que él quería ser negro, me cuenta cómo le había dicho a su madre que estaba conmigo: "mamá tengo una novia negra pero está en la universidad". Él nunca estudió en la universidad.

21 años: (tras tirar mi bandeja de comida al suelo en un local de comida rápida) "a las negras habría que violarlas y luego matarlas". Me levanto de mi mesa y mientras abandono el local sin responder, ellos continúan: "vamos, emigrando, a Brasil o a Nigeria".

22 años: me voy a vivir a Portugal y observo diferencias.

23 años: (Portero de discoteca)
 –En este local no pueden entrar "personas de color".
 –Policía, no me han dejado pasar por mi raza.
 –¿Sabes lo que es el derecho de admisión?
 –¿Y Ud. Sabe que no se puede discriminar por raza, sexo o religión?
 –Dame tus papeles, listilla.

24 años: vete a tu país.

Una pareja de policías para a mi hermano para pedirle los papeles. Él se los va a mostrar pero su novia, una chica blanca, se enfada y les pregunta que por qué no se los piden a ella. Deciden cachear a mi hermano. Le piden que abra la mochila, le preguntan de qué son los libros, cuando él contesta que de ingeniería le dejan ir y le dicen que vaya a leer Kunta Kinte.

25 años: –¿ Eres tú la que vienes a limpiar?
 –No, vengo a la entrevista de trabajo.

26 años. " Tú no eres como ellos, tú eres española".

27 años: Viene un conocido de mis padres a casa, en ese momento yo estoy saliendo por la tele: –Madre mía, si cierro los ojos, me la imagino española.

28 años: pegan a mi hermano.

29 años: (Mientras estaba entrevistando a una persona en Colombia, un hombre español que estaba ahí, interrumpen) –"¿Pero tú eres española?"
 –Sí.
 –El acento lo tienes, pero no te preocupes, porque yo vivo aquí y me encantan las morenas.

30 años: hablando con un español al que iba a entrevistar en Sudáfrica le pregunto en qué zona podríamos hospedarnos.
 –En cualquiera salvo en los barrios de negros.
 –¿Y qué hay del transporte? ¿En taxi o tendríamos que contratar conductor?
 –Contratad conductor pero que no sea negro porque esos no saben ni dónde está la derecha ni dónde está la izquierda.
 –Yo soy negra.
 –Yo no soy racista, mi mujer tiene un padre indio.

31 años: –Para ser negra eres muy guapa, ¿de dónde es una belleza tropical como tú?

–De España.
 –Sí, pero de dónde.
 –De Madrid.
 –Ya, pero...
 –De Alcorcón.

32 años: vivo en Guinea y, de repente, soy blanca, con todas las connotaciones que eso tiene.

33 años: Vivo en Londres. Rara vez me preguntan de dónde soy.

34 años: En Madrid, esperando a una amiga en Gran Vía un hombre se acerca y me pregunta "cuánto cobras".

35 años: me tocan el pelo sin conocerme de nada por la calle. Comienzo clases de salsa. Se me da, francamente, mal. En las discotecas:
 –Tú tienes que saber, lo llevas en la sangre.
 –No lo llevo en la sangre, es algo cultural, no soy latinoamericana.
 –No conozco a ningún negro que no baile bien.
 –Vale.

Todo lo que cuento unas líneas más arriba es cierto. No es el resumen de mi vida pero sí es algo que me ha pasado a lo largo de mi vida. A mí o a mi hermano. Quizá las cosas no sucedieron en ese orden exacto, ni en ese año, probablemente, tampoco esté citando lo que me dijeron de manera textual, pero sí de forma muy aproximada.

Ahora que lo leo todo junto, creo que es fácil ver el extrañamiento inicial que suscitaba la presencia de personas negras en Madrid en la década de los 80, debido a que aun éramos pocos. Con el paso del tiempo, por mi aspecto, para la gente dejé de ser negra y me convertí en dominicana, pese a no tener nada que ver con ese país. Se estaba empezando a dar una racialización de la nacionalidad. Esto no es baladí ya que, por el hecho de ser leída como caribeña, me llevaba de regalo una serie de estereotipos que tenían que ver con la ocupación laboral, el comportamiento y el trato con los hombres. Todo esto está relacionado con la llegada de población migrante coincidiendo con el final del sXX y, sobre todo, con los inicios del XXI. En los colegios decidieron atender a las personas con experiencias migratorias pero nadie se ha parado a pensar que ya hay generaciones de españoles y españolas no blancas que no se sienten representados en unos libros de texto que les ignoran, en unos medios de comunicación que les estereotipan y por unas fuerzas de seguridad que les encasillan. Esto demuestra que mayor diversidad no es sinónimo de menos racismo, sino de una transformación del mismo. Hay que seguir trabajando. ■

2

Entrevista: Khadra Aden Daib

“Que et discriminin i et facin sentir d'aquesta manera, que assenyalin la teva diferència trenca tota la il·lusió”

La Khadra és una jove barcelonina que estudia Integració i s'està preparant per anar a la universitat a fer Treball Social. Va néixer a la capital de Somàlia, Mogadiscio, però des de que tenia només un any i mig viu a Catalunya. Actualment viu a la Llagosta amb els seus pares i el seu germà.

L'abril del 2016 havies de complir el teu desig d'anar a Londres, però el viatge no va anar com havies somniat. Ens pots explicar què va passar?

El meu pare i jo estàvem a la cua per embarcar a l'avió de Ryanair que ens havia de portar a Anglaterra. Estava molt emocionada perquè era un viatge que havia desitjat des de que tenia 10 anys i a més estrenava passaport. Havia aconseguit la nacionalitat espanyola feia només una setmana.

Quan vam entregar la documentació i el bitllet a l'hostessa aquesta se la va mirar estranyada, sense fer cap pregunta ens va apartar de la cua i ens va dir que esperéssim. Jo crec que ella pensava que nosaltres no enteníem el castellà perquè va

començar a fer comentaris amb una companya seva. Li preguntava «qué les pido?» mentre donava voltes al passaport.

Va venir una tercera hostessa i la gent ens mirava. Ens va demanar més documentació i li vam entregar el DNI. Aleshores ens va dir que no passava res i vam haver de tornar a fer cua per entrar a l'avió.

Sembla que va ser una situació molt desagradable. Com vau reaccionar el teu pare i tu?

El meu pare molt malament. Estava molt enfadat. Li va preguntar a l'hostessa perquè ho feia i només ens va dir «es por motivos de seguridad». Jo vaig preferir esperar i obeir. Estava molt indignada però en aquell moment no volia deixar

escapar el somni d'anar a Londres pel que estava fent aquella noia. Les mirades de vegades fan més mal que les paraules, i la gent que estava esperant per entrar a l'avió ja ens estava mirant pensant que alguna cosa havíem fet. Si hagués revisat els passaports mentre érem al mostrador i després ens hagués deixat passar no hauria passat res. Però separar-nos de la cua va ser una falta de respecte. Em vaig sentir molt dolguda.

T'havies sentit discriminada alguna vegada abans?

No, mai. Quan anava al col·legi alguns nens em feien comentaris, em deien «negra», però jo entenc que són coses de nens petits. A part d'això, mai. Jo em porto bé amb tothom.

Perquè vas decidir denunciar-ho?

Quan vam tornar del viatge encara estava molt indignada pel que havia passat. Jo crec que no va ser idea de l'hostessa, que ella estava complint un protocol o alguna cosa semblant, però com a treballadora, tu decideixes obeir unes ordres racistes o no. I ella ho va fer.

El primer que vaig pensar és que si m'havia passat a mi li podria passar a altres persones, i volia evitar-ho. I per altra banda volia buscar justícia. Potser la meua denúncia no arriba enlloc, però com a mínim els

arribarà als caps de Ryanair i podran veure que el que estan fent afecta a les persones i té conseqüències. I amb això ja estaria satisfeta.

Com és que vas venir a SOS Racisme a denunciar-ho?

Sabies que hi havia un Servei d'Atenció i Denúncia?

Sí, coneixia l'entitat perquè només unes setmanes abans el meu professor *[del grau d'Integració]* ens va parlar de diferents associacions que treballen temes de drets humans i ens va parlar molt bé de SOS Racisme. Ens va explicar les diferents campanyes que es fan en defensa dels drets i ens va remarcar que si mai coneixíem algú que patís discriminació racista vinguéssim perquè teníeu un tracte molt humà i individualitzat a les persones víctimes de discriminació. Aleshores em vaig decidir a venir, en part per veure com funcionava la gestió de les denúncies *[riu]*.

Des de fa uns anys en analitzar la situació del racisme a Catalunya des de SOS Racisme estem detectant que la majoria de les vulneracions de drets i discriminacions no es denuncien. I alertem que aquesta invisibilització del racisme és molt perillosa. Per què creus que hi ha persones que pateixen racisme que

prefereixen no denunciar-ho?

En primer lloc jo crec que és per ignorància. Hi ha gent que no coneix els seus drets o que no sap que el que està patint és discriminació. Jo tinc avantatge perquè pels meus estudis conec bé els drets i les eines que tinc al meu voltant per actuar si me'ls vulneren. En segon lloc, crec que també afecta no ser conscient de la importància que pot tenir denunciar les discriminacions. Jo penso que tot el que em passi ho he de denunciar, perquè quedi constància i si calgués un dia poder dir «m'ha passat tot això». I per últim, també crec que hi ha gent que té por. Por a que no li facin cas, a perdre el judici, a tenir represalies, especialment si no té papers.

Hi ha persones que es senten inferiors per tenir la targeta vermella *[el permís de residència temporal]*. Els fa vergonya perquè demostra que porten poc temps aquí. Però jo els diria que no és així. Que el pitjor de tot és assumir les discriminacions racistes i callar-se.

Has explicat que et senties contenta per tenir la nacionalitat d'una vegada per totes. Aquesta experiència t'ha canviat aquesta sensació?

Sí. De fet, em va fer més mal. Jo he crescut aquí, hi he viscut des de que sóc un bebé. Em considerava espanyola i ara per fi a més tinc un do-

cument que ho certifica legalment. Però que et discriminin i et facin sentir d'aquesta manera, que asseynalin la teua diferència, trenca tota la il·lusió.

Les companyes del Servei d'Atenció i Denúncies que porten el teu cas han enviat una carta als responsables de Ryanair i a l'Agència Catalana de Consum informant del cas. Com t'agradaria que reaccionessin?

El que vull és que eliminin aquesta acció, que no li tornin a fer a ningú més. Si tiro endavant la denúncia és per pal·liar el racisme. Vull que se n'adonin que les seves accions estan afectant a persones, emocionalment.

Personalment no tornaré a viatjar mai més amb Ryanair i convenceré a totes les persones que pugui que no ho facin. Boicot a Ryanair! *(diu rient)*

Poc després de fer l'entrevista vam rebre la resposta de Ryanair a la queixa de la Khadra. Que hagin contestat és bona senyal, però la resposta no és gens satisfactòria: "En primer lugar queremos pedir disculpas a los pasajeros si sintieron discriminación racial, en ningún momento esa era nuestra intención. (...) Los pasajeros con documentación falsa y/o impostores tienden

mucho a volar a Irlanda o Reino Unido, es por ese motivo que siguiendo las instrucciones del departamento de Inmigración prestamos mayor atención a la documentación de los pasajeros de estos vuelos. (...) Este fue el motivo por el cual se les solicitó más documentación, pero no a modo de discriminación racial, ya que en el caso de documentos falsos y/o manipulados suelen tener un perfil diferente al de los pasajeros en cuestión.»

Què opines de la resposta, Khadra? Estàs satisfeta?

No té sentit. És contradiuen ells mateixos. Diuen que han de fer control de documentació falsa, fet que no s'entén perquè això ja ho fa la policia, i després que no complíem el perfil de persones que porten documentació falsa. Aleshores perquè ens separen i ens fan un control especial? Com volen que no ens sentim discriminats?!

Per a SOS Racisme és un cas clar de perfil ètnic, identificació i control d'haver comés un delictes basant-se només en el color de la pell, i amb el vist-i-plau de la Khadra continuaran amb la seva denúncia des d'aquesta hipòtesi. ■

El cas del Massoud*

CAS DEL SAID

En Massoud té 38 anys, nacionalitat espanyola i va nèixer a Algèria. Fa més de 15 anys va arribar a Catalunya com a sol·licitant de protecció internacional, tot i que l'estat no li va concedir l'estatus de refugiat.

El migdia del 20 de juny del 2016 en Massoud s'adreça al Carrefour situat al barri de Sants per comprar. El Massoud portava una motxilla i, com és costum en aquesta mena de superfícies, la va deixar a una de les caixes per poder entrar al supermercat. A les butxaques portava bosses de plàstic per posar-hi la compra i no haver de pagar-ne unes altres després.

Un cop buscats i recollits tots els productes que necessitava es dirigeix cap a les caixes per efectuar la compra i marxar cap a casa. En aquest punt, un treballador uniformat de l'establiment, que després s'assabentarà que és l'encarregat, se li apropa: «Què portes a les butxaques?» en Massoud li contesta que porta unes bosses de plàstic i les hi mostra. L'uniformat intenta mirar-li l'interior de les butxaques. en Massoud s'hi nega, no portava res més i li sembla indignant haver-les de mostrar.

És llavors quan es produeix l'agressió. En Massoud vol anar-se'n, però l'encarregat i dos treballadors més no el deixen. Un d'ells l'agafa pel coll, l'altre pel braç i li provoquen dolor i una ferida. Finalment va poder sortir-se'n empenyent un dels treballadors.

Com que la motxilla d'en Massoud és a la caixa on l'havia deixada des d'un bon principi i no vol més malentesos, truca a la policia. Posteriorment va al metge perquè li puguin fer un informe mèdic i tenir així constància del mal que se li ha infligit. El dia següent, 21 de juny del 2016 en Massoud posa la denúncia davant dels Mossos d'Esquadra.

En resposta a la denúncia del 22 de juny del 2016, hi ha sobreseïment provisional de la causa; això vol dir que de moment, no hi ha prou indicis que justifiquin la causa, és a dir, la denúncia. Però la resposta també indica que la resolució és provisional, a l'espera de nous esdeveniments.

Va ser durant l'assistència d'en Massoud a una xerrada de SOS Racisme on va preguntar si un cas com el seu podia ser portat pels seus advocats, si el podien assessorar

i encarregar-se del cas. Es decideix portar el cas, ja que es considera que la sospita de furt i la consegüent utilització de la força per part dels treballadors i de l'encarregat del supermercat està precedida pel prejudici ètnic. Es decideix des del servei denunciar per via penal un «delicte lleu per lesions». Així el 20 de setembre de 2016 l'advocat de SOS Racisme es constitueix com a defensa tècnica d'en Massoud.

El 26 de setembre es presenta un Recurs de Reforma en resposta al sobreseïment de la causa del 22 de juny, en què s'argumentava la falta d'indícis. En el recurs s'al·lega que s'entén el sobreseïment però que en aquell moment no es coneixia l'existència de l'informe mèdic, que data del mateix dia que els fets succeïts i prova el dany infligit a Massoud, i que, gràcies a la investigació policial, s'ha pogut identificar el presumpte autor dels fets i que, per tals novetats, se sol·licita la reobertura del procediment.

El 8 de novembre el jutjat d'instrucció número 24 de Barcelona desestima el recurs i es confirma el sobreseïment. Tornen a donar la raó als responsables dels fets i a negar-li el reconeixement a la víctima. Segons els jutjats, el dany causat

al Massoud, només va ocórrer quan aquest es va negar a col·laborar i que per tant va ser conseqüència de la "no col·laboració". No se'n desprèn conducta reprovable.

En no estar d'acord amb la resolució, el 9 de desembre, l'advocat de SOS Racisme presenta recurs d'apel·lació, d'acord amb el Massoud. Es demana la reobertura del procediment, perquè es considera que 1) la inexistència del furt, posa en entredit l'actuació del personal de l'establiment; 2) en Massoud va col·laborar mostrant les butxaques; 3) ell es va molestar i indignar només quan ja havia mostrat la inexistència del furt i quan va pensar que l'acusació tenia a veure amb el seu origen ètnic; 4) els treballadors i l'encarregat no tenien cap dret a retenir en Massoud dins l'establiment, i menys sense haver-se produït comportament reprovable; 5) va haver-hi un ús desproporcionat de la força, tal com demostra l'informe mèdic de les lesions.

A dia d'avui, se segueix a l'espera de la decisió dels jutjats sobre l'últim recurs presentat per tal que hi hagi la reobertura del procediment. D'aquesta manera en Massoud podrà, si és que ho vol, tornar al Carrefour de Sants sense por que es repeteixen els fets,

amb la sensació que la justícia no ha menyspreat una presumpta víctima de racisme, i amb la seguretat i confiança en si mateix i en els procediments judicials, tan necessàries si hagués de tornar a passar per quelcom semblant. ■

**Nota al peu: Hem utilitzat un nom fals per protegir la identitat de la persona.*

SAMIAL-HAJJ

*Los opresores juegan conmigo,
mientras se mueven libres por el mundo.*

3 Drets silenciats

La lluita antiracista, igual que moltes altres lluites germanes, s'ha d'encaibir en la lluita pels drets. Un sistema on es vulneren els drets d'una part de la ciutadania mai serà una societat justa. I què és el racisme sinó un sistema de dominació? El racisme és la trituradora de drets més important que ha inventat l'ésser humà, i perquè? Molt senzill perquè un sistema que basa la seva legitimitat en la deshumanització de les altres persones, no pot ser un sistema just. Si un racista considera a una persona com a no-persona, o com a menys persona, serà fàcil que justifiqui que aquesta persona no tingui drets, que són precisament els elements que ens fan ciutadans. Si una persona no té drets, d'alguna manera no és reconeguda com a persona.

Des de SOS racisme considerem que els drets per a la ciutadania han de ser la vara de mesurar d'una societat que es vol dir democràtica.

Hi ha vulneracions de drets que són més evidents que altres, hi ha vulneracions que passen totalment desapercebudes i són normalitzades tant per aquelles persones que les pateixen com per la resta de la població. La normalització juntament amb el desconeixement dels propis drets, els individuals i els col·lectius, són dos perills rellevants en l'assoliment de la justícia global.

Drets fonamentals i suposadament universals. Què passa amb el dret a l'habitatge quan les immobiliàries diuen obertament que no lloquen a persones estrangeres? I l'accés a la sanitat? Des del 2012 arran del Decret estatal la realitat és que moltes persones veuen limitat el seu accés al sistema sanitari. La fi de la universalització de la sanitat pública és un exemple evident de com s'està retallant els drets a una part dels nostres veïns i les nostres veïnes. També és un dret la llibertat de

culte, qüestionat i perseguit sovint des d'una òptica que s'allunya de la laïcitat, entesa aquesta com apunta el filòsof Benjamin Constant: "hi ha laïcitat on no hi ha persecució".

Pot ser una vulneració més subtil, per dir-ho d'alguna manera, però molt greu és la negació dels drets polítics, el dret a sufragi actiu i passiu. No reconèixer el dret a vot i a ser votat suposa una discriminació en la capacitat de participació de les persones afectades en la vida col·lectiva de la societat a la qual ja pertanyen. Una negació de dret que degrada el concepte i la pràctica de la democràcia, excloent de la vida pública una part de la població, obviant la pluralitat cultural que ens caracteritza, i obrint la porta a campanyes polítiques i electorals de caire xenòfob, amb greus conseqüències per al nostre futur comú. Aquesta es avui una qüestió ineludible, el dret a vot és necessari perquè les persones migrades puguin fer-se visibles i responsables, puguin, si ho volen, identificar-se amb un projecte de societat; i ahora que també és una eina per revertir el racisme institucional i social.

I quin és el paper que juguen les administracions? Les institucions, estats i governs de tots els nivells: local, autonòmic, nacional, estatal,... tenen l'obligació de **respectar, prote-**

gir i garantir el drets humans de totes les persones que viuen al seu territori. A banda, dels drets internacionals que superen les fronteres territorials.

En canvi, en moltes ocasions les administracions actuen com agents discriminadors des de dues vessants per acció i per omissió. Parlem de racisme per inacció, quan no hi ha voluntat política. I de racisme per acció des de dues perspectives: el no compliment de normatives internacionals, estatals o autonòmiques té conseqüències negatives amb efecte discriminatori per un sector de la població. I per altra banda, la discriminació a través de lleis o normatives discriminatòries i aplica, i no sanciona ni atura, males pràctiques, irregularitats i il·legalitats.

Sovint diem que en qüestió de drets humans tothom és competent, malauradament estem lluny de fer realitat aquesta afirmació. Doncs seguim veient indiferència davant una discriminació o vulneració de la que podem ser testimonis al carrer, a la feina, al metge.... A la vegada que manca un compromís polític ferm i decidit per a fer política pública de drets humans. Necessitem aquests dos elements: una ciutadania conscienciada i unes institucions decidides, per a construir de veritat una societat igualitària, que reconegui a tothom els mateixos drets i oportunitats. ■

3 Reflexió: No lloguem a estrangers.

El relat d'una vulneració de dret

Marilda Sueiras Bardou.

Advocada, màster en Dret Internacional Públic.

Membre de l'equip del Servei d'Atenció i Denúncia per a víctimes de racisme

Durant el mes d'octubre del 2014, el Sr. Abel es va mostrar interessat a llogar un dels pisos que ofería una empresa i va concertar una entrevista per visitar-lo. Però unes hores abans de la visita, li van trucar de l'agència per dir-li que l'habitatge ja estava llogat. A la setmana següent, una amiga del Sr. Abel va mostrar interès pel mateix immoble i la resposta va ser que seguia disponible. Així, el dia següent va tornar a trucar i va concertar una nova cita per visitar-lo l'endemà, atès que li van confirmar que seguia disponible. Malgrat això, la història es va repetir, i tres quarts d'hora abans de la cita concertada el van tornar a trucar des de l'agència per comunicar-li que aquest habitatge ja estava llogat.

Va prosseguir la seva recerca de pis fins que a finals del mes d'octubre del 2014 es va posar en contacte amb una altra empresa, interes-

sat per un pis publicitat a la seva pàgina web i gestionat a través de la mateixa pàgina. L'assessora immobiliària que l'atenia mitjançant correus electrònics li va comunicar literalment: "el piso NO, la propietaria no quiere extranjeros". El Sr. Abel indignat, va respondre el mateix dia amb un altre correu dient: "Yo no soy extranjero. Soy español". Minuts després l'assessora immobiliària li va contestar: "Ok, perdona por el nombre pensé que eras extranjero. Has mirado el que te he enviado, si te gusta se puede montar una visita. Ya me dices algo".

D'aquesta manera, l'assessora immobiliària va posar en evidència la utilització de criteris discriminatòris per part de l'empresa a l'hora d'oferir per a llogar els pisos que gestiona, atès que va demanar disculpes i va reconèixer que pensava que el Sr. Abel era estranger, deixant palès que la procedència

del client interessat a llogar és un element determinant per accedir al lloguer d'un dels seus pisos. D'altra banda, després de l'episodi de la nacionalitat, no se li va tornar a oferir la possibilitat de visitar el pis pel qual estava interessat, denegant-li un cop més el dret d'accés a l'habitatge per raó del seu origen.

Peripècies administratives

El Sr. Abel va posar tots aquests fets en coneixement de l'associació SOS Racisme-Catalunya i va requerir la seva intervenció per tal de reclamar la restitució dels seus drets.

En aquest punt, comencen les peripècies administratives. Pel que fa la primera situació, es va enviar una carta a l'empresa el dia 28 de novembre de 2014 exposant els fets, amb la finalitat d'arribar a una solució satisfactòria per a ambdues parts. Després d'un intercanvi d'escrits, la resposta de l'empresa, de data 16 de març de 2015, va ser que les dues visites s'havien cancel·lat perquè l'habitatge no estava en condicions de ser mostrat a causa d'unes obres, que segons van certificar, es duïen a terme des del 20 d'octubre fins al 14 de novembre del 2014. Ara bé, aquesta qüestió no va ser esmentada per les finques al Sr. Abel en el moment de cancel·lar les visites; a més, no va

ser un impediment a l'hora de posar l'oferta de la visita del pis a la companya del Sr. Abel que també es va interessar per aquell mateix immoble; i, malgrat la realització de les obres, l'empresa va mantenir el pis en oferta de lloguer, per la qual cosa s'entén que aquestes obres no suposaven un impediment per mostrar el pis a possibles futurs llogaters, i per tant cal concloure que el motiu pel qual se li va denegar la visita del pis al Sr. Abel era un altre. Així doncs, veient que l'empresa no té la intenció de donar una resposta raonable i, encara menys, creïble al cas del Sr. Abel, el 30 de juny de 2015 SOS Racisme va enviar denúncia pels fets a l'Agència Catalana de Consum (ACC). No va obtenir-ne cap resposta.

Pel que fa als fets relacionats amb l'altra empresa, el dia 21 de gener de 2015 SOS Racisme va presentar una denuncia davant de l'ACC directament. Arran d'aquesta denúncia, l'ACC va procedir a inspeccionar l'empresa en qüestió. Posteriorment, un agent de l'ACC va contactar amb SOS Racisme per telèfon per posar en el seu coneixement el resultat de les investigacions explicant que l'assessora immobiliària que va atendre el Sr. Abel ja no treballava a l'agència immobiliària i que, per tant, no la van poder investigar. A més, atès que el criteri de no llogar el pis en

qüestió a persones estrangeres l'havia posat el propietari de l'immoble, l'ACC no podia sancionar l'empresa per aquest motiu, ja que entenia que l'empresa actuava en nom del seu client – el propietari – però no responia de les exigències que el seu client imposava.

Atès que el tema no avança mitjançant la intervenció de l'ACC, en data 30 de juny de 2015, SOS Racisme procedeix a presentar dues denúncies davant de l'Agència de l'Habitatge de Catalunya (AHC) per cadascun dels fets en relació a cadascuna de les empreses involucrades. El 7 de juliol de 2015, SOS Racisme rep una resposta de part del Registre d'Agents Immobiliaris de Catalunya (RAIC): l'AHC havia derivat les denúncies al RAIC i aquests havien "format reclamació sobre la inscripció en el Registre d'Agents Immobiliaris de Catalunya, segons Decret 12/2010, per a la seva oportuna homologació".

SOS Racisme es posa doncs en contacte amb el RAIC per tal d'aclarir el sentit d'aquesta actuació i de la intervenció d'aquesta institució. Resulta que el RAIC no té competències en matèria de dret d'accés a l'habitatge i les úniques competències de què disposa són en relació a la comprovació del registre dels agents immobiliaris i la seva gestió.

El RAIC tampoc ha mostrat cap interès a mirar d'esbrinar de quin ens són les competències per la gestió del cas que ens ocupa.

Finalment, davant la inoperància de l'administració per donar resposta a aquest cas, SOS Racisme decideix, el 21 de juliol de 2016, derivar una queixa al Síndic de Greuges de Catalunya en relació a la discriminació dels estrangers en l'accés a l'habitatge en base a aquests fets.

Fem referència als fonaments de dret

Les dues empreses immobiliàries empenen criteris que són discriminatoris per raó d'origen nacional o ètnic a l'hora de justificar la denegació de les visites dels seus pisos. Ho demostren les referències a l'origen del Sr. Abel i a la seva qualitat d'estranger, i la consideració d'aquest extrem com un problema a l'hora de prestar el seu servei o la simple denegació del servei un cop conegut el seu origen ètnic. Les conseqüències d'aquesta pràctica empresarial és que empreses privades deneguen a un particular el seu dret bàsic d'accés a l'habitatge. L'article 1 de la Llei 18/2007, del 28 de desembre, del dret a l'habitatge (LDH) defineix el dret a l'habitatge com "el dret de tota persona a accedir a un habitatge digne que sigui adequat, en les

diverses etapes de la vida de cadascú, a la situació familiar, econòmica i social i a la capacitat funcional", i ens recorda que aquest dret és un "dret constitucional i estatutari". Però és que a més de denegar un dret constitucional, aquestes empreses ho fan amb criteris discriminatoris.

La discriminació a l'hora d'accedir a l'habitatge està prohibida per la LDH, que, segons el seu article 2 f), té entre d'altres finalitats, "promoure l'eradicació de qualsevol discriminació en l'exercici del dret a l'habitatge, per mitjà de l'establiment de mesures d'acció positiva en favor de col·lectius vulnerables i de la penalització de conductes discriminatòries en l'accés a l'habitatge". Segons l'article 45.1 LDH "totes les persones han de poder accedir a un habitatge i ocupar-lo, sempre que compleixin els requeriments legals i contractuals aplicables a cada relació jurídica, sense patir discriminacions, directes o indirectes, ni assetjament". Amb l'exposició queda palès que al Sr. Abel li va ser denegat l'accés a l'habitatge des del primer moment, sense tenir la possibilitat de verificar els requeriments legals i contractuals més objectius i que, per tant, aquesta denegació va ser fonamentada en un criteri no contemplat en cap normativa.

D'una banda, les empreses en qüestió estarien cometent infraccions

molt greus en matèria de protecció dels consumidors i usuaris d'habitatges en el mercat immobiliari, tipificades a l'article 123.2 a) LDH, atès que "porten a terme accions o omissions que comporten assetjament o discriminació, segons el que estableix aquesta llei". A més, l'article 116.1 LDH disposa que "e]ls agents immobiliaris inscrits en el registre d'homologació que siguin sancionats com a responsables de la comissió d'una infracció molt greu o greu causen baixa en el dit registre pel temps que dura la inhabilitació".

D'altra banda, aquesta conducta podria incórrer en un il·lícit penal que està tipificat com a delicte a l'article 512 del Codi Penal i que estableix: "que aquells que en l'exercici de la seva activitat professional o empresarial denegaren a una persona una prestació a la qual té dret per raó de la seva ideologia, religió o creences, pertinença a una ètnia, raça o nació, sexe, orientació sexual, situació familiar, malaltia o discapacitat, hauran de comportar la pena d'inhabilitació per a l'exercici de professió, ocupació, indústria o comerç, per un període d'un a quatre anys."

Una altra qüestió és la negativa dels agents immobiliaris a prestar els seus serveis seguint criteris aliens a la seva política d'actuació

però essencialment discriminatoris. Encara que no comporti responsabilitat administrativa o penal, la negativa dels agents immobiliaris a prestar els seus serveis per motius discriminatoris està prohibida pel Codi Deontològic dels Agents de la Propietat Immobiliària de Catalunya, on es manifesta que l'agent de la propietat immobiliària no durà a terme, fomentará o participarà en situacions o actuacions de discriminació, assetjament, infrahabitatge, sobreocupació o qualsevol forma d'allotjament il·legal.

Tot i així, aquesta negativa dels agents immobiliaris a prestar els seus serveis per motius discriminatoris és una conducta que es podria encabir en la normativa de consum. Segons l'article 331-3 apartat h) de la Llei 22/2010, del 20 de juliol, del Codi de Consum de Catalunya, "negar-se injustificadament a satisfer les demandes de les persones consumidores i fer qualsevol tipus de discriminació respecte a aquestes demandes" és una falta.

Per últim, la falta de resposta per part de l'administració tampoc no és comprensible, atès que, com els apartats 2 i 3 de l'article 45 LDH especifiquen, "les administracions públiques han d'adoptar les mesures pertinents" en un cas de "discriminació directa, que es produeix quan

una persona rep, en algun aspecte relacionat amb l'habitatge, un tracte diferent del rebut per una altra persona en una situació anàloga, sempre que la diferència de tracte no tingui una finalitat legítima que la justifiqui objectivament i raonablement i els mitjans emprats per a assolir aquesta finalitat siguin adequats i necessaris."

De fet, l'Administració competent en matèria del dret a l'habitatge i concretament, per a "iniciar, instruir i imposar les sancions" és l'Administració de la Generalitat "per mitjà dels departaments competents en matèria d'habitatge i de consum", i els ens locals, segons el que disposi la legislació específica (article 130.1 LDH). Per tant, l'òrgan competent per conèixer del cas és l'Agència de l'Habitatge de Catalunya. L'article 3.1 de la Llei 13/2009, del 22 de juliol, de l'Agència de l'Habitatge de Catalunya (LAHC), determina les funcions que corresponen a aquesta agència, i en concret en el seu punt l) s'atribueix la competència de "portar a terme les funcions d'inspecció i sanció en matèria d'habitatge que corresponen al departament competent en matèria d'habitatge, i també adoptar les mesures provisionals i de reconducció que estableix el règim sancionador de la Llei 18/2007, del 28 de desembre, del dret a l'habitatge".

A més, aquesta Agència també té per funcions "assegurar i garantir la protecció dels consumidor i els usuaris d'habitatges i la transparència del mercat immobiliari" (article 3 s) LAHC), i "defensar i arbitrar amb relació a la matèria d'habitatge objecte d'aquesta llei i als drets, els deures i els criteris que han d'ésser respectats en l'exercici de les activitats de promoció, construcció, transacció i administració d'habitatges" (article 3 t) LAHC). Mentrestant l'article 10 de la mateixa llei estableix qui té la responsabilitat d'exercir el règim sancionador «1.El president o presidenta de l'Agència de l'Habitatge de Catalunya exerceix la competència d'imposar les sancions que l'article 131.1.b de la Llei 18/2007, del 28 de desembre, del dret a l'habitatge atribueix al conseller o consellera competent en matèria d'habitatge. 2. El director o directora de l'Agència de l'Habitatge de Catalunya és l'autoritat competent per a adoptar les mesures provisionals i de reconducció que estableixen els apartats 2 i 3 de l'article 109 de la Llei 18/2007, del 28 de desembre, del dret a l'habitatge, i també per a imposar les multes que l'article 131.1.c de la dita llei atribueix al director o directora general competent."

Com que l'Agència de l'Habitatge de Catalunya no té intenció d'iniciar

el procediment sancionador corresponent perquè considera que no és competent per interpretar els fets exposats, SOS Racisme, com a últim recurs, ha derivat una petició al Departament de Governació, Administracions Públiques i Habitatge de la Generalitat de Catalunya perquè, segons l'article 1.2 de la LAHC, "l'Agència de l'Habitatge de Catalunya s'adscriu al departament competent en matèria d'habitatge i actua sota les directrius d'aquest", essent aquest departament el que "exerceix el control d'eficàcia i d'eficiència de l'activitat de l'Agència".

Un dret constitucional es troba desemparat per una gestió del mateix que és privada. És a dir, el dret a l'habitatge és un dret constitucional però es gestiona mitjançant negocis privats, i per tant, és regulat per normes i principis aplicables als negocis privats; principis com ara el d'autonomia de les parts que estableix que preval el que han contractat les parts per sobre del que diu la llei. En aquest sentit, la llei d'arrendaments urbans regula uns mínims, i s'entén que quan les parts en un contracte no han regulat alguna cosa concreta, és d'aplicació el que la llei regula en aquest aspecte. Però tot el que estigui prèviament pactat per les parts preval per sobre de la llei.

Aquí és quan les institucions públiques són còmplices de la vulneració d'aquest dret i no saben com gestionar-lo i sancionar quan toca. Perquè això implicaria que l'Administració pública intervingués en la gestió de negocis privats, cosa impensable en un Estat en què el Dret es regeix per les dinàmiques imposades pel capitalisme, tal com s'ha pogut comprovar en molts dels casos relacionats amb el que es coneix com a bombolla immobiliària.

En definitiva, aquest cas exemplifica, d'una banda, la vulneració directa del dret a l'habitatge; i d'altra banda la inacció institucional davant aquesta vulneració, essent l'administració pública responsable també de la discriminació. Restava molt, molt camí a recórrer per garantir l'accés als drets en plena igualtat ■

3 Entrevista: Miguel Ángel Pérez, Ibrahim

“Existeixen unes lleis que no es volen aplicar, crec que per por a perdre vots”

Ibrahim és el coordinador de Musulmans contra la Islamofòbia, una plataforma creada per persones musulmanes per frenar l'espiral d'odi contra les mateixes persones musulmanes. Tot i que fa només un any i escaig que es van organitzar, han liderat lluites pels drets que no s'havien considerat fins ara. Ens reunim amb ell a la seu de l'Amical del carrer del Carme, l'espai que els acull per poder treballar.

Quan vau néixer com a associació? Per què?

Musulmans contra la Islamofòbia (MCI) és una iniciativa de persones preocupades pel creixement de discriminacions contra el col·lectiu musulmà, fruit d'una reacció de la societat en relació als darrers atemptats. Volem participar en la cerca de solucions al creixement de la islamofòbia des de la societat civil, fora de l'àmbit de culte.

En el meu cas vaig copsar el creixement de la islamofòbia a partir d'un fet concret: dos dies després dels atemptats a *Charlie Hebdo*, la tutora del meu fill li va preguntar davant de tota la classe què opinàvem els seus pares del que

havia passat. Fins aquell moment no havia estat conscient de la situació. És cert que quan em visibletzava com a musulmà rebia algun comentari desagradable, però ho havia normalitzat. El fet que afectés directament als meus fills va ser el detonant per organitzar-me. Vaig estudiar què s'estava fent contra aquesta discriminació i vaig col·laborar en diferents moviments. Vaig veure també que a les reunions on es treballaven accions contra la islamofòbia no hi havia persones musulmanes, i això no podia ser. Penso que hem de ser els mateixos musulmans que liderem la lluita contra la islamofòbia, de la mateixa manera que ho fan

els gitanos contra la gitanofòbia, o el col·lectiu LGTBI.

Així que, a finals del 2015, jo mateix i altres persones musulmanes vam decidir iniciar una plataforma de lluita contra un fet que ens afecta a nosaltres principalment. Trencant aquesta por que hi ha de vegades de visibilitzar les nostres senyes d'identitat i visibilitzant en el mateix nom que som musulmans, però sense voluntat de tancar la porta a ningú que vulgui participar-hi.

Quins són els principals projectes en què esteu treballant?

A partir de la petició d'una mare que va venir a una de les primeres reunions, vam involucrar-nos en la reivindicació d'un menú halal a les escoles. Aquesta és una lluita que hem pogut portar endavant amb molt esforç i amb la implicació especial d'aquesta persona. Després de la primera negativa verbal per part de la direcció de la seva escola, l'Escola Drassanes, hem aconseguit que finalment incorporin el menú halal al menjador escolar, tot i que enlloc ho posen com a tal, sinó com a «menú sense porc».

Creiem que pretenen evitar l'efecte crida de la resta de famílies musulmanes. Per aconseguir-ho vam haver de recollir les peticions formals i per escrit d'un centenar de famílies d'aquesta escola i d'altres.

Ens vam reunir amb la Direcció i Consorci d'Ensenyament de Barcelona. Algunes d'aquestes trobades van ser molt dures, però finalment ho hem aconseguit i estem iniciant un procés similar en una escola de Santa Coloma.

D'altra banda, i també a través d'una persona aliena a l'organització, vam detectar comptes de Twitter que es dedicaven de manera sistemàtica a difondre discursos islamòfobs. Això ens va animar a denunciar-ho i vam aconseguir tancar-ne uns quants, alguns dels quals comptaven amb més de 5.000 seguidors. A partir d'aquest moment, el seu atac a través de xarxes socials contra Musulmans contra la Islamofòbia i contra la meva persona també s'ha intensificat.

Hi ha un problema greu a nivell legislatiu per poder lluitar contra el discurs de l'odi a les xarxes i penssem que és important presentar denúncies per tal de desencallar-ho. Si no hi ha denúncies, no faran res. Per això seguim una estratègia de denúncia a Fiscalia i a les mateixes xarxes. Hem rebut el suport de més gent que veien la necessitat d'aquesta lluita des de feina temps, com #HateSpeechMovement. Potser amb vosaltres, amb SOS Racisme, també fem alguna formació al respecte.

Fa només uns dies l'Ajuntament de Barcelona ha presentat un Pla contra la islamofòbia per aplicar a la ciutat. Quina opinió en teniu? Considereu que pot ser efectiu?

Tenim una visió molt crítica del Pla de l'Ajuntament. D'una banda, envers el procés. Pensem que no han tingut en compte les persones afectades. En un escrit de queixa públic els vam plantejar directament que estàvem farts de ser només subjecte d'estudi i que volíem ser un subjecte polític amb capacitat de co-decisió. Aleshores van obrir un procés consultiu on van convidar a participar a persones musulmanes, però una vegada més com a espai d'estudi, tot convidant altres persones com a «expertes». Però nosaltres insistim: de procés consultiu a procés consensuat hi ha una diferència important.

D'altra banda, som crítics respecte el contingut: pensem que està dissenyat des d'un punt de vista molt paternalista. Considera que tot el problema de la islamofòbia és exogen a la comunitat musulmana. Nosaltres que som comunitat musulmana sabem que, si bé és cert que hi ha una part històrica, de construcció de l'islam com el perill exterior, també hi ha un element propi que genera islamofòbia, substituït pel *wahabisme*, el *salafisme*

i l'extremisme: les manifestacions públiques d'imams justificant la violència masclista o referents intel·lectuals que recullen doctrines salafistes que promouen la violència... Òbviament això genera islamofòbia i alimenta el discurs dels islamòfobs. I fer un pla contra la islamofòbia obviament aquesta realitat coneguda per tothom el fa poc creïble, especialment per a les persones més escèptiques a l'islam.

En canvi, al pla contra la islamofòbia i la radicalització que està elaborant la Generalitat, en el qual estem col·laborant, penso que sí que ho inclourà perquè han entès aquestes diferències. Hem fet la proposta de desmuntar el *wahabisme* mitjançant l'educació religiosa dels joves, que moltes vegades desconeixen la tradició islàmica i es deixen influenciar i enganyar -fet que ens preocupa.

Podries explicar una mica més aquesta proposta de l'educació religiosa dels joves?

Considerem molt important omplir el buit de coneixement que tenen avui dia els joves musulmans. Omplir-ho amb formació alternativa a la salafista perquè aquesta no s'imposi com a única opció. Això significa difondre els valors de convivència entre l'Islam i les altres religions i també entre les diferents corrents del mateix Islam, en la possibilitat de viure l'Islam en la modernitat.

Quins consideres que són els principals drets de la població musulmana vulnerats actualment a Catalunya?

Per començar, el menú *halal* a les escoles, com he explicat anteriorment. Les dificultats per la conciliació de la vida laboral amb les pràctiques religioses, com la festa del xai, per exemple. El dret a les classes de religió a l'escola pública, que més enllà de considerar-ho de gran importància per evitar la radicalització, com et comentava abans, seria una bona oportunitat per tenir el reconeixement social i normalització, amb la incorporació d'un professor d'Islam a les escoles públiques. Hem de tenir en compte que aquest dret es vulnera tot i que fa més de 24 anys que el dret a rebre classes de religió està recollit a la llei 26/92 de 10 de novembre. El dret dels pares a escollir l'educació religiosa dels nostres fills també està recollit a la Constitució. Existeixen unes lleis que no es volen aplicar, crec que per por a perdre vots. Un altre dret que no es té gens en compte és que tenim dificultats per enterrar els nostres morts d'acord al nostre ritual, i no disposem d'espai propi. Diria que només hi ha 22 cementiris específicament per a musulmans a tot l'Estat espanyol, per una població de milers de persones. És curiós que el fet d'exigir un enterrament segons el ritual

musulmà es recull com un element que pot portar a activar el protocol contra la radicalització del govern espanyol.

Penalitzen la reivindicació de drets.

Quina opinió us mereix aquest Pla contra la radicalització?

Penso que és doblement punitiu. D'una banda, com a govern permet que entri i s'instal·li una ideologia que promou la violència. D'altra banda, quan un jove que no ha tingut cap forma d'educació religiosa es deixa influenciar pel que troba per Internet, el castigues. S'han de posar eines per evitar-ho i promoure el sentiment de pertinença d'aquests joves que, ara per ara, estan abandonats per les institucions. La conversa amb l'Ibrahim, que dura hores, ens porta a parlar sobre molts temes relacionats amb l'Islam, els drets com a ciutadans, les lluites pendents, i encara deixem obertes moltes línies de debat que potser algun dia enfortiran les nostres lluites compartides. ■

El cas del Miquel*

CAS DEL SAID

El Miquel té 70 anys, és de nacionalitat magrebina i accedí al permís de residència comunitària al setembre de 2012 mitjançant reagrupament familiar dut a terme per la seva filla Lisa, de nacionalitat espanyola.

El 23 de març de 2013 el Miquel surt del CAP (centre d'atenció primària) de Vila Olímpica visitat d'urgències per un problema ocular i el deriven, altre cop d'urgències, a l'Hospital de l'Esperança. Està perdent la visió. Per tal d'aturar aquesta pèrdua, a l'abril comença un tractament a l'hospital de l'Esperança, i tenia programada una següent visita per al 10 de maig. Una setmana abans del dia en qüestió, el Sr. Miquel rep un trucada on li diuen que «*no cal que assisteixi a la següent sessió, degut a la seva situació administrativa en matèria de sanitat (nivell 1 de CATSalut), ni tant sols hauria d'haver començat el tractament*». En aquells moments la instrucció catalana, aprovada per suplir les mancances del RD 16/2012 d'àmbit estatal, no permetia fins després d'un any d'empadronament accedir a la totalitat dels serveis i l'atenció sanitària, el nivell 2 del CatSalut.

Amb la preocupació i angoixa de no saber què fer i com fer-ho, el Miquel

aconsegueix de forma excepcional, continuar el tractament amb una ampliació de la cobertura sanitària, sol·licitada pel mateix hospital.

La sensació de desprotecció empitjora al maig de 2013 quan se li comunica que pateix un càncer de pell. Necessita una intervenció quirúrgica a l'hospital del Mar i posteriorment el seguiment a l'hospital de l'Esperança.

A partir d'aquest fet, la Lisa, la filla d'en Miquel es posà en contacte amb el Servei d'Atenció i Denúncia (SAiD) de SOS Racisme, per demanar assessorament. En aquest moment s'identifica que l'aplicació de la normativa, ens portava a un carreró sense sortida: malgrat que el Miquel té permís de residència no pot accedir a l'assistència sanitària pública per la via estatal (INSS), ni tampoc per la via autonòmica (CatSalut), ja que aquesta es preveia per a ciutadans estrangers empadronats, que no tenen permís de residència, malgrat aquesta condició no queda explicitada en cap de les dues instruccions del CatSalut.

Des del SAID, amb la col·laboració d'una de les advocades de la PASU-CAT (Plataforma per una Atenció

Sanitària Universal a Catalunya), es presenta un recurs de reposició a la resolució de denegació de l'accés a la sanitat pública, per part de l'INSS, i iniciant posteriorment la via judicial, presentant una demanda al jutjat de lo social, per sol·licitar el dret a l'assistència sanitària amb càrrec a fons públics.

Finalment, al juliol del 2016, el jutjat de lo social de Barcelona, estima la nostra demanda contra l'INSS, per que reconegui l'assistència sanitària pel Sr. Miquel a càrrec de fons públics a través del Sistema Nacional Sanitari de Salut. Doncs la llei estableix que les persones amb menys de 100.000€ d'ingressos anuals, i titulars d'un permís de residència tindran la condició d'assegurat a efectes d'assistència sanitària a Espanya.

Aquesta sentència, juntament amb altres, tot i que poques, aconseguides posteriorment, suposen assentar un precedent i marcar una interpretació de la normativa que permet l'accés a la sanitat pública a persones que anteriorment, i per una interpretació errònia i restrictiva de la normativa queden excloses. Sent la denúncia i la lluita dels mateixos afectats els que pose en evidència aquesta deficiència i manca en l'accés i garantia dels drets per part de l'estat del «benestar». ■

**Nota al peu: Hem utilitzat un nom fals per protegir la identitat de la persona.*

MARI LUZ ESTEBAN

*Està asseguda i té una criatura que
se li ha adormit a la falda. No fa res
d'especial, només mirar-la. Estar.
Així passa les hores, atenta, vigilant,
fins que se li adormen, adolorides,
totes les cèl·lules del cos.
Com si aquella fos l'única tasca que
li hagués estat assignada a l'univers.*

4 Els drets dels infants, garantits?

El 15,6% de les persones migrants que arriben a Espanya són nens i nenes menors de 15 anys. Segons l'organització Save the Children, hi ha 3660 menors estrangers que han vingut sols, en cerca d'una vida millor, sense la protecció dels seus pares. L'últim registre de Menors No Acompanyats (MENA) fa constar 2889 nois i 452 noies en aquesta situació, la immensa majoria d'origen marroquí. El 2015 van entrar per les costes espanyoles uns 414 menors, un 85% més que el 2014, i s'espera una xifra semblant en el recompte del 2016.

A banda dels riscos que assumeixen durant el viatge (saltar una tanca amb concertines, creuar l'estret en pastera, amagar-se als baixos d'un camió o colar-se dins un vaixell), quan arriben a territori espanyol els menors afronten situacions de violència i abandonament i una continuïtat vulneració dels seus drets per

part de les administracions públiques que, segons la llei², són responsables de tutelar-los. Un dels exemples més extrems es va donar el passat mes de maig de 2016, quan l'organització CIEs NO va denunciar la presència de menors dins el CIE de Sapadors, a València.

Frontera sud. La situació és especialment crítica a la ciutat autònoma de Melilla. El conseller de Benestar Social ja ha advertit que

2. Llei orgànica 2/2009, d'11 de desembre, de reforma de la Llei orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social, estableix en l'article 35 que "en els supòsits en què els cossos i forces de seguretat de l'Estat localitzin un estranger indocumentat la minoria d'edat del qual no es pugui establir amb seguretat, els serveis competents de protecció de menors li han de donar l'atenció immediata que necessiti, d'acord amb el que estableix la legislació de protecció jurídica del menor, i s'ha de posar el fet en coneixement immediat del Ministeri Fiscal, que ha de disposar la determinació de l'edat, per a la qual cosa han de col·laborar les institucions sanitàries oportunes que, amb caràcter prioritari, han de realitzar les proves necessàries

no pot fer front, com marca la llei, a l'acollida d'un nombre tan elevat de MENA: 540 el 2016, dels quals entre 60 i 100 opten per viure fora del centre de protecció de menors i buscar lliurement una oportunitat per accedir a la península. A causa de la situació de desemparament, molts d'ells pateixen abusos i maltractaments.

Tutela. Els centres residencials on s'acullen els MENA –a Catalunya, sota la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA)– han rebut crítiques en repetides ocasions. Concretament, s'hi ha denunciat la presència de polls i xinxes, agressions físiques, contencions i règims d'aïllament. La suma d'aquestes condicions de vida i dels anhels de llibertat que molts joves tenen, fa que les fugues del centre siguin habituals. Tanmateix, quan els joves estrangers abandonen els centres de menors no s'activen protocols d'alerta i recerca com en altres casos.³

Accés als drets. Així doncs, els menors passen a viure al carrer, sense les necessitats bàsiques cobertes ni els drets garantits. Els joves extutelats han de fer front a un repte doblement difícil: emancipar-se

als 18 anys, molt abans que el seu grup d'iguals, i sobreposar-se a les dificultats que tenen sense comptar amb el suport familiar, amb una xarxa social molt reduïda i sense els recursos necessaris.

És una etapa complicada en què han de buscar pis o habitació, formar-se, accedir a una feina i mantenir-la, regularitzar la seva documentació, gestionar la seva pròpia economia, esforçar-se per tenir una bona xarxa d'amics, comprendre la pròpia història i l'entorn on viuen, conviure amb el seu passat i saber construir el present i, tot això, sostenint-se emocionalment. Per a més inri, l'administració pública es mostra massa sovint com a una enemiga enlloc de com a una aliada i no facilita l'accés a drets bàsics, com la salut o l'habitatge.

Criminalització. Amb tot, per sobreviure, molt joves es veuen temptats a cometre petits furtcs o a traficar amb drogues; aquestes activitats delictives els exposen a la persecució policial, massa sovint basada en les identificacions per perfil ètnic. La vulnerabilitat en què es troben fa que no denunciïn els abusos policials, per por d'empitjorar la seva situació.

Polítges de canvi. Aquesta situació és una mostra més del racisme

institucionalitzat. Els menors extutelats no poden ser tractats com a simples delinqüents, perquè són víctimes de la deixadesa de l'administració pública. Donar-los per perduts condemna la nostra societat futura a l'increment de la violència i del racisme. Es tolerarien un abandonament i una despreocupació similars en infants d'origen català, espanyol o europeu? Sens dubte, per transformar el conflicte calen més esforços reals, que no han de passar per una rebaixa de l'edat penal, sinó per posar la infància i l'adolescència al centre de la política pública. ■

3. Ni Policia ni Guardia Civil ni Fiscalia buscan a los menores tutelados desaparecidos en Madrid, Patricia López, Público, 04/01/2017

4 Reflexió: Menors no acompanyats: de les pasteres als CIE

Irina Arsova, Sebastián Azócar Pizarro,

Mireia Bofill i José Javier Ordóñez.

*Voluntariat del Programa de Visites al CIE de
la Fundació Migra Studium*

En el Reial decret 162/2014 que aprova el règim interior dels centres d'internaments d'estrangers (CIE) a Espanya, els menors no acompanyats entren en la categoria de persones vulnerables. Segons les dades oficials proporcionades pel Ministeri de l'Interior en 2015, es va internar a un total de 19 menors en els CIE espanyols, dels quals un en el CIE de Zona Franca, Barcelona. No obstant això, aquests nombres no coincideixen amb les dades observades a través de les visites per part de Migra Studium qui va comptabilitzar 6 possibles menors solament en el CIE de Barcelona en 2015.⁴

La major part dels possibles menors contactats pel grup de visites va arribar a les costes espanyoles a bord de pasteres i posteriorment van ser traslladats als CIE. Els interns expliquen que a la seva arri-

bada a Espanya, malgrat informar a les autoritats espanyoles que són menors, aquestes emeten la seva ordre de devolució com a majors. Refereixen que les persones que arriben juntes i sense documents al·legant ser menors són registrats amb la mateixa data de naixement que a més pressuposa la seva majoria d'edat. Aquesta pràctica té com a resultat que, una vegada internats en els CIE, rebin respostes negatives a la petició de comprovar la seva edat perquè ja consten com a majors d'edat en el seu expedient.

El grup de voluntaris de Migra Studium, arran de les visites realitzades des de la reobertura del CIE al juliol de 2016, ha acompanyat al voltant d'una vintena d'interns que han declarat ser menors d'edat i els qui han trobat obstacles reiterats per demostrar la seva minoria d'edat. Aquesta situació és encara més alarmant si tenim en compte

4. Informe 2015 sobre CIE en España, «Vulnerables, vulnerabilizados», del SJME: <http://www.sjme.org/sjme/item/815-2016-09-18-07-03-41>

l'entramat jurídic existent, doncs no s'està aplicant el previst en la Llei Orgànica 4/2000.⁵ Per tant, podem dir com a voluntaris de visites a interns dins del centre d'internament, que a dia d'avui sí existeixen menors en el circuit jurídic de les expulsions i les devolucions. La presència de menors estrangers no acompanyats indocumentats en el CIE és un indicador que els instruments jurídics de protecció dels menors no estan activats i/o no funcionen eficaçment.

Els menors internats i tractats com a adult, en la seva majoria provenen d'Algèria, realitzant la travessia mediterrània mitjançant embarcacions-pasteres. Són joves que tenen experiència laboral encara que sigui informal, solen ser germans majors, que generen ingressos a la unitat familiar. Vénen amb la idea d'una vida millor, i creuen en un futur poder ajudar als seus. La travessia pel Mediterrani sol discórrer des d'Orà fins a Almeria, Motril i, de vegades, Murcia.

5. Existeixen canals jurídics de protecció del menor com bé està estipulat en la Llei Orgànica 4/2000 que regula mitjançant l'article 35 que "en els supòsits en què els Cossos i Forces de Seguretat de l'Estat localitzin a un estranger indocumentat la minoria del qual d'edat no pugui ser establerta amb seguretat, se li donarà, pels serveis competents de protecció de menors, l'atenció immediata que precisi, d'acord amb l'establert en la legislació de protecció jurídica del menor".

Els menors que arriben al CIE passen per diverses odissees, les pasteres són interceptades pels equips de vigilància de les costes i de control de la immigració irregular, pels Grups Especials d'Activitats Subaquàtiques (GEAS) de la Guàrdia Civil, les llanxes de salvament de Creu Roja per quedar finalment a la disposició del Cos de Policia Nacional (CNP). En aquest moment els menors verbalitzen per segona vegada la seva minoria d'edat, una altra vegada sense cap resultat. Tan solament aconseguixen que els traslladin als calabossos d'una dependència policial on romandran en moltes ocasions els tres dies sencers que permet la llei com a màxim a la detenció policial. Després són traslladats de les dependències de comissaria fins als jutjats, sovint amb presses, atosigamiento i crits. Una vegada arribats a l'edifici judicial, per exemple a Almeria, són situats en una espècie de garatges o espais subterranis sota els jutjats en els quals són presentats davant el jutge d'instrucció, i en què la defensa lletrada amb assistència d'interpret s'efectua durant uns breus i insuficients minuts.

Els voluntaris de Migra Studium visiten als interns i aquest seguiment es combina amb un acompanyament emocional, ja que necessiten expressar el que senten. No tenen

a ningú que els visiti en la seva privació de llibertat i es veuen forçats a viure amb altres persones desconegudes en una convivència en tancament diari. Els voluntaris se cercioren que obtinguin de part del CIE la informació suficient i comprensible sobre els seus drets i deures, i sobre la possibilitat de realitzar peticions i queixes. A més, els voluntaris estan especialment sensibilitzats en l'examen de les condicions de garantia i compliment de les necessitats bàsiques de les persones internes i de les condicions d'habitabilitat del CIE com són la calefacció adequada a l'estació de l'any, les condicions de les dutxes, la regulació òptima de la temperatura de l'aigua freda i calenta, l'adequada assistència mèdica, el compliment de les condicions materials bàsiques com l'alimentació amb una dieta adequada, la higiene i estris del kit de neteja personal diària, els canvis de roba de llit dins de la setmana, les talles i unitats de la roba i el calçat suficient.

Però els voluntaris no actuem sols, en situacions tan excepcionals com la detecció de casos de menors en el CIE informem a l'intern i derivem i alertem al Servei d'Orientació Jurídica (SOJ), del Col·legi de l'Advocacia de Barcelona, que assessora sobre tràmits i diligències cap als jutjats d'instrucció, els jutges de

control dels CIE, la fiscalia de menors o la d'estrangeria i la Direcció general de la Infància i Adolescència (DGAIA).

Les institucions de l'Estat no semblen exercir el paper de salvaguarda dels drets del menor, sinó de la persecució a les persones migrants, sobre tots als joves nouvinguts en pasteres, als quals se'ls aplica una sort de "*presumpció de majoria d'edat*". Són tractats com a adults i com a delinqüents perillosos. Podríem dir que en comptes de ser considerats subjectes de protecció pública, com a *nens en perill*, el sistema els considera *joves perillosos*. Independentment de si els menors arriben o no amb documentació, la seva edat es verifica amb una radiografia de l'os del canell, una prova molt qüestionada per organismes de Nacions Unides o el Defensor del Poble. En alguns altres casos en el qual el menor pot aportar documentació que li identifica com a tal, no ho és per a l'Estat ja que preval la sospita que la documentació sigui falsa.

El CIE és una il·lustració molt evident que la maquinària expulsora i excloent genera més sofriment del que un es pot imaginar: manca d'atenció mèdica, escassetat i poca varietat de l'alimentació, negació de proves mèdiques d'edat, tracte

irrespectuós, en massa ocasions humillante o degradant per les autoritats de seguretat, privats de llibertat durant dos mesos. El menor en situació de desemparament i privat de llibertat en el CIE amb l'absència dels seus familiars i en solitud és "especialment preocupant", i el pitjor de tot que "prevalgui la llei d'estrangeria sobre la llei de protecció al menor". ■

4

Entrevista: Margarita i Ricard de la Fundació Adsis

“Treballem amb els joves que ha rebutjat tothom: les administracions, els serveis socials i altres organitzacions”

Margarita i Ricard són educadors de carrer de la seu de la Fundació Adsis al cor Del Casc Antic. Amb més de 50 anys d'experiència, Adsis és un referent en el treball social. Des del centre del carrer Assaonadors treballen sobretot amb joves en situació d'exclusió al barri. En contacte amb la realitat del carrer del dia a dia, ens expliquen la situació dels menors no tutelats i ex-tutelats segons la seva experiència.

Expliqueu-me què és Fundació Adsis i quina és la vostra activitat?

Margarita (M): Adsis està present a diferents ciutats de l'Estat Espanyol, com Madrid, Valladolid, València, Canàries, entre altres. Tenim convenis internacionals per treballar a països d'Amèrica i Itàlia, per exemple, i desenvolupa alguns projectes en col·laboracions amb la Xina, Paquistán i Romania, d'intercanvi cultural. Treballa principalment amb infants, adolescents i joves i les seves famílies. I a Barcelona tenim 2 seus: la central és al Carmel i al Casc Antic. Des del Carmel realitzem, sobretot, formació pre-laboral i projectes

d'acompanyament per la inserció laboral. A Casc Antic tenim 2 oficines: a Sant Pere on fem reforç escolar. I aquesta, Assaonadors, on estem 3 educadors de carrer. La nostra tasca és detectar al carrer necessitat d'adolescents i joves i fer de pont amb els recursos q necessitin per ressolde necessitats o aconseguir objectius.

La intervenció que fem es basa en detecció a l'espai públic, l'establiment de relació i vincle, i incidència. Fem molt treball en xarxa amb altres entitats del barri i realitzem accions conjuntes com «Divendres al Pou», un projecte per promoure l'oci saludable. Oferim formacions curtes pels joves i propostes lúdi-

ques liderades pels mateixos joves. I d'altra banda gestionem activitats grupals, relacionades amb l'esport, que intentem treballant perquè siguin mixtes.

És un treball intens. Detectem moltes necessitats al barri: competencials i relacionals. Els costa ser líders, per exemple. Però treballant amb ells molts joves han sortit d'on estan.

Amb quin tipus de joves treballem?

M: La teoria diu que amb joves d'entre 15 i 25 anys. Però en realitat, treballem amb joves d'entre 12 i 30 anys. Depèn del tipus d'activitat. I els orígens són diversos: dominicans, africans, catalans... però els menors no acompanyats són principalment marroquins. El 2015 van suposar gairebé el 23% dels joves que vam atendre. I aquests presenten una situació i tenen unes característiques molt diferents a la resta, més fràgil i complicada.

Quina és la situació dels joves ex tutelats?

Ricard (R): Generalment els joves que ens trobem quan treballem al carrer són nois que han estat expulsats dels pisos tutelats que els ofereix la Generalitat o que no han tingut aquesta oportunitat, perquè l'oferta de pisos que hi ha és molt insuficient. Són expulsats dels pisos per falta de competències: els costa complir les

normes perquè no estan acostumats. Quan estan tutelats saben que facin el que facin, podran tornar al centre. S'escapen, fumen porros... i poden tornar. Però no es fan al càrrec que un cop compleixen 18 anys i estan al pis de joves és diferent.

M: Si no compleixen les normes, perden el pis i es queden al carrer. I és com si la DGAIA no recongués la seva ex-tutela. Es queden al carrer sense recursos. Per demanar ajudes a Serveis Socials han d'estar empadronats al barri perquè són territorials, i no ho estan. Per accedir a programes del Servei d'Inserció Social hi ha tanta demanda que haurien d'anar a fer cua a les 6 del matí i aquests nois fan vida principalment nocturna, els costa molt. No poden accedir al Programa de Garantia Juvenil perquè necessiten tenir permís de residència i treball. Alguns tenen permís només de residència però la majoria es queden en situació irregular. Si troben plaça a un curs d'hostaleria, potser no el poden fer perquè sense habitatge i havent de patir les cues per les dutxes públiques de vegades no compleixen les condicions d'higiene que se'ls exigeix.

Són joves de 18 anys, amb una salut mental molt fràgil. Han migrat de molt joves i a causa de tot el que han patit no han pogut cons-

truir una personalitat forta. I s'han d'enfrontar a una sèrie de dificultats i traves burocràtiques que no entenen, i que els mantenen en una situació d'exclusió. De vegades no tenen perspectiva de futur.

Penseu, aleshores, que l'administració és responsable de la seva situació?

M: Els mateixos joves tenen una part de responsabilitat important, doncs és el seu camí de vida. La societat té una altra part de responsabilitat, també, per la imatge que es dona que els empeny a migrar cap aquí sense saber ni que han de tenir permís per treballar ni tot el que els espera... I la responsabilitat de l'administració és mantenir un sistema pervers. Podríem dir que fa altres coses que no estan bé, però principalment perquè manté un sistema que falla, que és no donar-los el permís de residència i treball.

On podem trobar solucions?

R: El més bàsic seria tenir més recursos. Per exemple, ampliar places als albergs i fer centres específics pels joves. Hi ha tan poques places d'albergs que de vegades pateixen 15 dies de llista d'espera, i això suposa 15 dies dormint al carrer. Quan hi accedeixen molts no volen tornar, perquè la majoria de les persones que es troben tenen 50 anys de mitja i amb problemes d'alcoholis-

me. Viuen baralles, pateixen cues... I el mateix passa amb les dutxes públiques.

La manca d'habitatge digne els afecta a l'hora d'accedir a cursos de formació i per tant a una feina.

Però un dels canvis més importants seria modificar la llei i que l'administració els donés permís de residència i treball. Això els permetria tant treballar com accedir a Plans de Garantia Juvenil, per exemple.

De vegades se'ns ha plantejat que l'administració en comptes de ser una aliada és una enemiga. Especialment si tenim en compte un dels seus braços d'acció, que és la policia. Considereu que són un grup criminalitzat?

R: Depèn. Per exemple l'altre dia vaig haver d'acompanyar un noi que intentava posar una denúncia per la pèrdua d'un NIE i els agents no el deixaven entrar a comissaria. Fins que jo vaig arribar i el vaig acompanyar. I moltes vegades són identificats per la policia, potser pel seu color de pell o la seva vestimenta. Però per altra banda, alguns d'ells delinqueixen. Alguns fan petits furtus per sobreviure i, els que menys, ho han convertit en el seu *modus vivendi*. Així que tenen uns drets però també tenen els seus deures que han de complir.

M: A la plaça del Pou de la Figuera, fa uns anys podies veure com la policia identificava els homes negres. Només negres. Ara no. Ara demanen els papers als joves marroquins. Pel seu color de pell o la seva manera de vestir, pateixen identificació policial.

I amb els veïns hi ha hagut una evolució. No se sap ben bé perquè, van arribar els nois marroquins a la plaça [de Pou de la Figuera] el 2014. Aleshores els veïns es van bolcar a ajudar-los. Els pujaven a casa seva per donar-los de menjar, per deixar-los dutxar... però després d'un temps els nois van començar a entrar als pisos a robar. Alguns van començar a consumir drogues, generar baralles, a molestar a les noies.... Aleshores alguns veïns es van enfadar molt.

R: Podríem dir que tant amb la policia com amb els veïns, per culpa d'uns que sí delinqueixen i es comporten malament, paguen tots.

Em podríeu explicar un cas d'èxit?

[Es miren i somriuen. "El del Blai?", es pregunten mútuament]

M: Des de que van arribar a la plaça [del Pou de la Figuera] ens va costar un any de treball al carrer que ens agafessin confiança. Especialment els nois marroquins són molt desconfiats i no es deixen aju-

dar. I en Blai el vam conèixer vivint al carrer, delinquia per sobreviure. En diverses ocasions li vam oferir d'anar a un alberg però ell ho rebutjava sempre. Fins que va arribar al límit. Era hivern, la seva salut es va començar a malmetre, estava malhumorat i cada cop més agressiu. Una veïna del barri amb la que tenia molta confiança el va portar un dia i ens va dir «l'heu d'ajudar a aquest noi, no pot més». Segurament si no hagués estat per ella no s'hagués deixat ajudar.

Aleshores va acceptar anar a un alberg on hi passa uns dies i aconseguim una habitació a una pensió per ell i uns altres joves. Als pocs dies comencen a fumar a l'habitació, robar el menjar del *buffet* de l'esmorzar... generar problemes fins que els fan fora de la pensió. Nosaltres no ens rendim i els aconseguim una altra pensió diferent i un curs de formació. Tant a la pensió com a la formació té molts problemes per la seva manca de disciplina. No accepta les normes perquè no les entén. Com el tema dels permís de treball, ens costa molt fer-li entendre que necessita un permís de residència i treball per poder tenir una feina perquè al seu país no és així i és com si no li capigués al cap.

Finalment, insistint molt aconseguim que acabi el curs curt de 200h. Però tot i les competències pel seu mal comportament no li

donen el certificat, a mode d'aprenentatge. I això el frustra i l'empipa molt. Aconseguim fer-li entendre que hi ha una sèrie de normes que tant a l'escola com a la feina ha de complir.

Ell no té dret a cap ajuda econòmica perquè va estar sota tutela de la DGAIA menys d'un any. Però li aconseguim una plaça a un pis d'ex-tutelats, que hi ha molt poques.

R: A la vegada comença a fer un curs de PFI de mecànica de bicis i intentem commutar-li els antecedents penals i policials. Gràcies a la col·laboració de Justícia aconseguim que li commutin les penes per serveis a la comunitat, i que aquests serveis els faci a Adsis com part del seu procés educatiu. Això li va anar molt bé, especialment la part de treball en xarxa amb altres entitats del barri. Tot i així, al pis de joves continua tenint molts problemes de comportament i han estat a punt d'expulsar-lo diverses vegades. Però continua fent el curs. I per aconseguir renovar el seu permís de residència, hem iniciat un procés contenciós administratiu per tenir temps de netejar l'expedient policial.

M: Pensem que els educadors de carrer trebalem amb els joves que ha rebutjat tothom: les administracions, serveis socials, altres organitzacions... I entitats que gestionen

els pisos, en aquest cas Fundació Obinso, esperen que les persones tinguin unes normes de comportament... i no és així.

Considerem que és un cas d'èxit perquè tot i que encara no ha acabat, tenia tots els condicionants per perdre'l pel camí, però tot i els problemes, ha aconseguit tirar endavant. És un jove amb problemes de comunicació, no domina l'idioma, i pateix molts daltabaixos perquè mentalment és fràgil, com gairebé tots els nois en la seva condició. Per això esperem que mantingui el pis, finalitzi el curs, i puguem regularitzar la seva situació. ■

DAVID FERNÁNDEZ

*La frontera –el mur, la filferrada,
el menyspreu– defineix qui la posa,
mai qui la pateix.*

5 Una burocràcia que discrimina

En els últims anys, la vergonyosa política de tancament de les fronteres dels estats de la Unió europea ha posat inequívocament de manifest la cara més visible del racisme institucional, la que deixa que milers de persones s'ofeguin al Mediterrani, en lloc de reconèixer-ne els drets humans. Però aquesta no és, ni de lluny, l'única pràctica racista que els Estats, i en particular l'Estat espanyol, apliquen diàriament: el conjunt de procediments que configuren la política d'estrangeria, i que les diferents administracions públiques s'encarreguen de dur a terme, representa la cara més oculta del racisme institucional. I són nombrosos els exemples que vam tenir l'últim any que il·lustren com aquests procediments representen una veritable «frontera», per una part de població, a l'accés i exercici de drets fonamentals.

Durant el 2016, al llarg de molts mesos, a tota la demarcació de Barcelona, les persones que volien dur a terme qualsevol tràmit a les oficines d'estrangeria –com ara l'autorització de retorn, la residència de menors, la reagrupació familiar, la residència per circumstàncies excepcionals i la residència de familiars de ciutadans de la UE– no van poder fer-lo, ja que els era impossible obtenir una cita per iniciar els tràmits. I això, malgrat que la Defensora del Poble hagi exigit a la administració que s'incrementi el personal per tal de garantir la realització dels diversos tràmits d'estrangeria en un termini raonable.⁶ Aquesta situació va exposar un nombre important de persones que viuen a Catalunya a una greu

6. En el mes d'octubre, SOS Racisme i l'Institut de Drets Humans de Catalunya van emetre un comunicat conjunt, per tal de denunciar aquesta situació: www.sosracisme.org/old/portada/comunicat-el-govern-de-lestat-espanyol-vol-migrants-legals-pero-els-nega-linici-dels-tramits-destrangeria

inseguretat jurídica i, més en general, posa de manifest, un cop més, la manca de compromís de l'Estat espanyol amb el drets humans de les persones estrangers.

Un altre dels àmbits on la «frontera» burocràtica es manifesta més clarament, és el procés per a l'obtenció de la nacionalitat espanyola. Des de la reforma del Registre Civil que modifica els tràmits per a l'obtenció de la nacionalitat per residència, que va entrar en vigor l'octubre del 2015, les persones estrangeres han de sotmetre's a un conjunt d'exàmens (com la prova de coneixements constitucionals i socioculturals) de dubtosa utilitat, i que encareixen de manera rellevant el cost del tràmit, que abans de la reforma era gratuït.⁷ A més a més, les persones que no procedeixen de països on el castellà és llengua oficial, han de superar una prova d'idioma a l'Institut Cervantes, per tal d'aconseguir el diploma DELE.⁸ I aquí es va donar l'absurditat que a persones nascudes a l'Estat espanyol, fills i filles de persones estrangeres originàries de països on no es parla el castellà, i que van cursar la totalitat de la educació

7. Al respecte: http://www.eldiario.es/desalambre/Conseguir-nacionalidad-tramite-gratuito-manana_0_441306115.html

8. Els diplomes DELE són títols oficials que acrediten el grau de competència i domini de la llengua castellana.

obligatòria en llengua castellana, se'ls va requerir igualment la prova DELE com a tràmit obligatori per al procés d'obtenció de la nacionalitat.

Tot això, quan a l'Estat espanyol, d'acord amb estudis acadèmics, el procediment d'accés a la ciutadania ja és, per si mateix, uns dels més negatius de tota la Unió Europea dels 15 per a les persones immigrades, principalment com conseqüència de l'ample marge de discrecionalitat que suposa.⁹ A més a més, a causa de la manca d'uniformitat del procediment, la tramitació i adquisició de la nacionalitat espanyola resulta més difícil per a les persones d'alguns col·lectius nacionals: això suposa, a la pràctica, una discriminació de facto segons l'origen nacional de les persones sol·licitants.

Aquestes dificultats d'accés a tots els drets que es vinculen a la possessió de la nacionalitat espanyola té un impacte profund en la vida de milers i milers de persones que viuen a Catalunya, un impacte que es prolonga en el temps, com a conse-

9. Al respecte, s'aconsella la lectura de l'article: *El proceso de naturalización por residencia en España: ¿diferencias que discriminan?*, Gemma Pinyol-Jiménez i Elena Sánchez Montijano, Documents CIDOB 05, juny 2015. Disponible en: www.cidob.org/publicaciones/serie_de_publicacion/documentos_cidob_nueva_epoca/el_proceso_de_naturalizacion_por_residencia_en_espana_diferencias_que_discriminan.

qüència de la gran lentitud del procés: així per exemple, el 85% de les persones naturalitzades van haver de trigar més de 10 anys per obtenir la nacionalitat, encara que la gran majoria d'elles podien haver-la adquirida als dos anys de residència regular en el país.¹⁰

En definitiva, els obstacles burocràtics que les diferents administracions de l'estat posen a milers de persones que viuen als nostres barris, pobles i ciutats, constitueixen una «tanca» discriminatòria més, que en dificulta l'accés i l'exercici dels drets més fonamentals com a membres, a tots els efectes, de la societat on viuen, i no com a ciutadans i ciutadanes de «segona». ■

10. *Ibidem*

5 Reflexió: Extranjería: discrecionalidad y racismo institucional

Karlos Castilla Juárez.

Advocat mexicà. Doctor en Dret per la Universitat Pompeu Fabra. Integrant del Consell de SOS Racisme Catalunya.

Pensar en igualdad y no discriminación en países en los que existen leyes de extranjería o migración, parece una mala broma. Especialmente porque dichas leyes "distinguen" en razón del *origen nacional* de las personas los trámites que éstas deben de seguir si quieren entrar o permanecer en el territorio de un determinado país, los visados que deben de pedir incluso cuando sólo están de tránsito momentáneo por un país y, peor aún, los derechos de los que pueden efectivamente gozar de acuerdo con la condición o estatus migratorio que se les otorgue en cada caso y teniendo especialmente en cuenta el país del que son originarias.

Lo peor de esa situación es que históricamente los principios de igualdad y no discriminación que suelen contener todos los textos constitucionales (y tratados de derechos humanos) que, como normas jurídicas

supremas, rigen a los países, han encontrado en la facultad soberana de los Estados para decidir quién entra, sale y permanece en su territorio una barrera infranqueable en la que, también históricamente, se han respaldado y encontrado justificación para existir y permanecer en nuestras sociedades los hilos conductores del racismo institucional.

Ética y moralmente podemos (debemos) seguir cuestionando esa casi ilimitada facultad del Estado, esa "justificada" discriminación, esa arbitraria forma de clasificar a las personas de acuerdo a las fronteras bajo las que sin pedirlo les tocó nacer o aquéllas que han cruzado, así como todas esas ideas que a partir de documentos (pasaportes, visas) y constructos humanos (soberanía) han impregnado erróneamente en nuestras conciencias colectivas que, debido a nuestro origen nacional, no todos tenemos los mismos

derechos (y oportunidades) como seres humanos. Pero esos cuestionamientos éticos y morales que apelan a la igualdad en la dignidad de todo ser humano, a lo arbitrario de las fronteras o a la deshumanizada forma de clasificar (discriminar) a las personas, no deben perder de vista que esos objetivos últimos tienen realidades próximas con las que día a día convivimos, en las que miles de personas nos convertimos en simples números y visados para las administraciones de los Estados.

El racismo institucional, que nutre la discrecionalidad con la que se legisla, aplica y administra la extranjería y migración, encuentra sus bases en lo antes señalado, pero se manifiesta de manera más cercana a lo que muchas personas creemos. El problema es que mucho de ese racismo, discrecionalidad y discriminación se encuentra tristemente normalizado en nuestra cotidianeidad.

Así, es común escuchar o leer en medios de comunicación en España sobre: "migrantes ilegales que arribaron por mar o tierra", "saltos a la valla", "indocumentados en el CIE", "inmigrantes ilegales detenidos", etc. Pero cuántas veces nos hemos preguntado ¿por qué las personas deciden entrar sin autorización a un país? ¿Por qué no renuevan sus

permisos de estancia o residencia? ¿Por qué pagan grandes cantidades a las mafias y no usan las vías autorizadas que podrían resultarles en ocasiones más baratas?

Respuestas a esas preguntas puede haber muchas y casi tantas como situaciones personales nos intereseamos en conocer. Pero a pesar de eso, no todas son respuestas que sólo corresponde dar a las personas que han entrado o están entrando con o sin autorización, sino que también son preguntas que se deben hacer a los órganos del Estado encargados de crear y aplicar las leyes, así como a aquéllos responsables de generar y desarrollar las políticas de migración y extranjería, ya que es justamente ahí donde lo que debería ser un trámite se convierte en una barrera, lo que debería ser una oportunidad para buscar un futuro diferente se transforma en trágicas historias de vida. Pero también nos las debemos hacer como sociedad si algo queremos que cambie.

Ejemplos e historias que sirvan para poner en contexto lo anterior sobran cuando una ley de extranjería o migración ha tenido más de un lustro de vigencia. Casos de discrecionalidad y racismo institucional en la aplicación de la que incluso se pudiera considerar como

la más avanzada ley de extranjería se pueden encontrar por decenas o cientos, solo basta querer verlos y dejarlos de considerar como "lo normal", "lo que toca", "lo que hay" por no ser nacionales del país al que se llega o al que se intenta ir.

Pero además, no hace falta ir a buscar los casos extremos en los que una persona en situación de pobreza, sin estudios y con claros (y legítimos) deseos de sólo ir a buscar una oportunidad de vida distinta a otro país para tal vez no volver al de su origen, por esas razones, tiene frente a sí la jurídica imposibilidad que por su sinceridad le pone lejos de los supuestos que le autorizarían siquiera intentar usar las vías oficiales del Estado para tratar de salir de su país de origen. No, casos menos dramáticos pueden encontrar esas mismas barreras por el simple hecho de ser nacional de un determinado país, por no ser lo suficientemente rico frente a los criterios excluyentes de las leyes, por ser víctima involuntaria de las estructuras de inequidad que históricamente ha habido en prácticamente todas las regiones del mundo o simplemente por ser una persona promedio en un país promedio.

Pero ejemplos de esa discrecionalidad y racismo institucional que pone en riesgo a las personas, sus

derechos y sus condiciones de vida se dan incluso en casos de personas que han cumplido y cumplen con los de por sí elitistas y excluyentes requisitos económicos y materiales que aseguran la entrada, estancia o permanencia en casi cualquier país. Con lo que, es fácil entender que si con aquéllas personas que cumplen las condiciones que los Estados imponen, por su origen nacional se cometen abusos, desatenciones y arbitrariedades, con quienes están imposibilitados de encontrarse en esa situación, todo se multiplica exponencialmente al saberse quienes toman las decisiones que, como poseedores de una discrecionalidad nutrida de racismo institucional, el futuro de esas personas está en su decisiones y que éstas poco o nada serán cuestionadas por el origen nacional de las personas a quienes se dirigen, por la normalización de la discriminación por el origen nacional de las personas.

Así por ejemplo, durante el año 2016 se detectó en la Provincia de Barcelona que las personas que querían iniciar los trámites de renovación de residencia, permisos de estancia, expediciones de tarjeta de identidad de extranjero, autorizaciones de regreso, reagrupación familiar y prácticamente cualquier trámite en las oficinas de extranjería,

simplemente no podían hacerlo, ya que era imposible obtener una cita para dar inicio a dichos trámites. Tal situación que fue constatada por la Defensora del Pueblo, quien incluso formuló una Recomendación a la Subdelegación de Gobierno en Barcelona en la que pidió: "Incrementar el personal adscrito a la Oficina de Extranjeros en Barcelona, a fin de garantizar la disponibilidad de cita previa para la realización de los distintos trámites de extranjería en un plazo razonable, adaptando la oferta de las mismas a la demanda real existente",¹¹ puso en riesgo a miles de personas, especialmente porque a pesar de lo anterior, los problemas persistieron y todo indica que dicha recomendación no fue debidamente atendida.

Con lo cual, por una evidente y comprobada ineficiencia del gobierno nacional de España,¹² esas personas estaban quedando sin autorizaciones de entrada, salida, estancia y residencia, poniéndose especialmente en riesgo los derechos que esas

11. Cita de la Recomendación que consta en el expediente 16011871.

12. Ineficiencias que se reproducen constantemente. Un ejemplo más lo ha sido que entre el 27 de enero al 3 de febrero de 2017, la sede electrónica de la Secretaría de Estado de Administraciones Públicas, en su apartado correspondiente a *extranjería* no funcionó o funcionaba sólo unas horas al día, con lo cual, no se podían obtener citas, realizar trámites, ni conocer el estado de los expedientes.

categorías o condiciones migratorias les reconocen, así como sus derechos fundamentales reconocidos Constitucional y legalmente, al dejarles en total desamparo e inseguridad jurídica al no poder acreditar fehacientemente la autorización con la que contaban y su situación migratoria.

Esto es así, porque por más que la Subdelegación de Gobierno le haya expresado a la Defensora del Pueblo que facilitaría trámites fuera de los plazos legales, si las personas no cuentan con un documento que acredite su correcta situación jurídica, a la policía en las calles, en los puntos fronterizos y en cualquier otra circunstancia, los problemas administrativos le son irrelevantes o, por esas mismas cargas de racismo institucional, les abren una posibilidad para poner en duda la palabra de la persona extranjera (nunca la de la eficiencia administrativa) y hacer valer "el poder del Estado". Con lo que si las personas no exhiben un documento oficial de que al menos han iniciado los trámites (el cual sólo se obtenía por medio de una cita), podrían ser expulsadas, denegárseles la entrada o iniciárseles cualquier otro tipo de procedimiento sancionador, a pesar de que el problema y origen de todo estaba siendo causado por el propio Gobierno. Esta situación demostró una vez más el poco compromiso

y responsabilidad del Gobierno de España con el respeto de los derechos fundamentales de las personas extranjeras, sin importar su condición migratoria.¹³

Si bien, después de casi seis meses esa situación se corrigió al cambiar algunos de los procedimientos que se debían seguir para dichos trámites, dichos cambios no se hicieron del conocimiento directo de las personas interesadas, sino de los abogados que trabajan los temas de extranjería, con lo que, una vez más, quien no tenía acceso a uno de esos profesionales o los conocimientos necesarios en la materia, difícilmente podía tener noticia de los cambios que de manera discrecional se habían adoptado. Con lo cual, el riesgo inminente de ser detenido, llevado a un centro de internamiento o incluso expulsado permanecían, cuando todo era una irresponsabilidad de los órganos de la administración. Pero más allá de las personas implicadas ¿quién se enteró de esa situación? ¿Por qué eso no es noticia nacional? ¿Por qué

13. Un ejemplo más del poco interés y recursos que se destinan para la atención burocrática de las personas extranjeras, se puede ver también por el hecho de que el número telefónico previsto para dar atención y atender consultas, casi nunca es contestado. Las personas pueden permanecer a la espera más de 30 minutos y nadie responde la llamada. Aspecto muy simple que cualquier persona puede comprobar, para darse cuenta de una realidad pocas veces percibida.

ese "salto" del cumplimiento de las obligaciones de las autoridades de extranjería a casi nadie interesó?¹⁴

Este ejemplo es sólo uno de los muchos que se pueden dar y encontrar si decidimos ir más allá de la normalización del racismo institucional. Racismo institucional que, vinculado con esto mismo y respecto a esas mismas personas del ejemplo antes descrito, se puede comprobar de una manera tan simple como lo es el visitar las oficinas en las cuales se llevan a cabo esos trámites. Invito a quien lee estas líneas a que lo haga y lo compruebe, que dude de lo que aquí expreso y acuda a verificar si tengo o no razón, si lo aquí afirmado tiene confirmación en la realidad. Pero le adelanto que encontrará, desde antes de entrar a esos lugares una revisión policial como si se presumiera que algo ilícito, ilegal o al menos incívico hubiésemos hecho, para después, aunque se cuente con una cita, ser recibidos como si fuéramos a pedir un favor y no a cumplir con una obligación que se nos impone y para lo cual a esas personas se les paga. Si la suerte está de nuestro lado y el humor de quien nos recibe en el primer momento es bueno,

14. El 14 de octubre de 2016, la Comisión Catalana de Ayuda a Refugiados, SOS Racisme Catalunya y el Institut de Drets Humans de Catalunya emitieron un comunicado de prensa conjunto, mismo que pocas reacciones generó tanto mediáticamente como entre la sociedad.

accederemos a la sala de espera en la cual se puede estar un largo tiempo¹⁵ (como si mantener el trabajo o estudios no fuera un requisito para renovar autorizaciones), para finalmente acceder a donde se realizarán los trámites para los cuales se está ahí y, en donde, si también la suerte está de nuestro lado se nos recibirá amablemente y explicarán los procedimientos a seguir. Pero no todo acaba ahí, los trámites siguen y algunos cada año debemos repetir ese “ritual de legalidad”, aunque pocas veces es igual, no porque cambie la actitud y todos reciban amablemente y hagan el trabajo por el que se les paga de manera cortes, sino porque sin avisos previos cada año hay “sorpresas” que complican la existencia de las per-

15. Pero no siempre se tiene esa “suerte”. El pasado 19 de enero de 2017, en la oficina de Registro General de la Delegación de Gobierno en Cataluña, ubicada en la calle Bergara 12, de Barcelona, las personas extranjeras que acudían a esta oficina a fin de presentar documentación y así poder iniciar alguno de los trámites de extranjería que se inician de esa forma, en promedio, permanecieron, después de las 14:00hrs entre 2 o hasta 3 horas en el exterior, de pie, haciendo una fila para poder acceder a la referida oficina. Esto a pesar de que en dicho lugar hay dos salas de espera, mismas que se encontraban vacías, ya que sólo era ocupada una de ellas cada que ingresaban cada 20 o 30 minutos grupos de 4 a 6 personas. Es importante destacar que en esas fechas, en Cataluña se estaba presentando una de las peores olas de frío que se han tenido en los últimos años, pero eso no importó a ningún funcionario, ni que en la fila se encontraran familias con niños pequeños o personas adultas. Situación que probablemente se ha presentado en otros momentos y lugares, pero al ser testigo de ésta que relato, lo puedo afirmar con pleno conocimiento de lo ocurrido ese día.

sonas migrantes extranjeras. Pero todo, insisto, porque quienes aplican las leyes de extranjería saben de la discrecionalidad de la que gozan, de que el racismo institucional se encuentra normalizado y de que, gran parte del futuro de las personas que pasan por ahí está en sus manos, con lo que cualquier respuesta ante la arbitrariedad, descortesía y abusos, sólo opera en contra de quien tiene un origen nacional distinto a quien en ese momento es la cara del Estado.

En el ámbito de la extranjería no hay duda alguna que el racismo institucional está potencializado, que la discrecionalidad deriva en arbitrariedad porque se sabe que en ese momento quien tiene un origen nacional distinto al del país en el que se encuentren tiene de hecho, aunque jurídicamente se diga lo contrario, menos derechos, menos formas de defensa y más posibilidades de ver truncado su proyecto de vida.

Negar lo anterior, es sólo intentar ocultar una realidad que lastima. Sólo falta querer verlo para encontrarlo, el racismo institucional es una constante en la administración de la extranjería y la migración. No es ni debe ser lo normal, es racismo, es discriminación y debemos ponerle punto final en todas sus manifestaciones, en todas sus incidencias, en todas las latitudes. ■

5

Entrevista: Adama Boiro

“Per pagar impostos tots som espanyols, però per accedir als drets ja és una altra cosa”

L'Adama viu a un poble proper a Girona. Va viatjar del Senegal a Catalunya fa més de vint anys, i aquí va decidir formar la seva família; va tenir els seus dos fills i va instal·lar-s'hi per sempre. Fa aproximadament un any va iniciar el tràmit de la nacionalitat pels seus fills, i poc s'imaginaven que es trobarien amb un mur burocràtic que faria trontollar el seu sentit de pertinença.

Adama, ens explicaves que tot i que els teus fills havien nascut aquí no havíeu gestionat la nacionalitat espanyola fins l'any passat. Què us va passar aleshores?

Sí, per temes familiars no havíem pogut demanar la nacionalitat quan eren més petits i ho vam fer fa poc, que tenien 19 i 20 anys. Com has de demanar hora amb tanta antelació, teníem la cita des de feia temps i enmig d'aquesta espera es va aprovar una modificació de la llei d'extranjería. Aleshores ens vam trobar que la documentació que havíem aconseguit, ja no servia. Que tots els anys que portàvem esperant la cita no havia servit per a res. I a més, ens vam trobar que la llei, que ja era racista, encara ho era més.

Què vols dir amb què la llei s'havia tornat més racista encara?

Doncs que ens vam trobar que els nens, tot i haver nascut aquí i haver-se escolaritzat com la resta de nens espanyols, havien d'examinar-se com si haguessin vingut d'un altre país. Havien de fer una prova per demostrar que saben castellà... Ells que estaven a punt de començar la universitat aquí i que tan sols han viatjat al Senegal tres o quatre vegades en tota la seva vida?!

Com us vau sentir en haver d'enfrontar aquesta situació?

Va ser molt dur. De sobte te'n adones que per tenir arrels estrangeres et poden passar coses que ni imagines.

Que no et consideren igual, et discriminen. I coneixem moltes persones que van passar pel mateix tràngol.

Aleshores et vas posar en contacte amb SOS Racisme. Per què vas decidir denunciar?

M'hi va empènyer el tracte que havien donat als meus fills. Els van fer molt mal. Puc arribar a entendre que m'ho facin a mi. Ho puc tolerar. Però que li facin als meus fills... això no. Si el fill d'un francès o un anglès no ha de passar per aquest procés, per quin motiu els fills d'un senegalès o un gambià ho han de patir?

Creus que poden canviar aquesta llei discriminatòria? Tens esperança que disminueixi aquesta mostra de racisme des de les institucions?

Sí, espero que reflexionin i que facin una llei no tan discriminatòria. Especialment en tot el que afecta els nens i nenes nascudes aquí. Amb aquestes lleis provoquen que els joves s'enfadin perquè no entenen per quin motiu els està passant això. I tant de bó que s'enfadin i diguin prou! Fan que tenir la nacionalitat espanyola sigui un privilegi, i no és així. L'esforç d'integració va més enllà d'unes preguntes sobre cultura o un test de llengua. Es fa en el dia a dia, en la convivència, sent bon veí o veïna, i això no es pot valorar en un examen.

Penses que aquesta discriminació des de l'administració pot estar motivada per algun fet concret, amb algun objectiu?

L'única explicació que li trobo és que ens consideren un paquet, no persones. Va haver una època que Espanya necessitava mà d'obra barata, i vam venir. Ara ens està dient «ja no us necessitem». Per altra banda, no conec les relacions internacionals, però crec que afecten determinats interessos econòmics o polítics, que prioritzen els països de llengua castellana. Si no com s'entén que unes persones que migren de països de parla espanyola no hagin d'examinar-se, i uns nens nascuts i escolaritzats aquí que fins i tot estan a la universitat, hagin de fer una prova de llengua castellana? És que no els consideren persones, els interessos polítics i econòmics passen per sobre de qualsevol ètica o empatia. Per pagar impostos tots som espanyols, però per accedir als drets ja és una altra cosa.

Està clar que tota la burocràcia que s'ha de fer per obtenir la nacionalitat ocasiona molts mal de caps. Especialment si passen coses com aquestes. Però diries que afecta la teva vida diària?

I tant! Per una banda, afecta a l'economia. L'examen s'ha de pagar, la do-

cumentació que demanen que has de presentar, també. Per altra banda genera molèsties; per exemple els dies de festa que has de demanar a la feina, que també té repercussions econòmiques. Però sobretot, té conseqüències a nivell emocional, que no es tenen en compte però afecten molt. De cop i volta et fa ser conscient que no se't considera una persona igual a la resta, que no comptes per a res i que hi ha una sèrie de drets als que no tens accés: no pots votar, no tens la llibertat de viatjar per Europa, ni anar a estudiar un Erasmus a la universitat, no pots optar a una plaça de treball a l'administració... un seguit de drets i oportunitats que queden fora del teu abast.

I creus que la societat és conscient d'aquestes traves? Fins i tot les persones del teu voltant, poden copsar aquestes dificultats i emocions?

Diria que les persones que tenim o teniu contacte amb l'àmbit social, sí teniu més consciència del que passa. Però la ciutadania en general no. No poden entendre què suposa per a la persona tenir permís de residència o nacionalitat. No es fan a la idea del que suposa venir aquí sense permís de residència, no poder viatjar al teu país a veure a la teva família durant anys, no poder demanar cap ajuda.... Tot el que comporta, és molt dur.

La conversa amb l'Adama acaba amb un regust amarg. Està tornant a casa de la feina i ho hem de deixar aquí. Els seus fills van poder tramitar la nacionalitat però això no els va treure la indignació per sentir-se discriminats. I continuarà buscant la manera de canviar unes lleis racistes que determinen la vida de la seva família i la de tantes i tantes altres. ■

5

365 dies de Racisme

*Radiografia de l'estat del racisme a Catalunya
a partir dels casos del Servei d'Atenció
i Denúncia per a les víctimes de racisme
i xenofòbia*

Més de 8000 persones ateses en 25 anys de servei

Una de les principals activitats de SOS Racisme és el Servei d'Atenció i Denúncia per a Víctimes de Racisme i Xenofòbia (SAID): un servei gratuït que atén persones que han patit discriminació racista o xenòfoba, cercant la manera més adequada de resoldre la situació i donant suport a la víctima; i també informant col·lectius susceptibles de ser discriminats dels seus drets i de les possibilitats que tenen per evitar que se'ls vulnerin.

L'objectiu final del SAID és la restitució dels drets i de la dignitat de les persones que han estat víctimes de delictes d'odi i discriminacions racistes o xenòfobes. Però un resultat paral·lel és aquesta anàlisi de la situació del racisme a Catalunya, basat en informació de primera mà, recollida per la mateixa entitat directament de les persones que el pateixen.

Són moltes les persones que pel seu origen, color de pell, cultura... pateixen agressions de caire racista i que són discriminades en diferents àmbits de la societat. Rebuig social, tracte desigual en les administracions o en l'accés a serveis, precarietat laboral, criminalització, abusos dels cossos de seguretat... Són situacions agreujades, a més, per temes legals relacionats amb estrangeria, per la por i la desconfiança a les institucions, per desconeixement de l'entorn, per dificultats amb l'idioma, entre d'altres causes.

Al 2016 hem atès 431 persones.

D'aquestes, 307 s'adreçaven per primera vegada a SOS Racisme; els hem donat informació i assessorament o els hem derivat a d'altres serveis, en funció de cada necessitat. D'entre les 307 demandes noves del 2016, s'han identificat 121 situacions de racisme, però d'aquestes, 41 no han estat de-

nunciades i per tant el SAiD no ha pogut actuar. Les 80 restants són els casos de racisme nous assumits enguany, als quals cal sumar el 124 casos d'anys anteriors que continuen oberts, en els quals, per tant, seguim treballant.

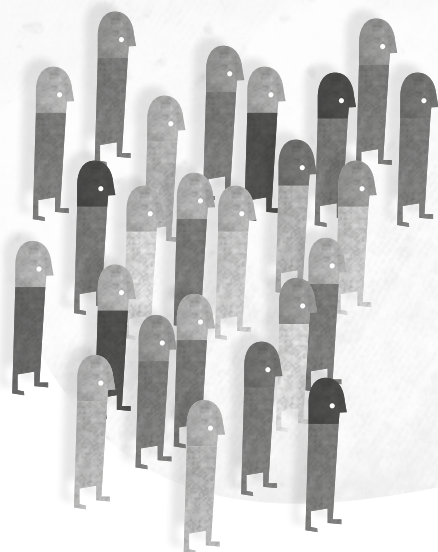
Les situacions de discriminació racista el 2016

Estudiem les situacions de discriminació racista incloent-hi totes aquelles de les quals hem tingut coneixement a partir de les persones afectades, ja siguin finalment de-

431

Persones ateses durant el 2016

124

Casos d'anys anteriors

307

Persones ateses per primer cop el 2016

Fig. 1. Persones ateses pel SAiD durant el 2016
Font: Dades del SAiD

nunciades a través del nostre servei o no. Aquesta és una perspectiva d'anàlisi que vam incorporar fa dos anys i que entenem que proporciona una aproximació més ajustada a la realitat.

Si només analitzem les situacions de racisme que han seguit el procés de denúncia, correm el risc de perdre informació. El fet que algunes víctimes no vulguin continuar el procés de la denúncia per diferents motius no vol dir que aquesta situació no existeixi. A més, cal tenir en compte que el nombre de casos no denunciats representen una part important del total, i per tant es tracta d'una informació rellevant. El fet de no denunciar també és indicatiu de la situació d'indefensió i/o de la manca de protecció d'aquestes persones victimitzades.

El 2016 ens arriben **121 situacions de racisme noves** que es distribueixen de la següent manera, en funció de la classificació de tipologies establerta: en el 28% de les situacions hi estan implicats cossos policials, el 17% responen a conflictes entre particulars, també un 17% són situacions de discriminació en els serveis privats, i un altre 17% es donen en l'àmbit laboral. Un 12% són situacions de discriminació en l'accés a drets socials, un 4%, denúncies a mitjans de comunica-

ció, un 3% de casos amb agents de seguretat privada i un 2% de casos tipificats com a extrema dreta.

És necessari explicar, per entendre la lògica de l'anàlisi, que aquesta distribució dels casos per tipologies es fa tenint en compte els actors que intervenen en el conflicte, la relació que hi ha entre ells i l'espai on es produeix la discriminació.

INVISIBILITZACIÓ DEL RACISME

El 2016 un 34% de les situacions de racisme no han estat denunciades

Si comparem aquesta dada amb l'any anterior (al 2015 parlàvem del 42% de situacions no denunciades) observem que el percentatge de situacions de racisme no denunciades ha disminuït un 8%. Tot i la reducció, la dada segueix mostrant una situació molt preocupant, tant pel que suposa per poder donar resposta a les situacions de racisme, com per diagnosticar i proposar polítiques de prevenció en aquest àmbit.

En aquest context és necessari incidir en la quantitat de situacions de racisme no denunciades segons el tipus de discriminació patida, és a dir, segons la tipologia. Si observem la representativitat a

cada grup, que es recull a la figura 2, podem imaginar les repercussions negatives d'aquest fet tant en l'anàlisi com en l'acció contra les discriminacions racistes.

Hi ha una tipologia que ocupa el primer lloc quant a major nombre de casos, amb un **28% del total**,

i correspon a les situacions de discriminació sofertes a partir d'una **actuació policial**. La tipologia de cossos de seguretat ha estat la més nombrosa també en anys anteriors.

El segon lloc en nombre de casos el comparteixen tres tipologies: les situacions de discriminació que es donen

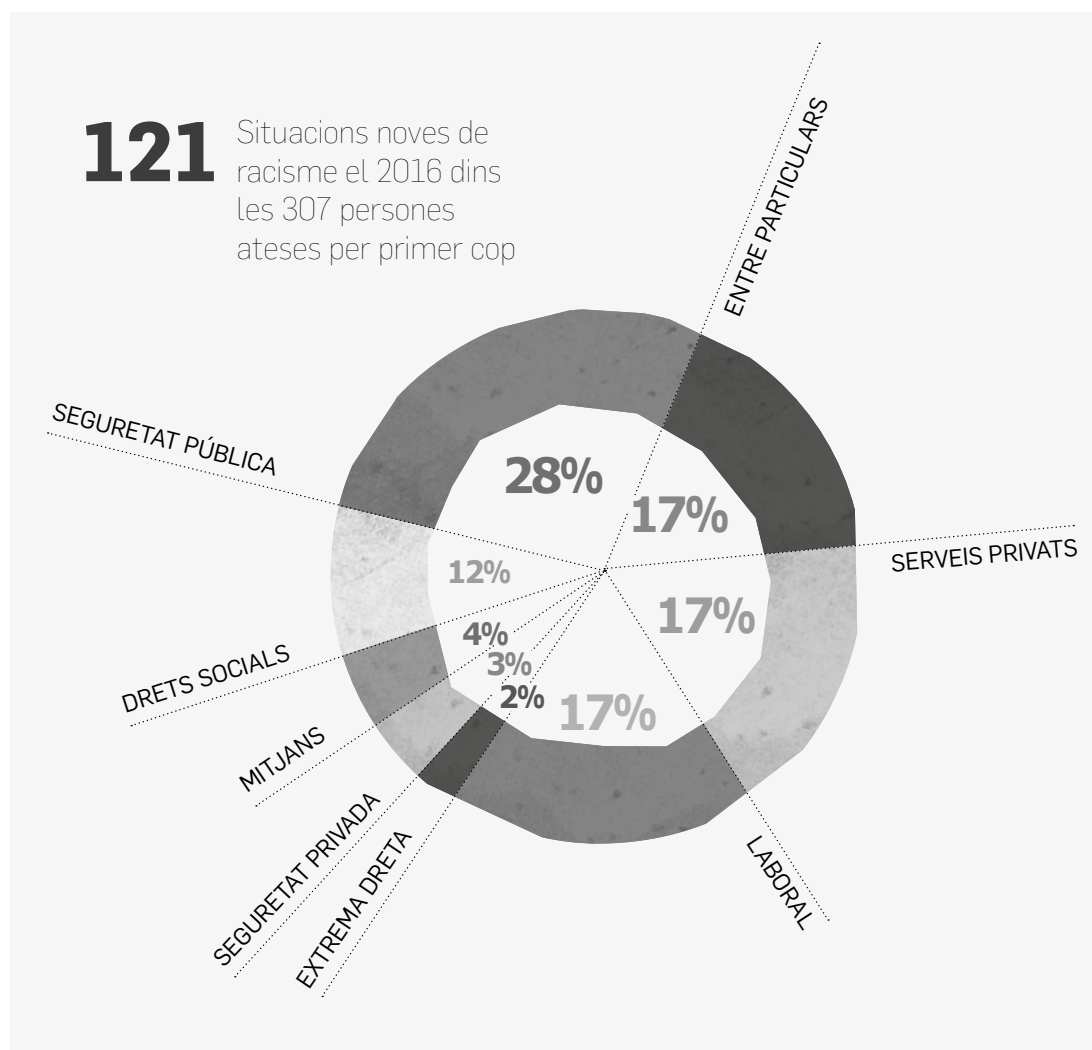

Fig. 2. Representació de la distribució de situacions de racisme el 2016

Font: Dades del SAiD

D'aquests 121 casos:

41

Casos NO denunciats
34% del total

80

Casos denunciats
66% del total

entre particulars, les discriminacions en els serveis privats i en l'àmbit laboral. Les tres tipologies fan referència al dia a dia, parlem doncs d'un **racisme quotidià**, que es manifesta en diferents àmbits de la vida de les persones i que no és identificable socialment de manera clara.

En relació a les situacions de racisme que fan referència a l'accés als drets socials i en concret a la sanitat, les dades no inclouen **29 situacions de discriminació en l'accés a la salut**, que han estat identificades i treballades de manera conjunta a través de la Plataforma per una Sanitat Universal a Catalunya. Pensem que és important posar de relleu aquesta dada, encara que no quedi inclosa en l'anàlisi general.

En la majoria d'ocasions és la víctima qui decideix no denunciar

El 63% de les situacions de racisme no denunciades s'expliquen per la decisió de la víctima, que té a veure amb diferents condicionants del context: per la por, la desconfiança en el sistema, l'augment dels problemes que l'envolten, la manca de coneixement dels seus drets i de la seva protecció legal,... entre d'altres causes.

El context de crisi genera major complexitat en la problemàtica del

dia a dia, i fa que moltes persones prioritzin la resolució d'altres temes en lloc de les discriminacions que han patit. D'altra banda, la quotidianitat amb què es donen aquestes discriminacions genera un efecte pervers que fa que aquestes situacions es normalitzin, fins i tot per a les mateixes víctimes.

També cal remarcar un nombre considerable dels casos en què no es pot trobar la víctima (22%), motiu pel qual no es pot actuar; a l'any 2015 va ser d'un 24%, un 4% al 2014 i un 7% al 2013. En general aquestes situacions estan relacionades amb altres problemàtiques que poden tenir aquestes persones en el seu context personal; en alguns casos parlariem de risc i d'exclusió social.

La normalització i la invisibilització són dos elements que es retroalimenten i quan socialment s'accepten situacions de racisme, resulta molt complicat prendre la decisió d'iniciar un procés de denúncia. Perquè, d'una banda, vol dir anar contracorrent, amb les justificacions constants que això suposa, i d'altra banda perquè els sistemes no aposten per protegir, acollir i acompanyar les persones que han estat víctimes de racisme.

La invisibilització del racisme, així com també d'altres formes de

discriminació i de delictes d'odi no és ni nou ni específic del nostre entorn, sinó que es una lamentable realitat compartida per molts altres països; segons l'Agència de Drets Fonamentals (FRA) de la Unió Europea, el 82% dels delictes d'odi no es denuncien.

Recordem que aquesta categoria, la de situacions de racisme, inclou casos denunciats i casos que no ho han estat i que, per tant, en no gestionar-los en desconeixem els detalls. És per això que l'anàlisi més profunda dels casos l'oferim des d'una mostra més petita, la dels casos nous assumits pel SAID.

DELICTES D'ODI I DISCRIMINACIÓ RACISTA DURANT EL 2016

Dels 80 casos nous assumits durant el 2016 - aquelles situacions que finalment van prosseguir amb la seva denúncia -, **el 31% són casos de discriminació o agressió perpetuats per agents de seguretat pública**. Un any més, és la tipologia més nombrosa, fet que encén les alarmes sobre la salut d'un Estat de Dret i democràtic, i encara més tenint en compte que aquesta situació es dona de manera consecutiva des de fa vuit anys. És

un percentatge elevat, que despenja en relació a la resta, i suposa una tercera part dels casos assumits. També és important contemplar que, del total de situacions de racisme que es produeixen dins d'aquesta tipologia, el 26% no es denuncia.

Es diversifiquen les tipologies.

Enguany tenim un segon grup que comparteixen un nombre similar de casos, i que està format per quatre tipologies: agressions i discriminacions entre particulars amb un 16%; un 15% de discriminacions en serveis privats, i un 14% en discriminacions en l'accés als drets i en discriminació laboral. A diferència d'altres anys on la discriminació entre particulars era la segona tipologia, amb un percentatge molt més alt, en aquesta ocasió observem que les situacions de racisme s'han diversificat en diferents espais quotidians.

Aquest fet resulta preocupant ja que aquestes tipologies no responen a un racisme evident i socialment reconegut, que es manifesta de manera excepcional a partir de l'actuació de grups més o menys organitzats i identificats com a extrema dreta, sinó que parlem d'un racisme quotidià, que es manifesta en diferents àmbits de la vida de les persones i que no és identificable socialment, sinó que es tracta d'un racisme que cal mostrar i demostrar per

fer-lo visible, ja que altrament es corre el perill que es normalitzi.

Si fem un petit repàs d'aquestes quatre tipologies observem que els casos d'agressions i **Discriminacions entre Particulars** han disminuït; considerem que el canvi del Codi Penal hi ha influït, ja que la despenalització de les injúries ha suposat que aquestes situacions no quedin recollides ni a les denúncies fetes a comissaria.

La tipologia de discriminació en l'**Accés a Drets Socials**, amb un 14% de casos, ha disminuït en comparació amb l'any 2015 (20%); no obstant això, segueix una tendència de creixement des de l'any 2012, arran del canvi en la normativa d'accés a la sanitat pública a causa de l'aprovació del Reial Decret Llei 16/2012. Si ho comparem amb les situacions de racisme on s'inclouen les no denunciades, la situació és proporcionalment inversa i l'increment és rellevant.

En els casos de discriminació en **Serveis Privats** enguany es produeix un increment del 15% respecte l'any anterior (4%), possiblement perquè les possibilitats de denunciar i condemnar la vulneració del dret d'admissió per la via penal, han augmentat la confiança a tirar endavant la denúncia.

31%

AGRESSIONS I ABUSOS
DELS COSSOS DE
SEGURETAT

16%

AGRESSIONS I
DISCRIMINACIONS ENTRE
PARTICULARS

14%

DISCRIMINACIONS EN
L'ACCÉS ALS DRETS
SOCIALS

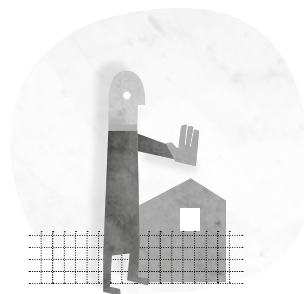
14%

DISCRIMINACIÓ
LABORAL

15%

DISCRIMINACIÓ EN
SERVEIS PRIVATS

5%

AGRESSIONS I ABUSOS DE
SEGURETAT PRIVADA

4%

AGRESSIONS
D'EXTREMA DRETA

1%

MITJANS
COMUNICACIÓ

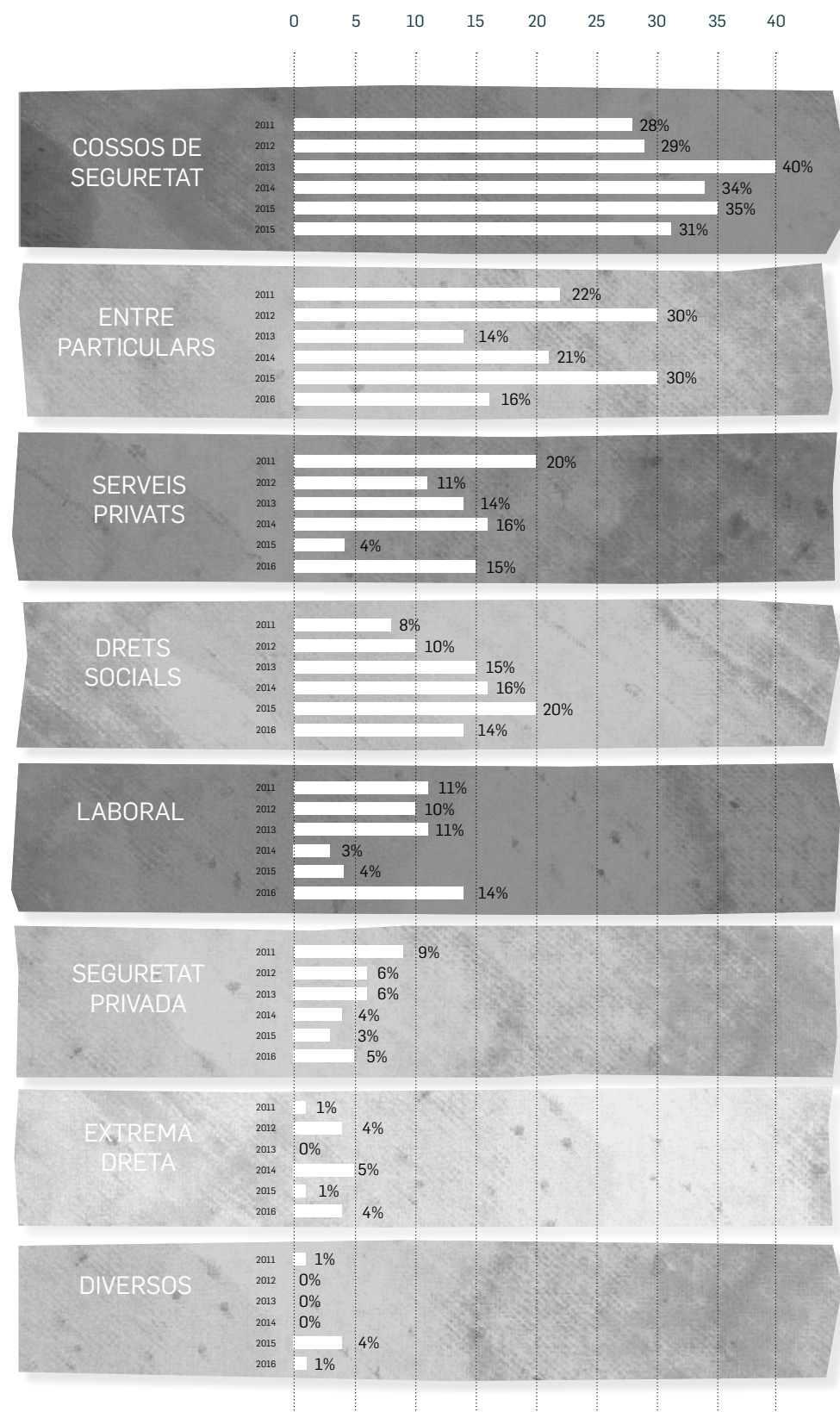
Fig. 3. Casos nous de racisme el 2016 per tipologies
Font: Dades del SAiD

I finalment, la tipologia que recull els casos de **Discriminació Laboral** augmenta notablement, amb un 14% respecte a altres anys (al 2015 suposava un 4% i al 2014 un 3%); es donen sobretot situacions de *mobbing* laboral.

La resta de tipologies, ja amb un percentatge menor de casos, es manté força similar a la d'anys anteriors: els abusos i agressions produïdes per **Seguretat Privada** (5%); les situacions incloses en l'àmbit de l'**Extrema Dreta** (4%), que tot i ser un percentatge major en comparació amb l'any passat (1%) s'assimila a anys anteriors; i finalment la tipologia de **Mitjans de Comunicació** (una novetat del 2015 amb un 4%), que enguany ha suposat un 1% dels casos assumits.

La fotografia que resulta dels casos nous de racisme en relació amb el que ha succeït els anys anteriors, ens proporciona una descripció sobre com pot afectar el racisme institucional a la vida quotidiana de les persones; i també ens il·lustra sobre com s'alimenta un imaginari social que potencia una visió de competència entre les persones en relació a l'accés a drets. Malauradament se segueix posant el focus del problema en la llibertat de moviment de les persones i en la competència pels recursos, amagant-ne la mala distribució i la manca de polítiques públiques de garantia dels drets humans.

Fig. 4. Comparativa de casos nous dels anys 2011 a 2016
Font: Dades del SAiD

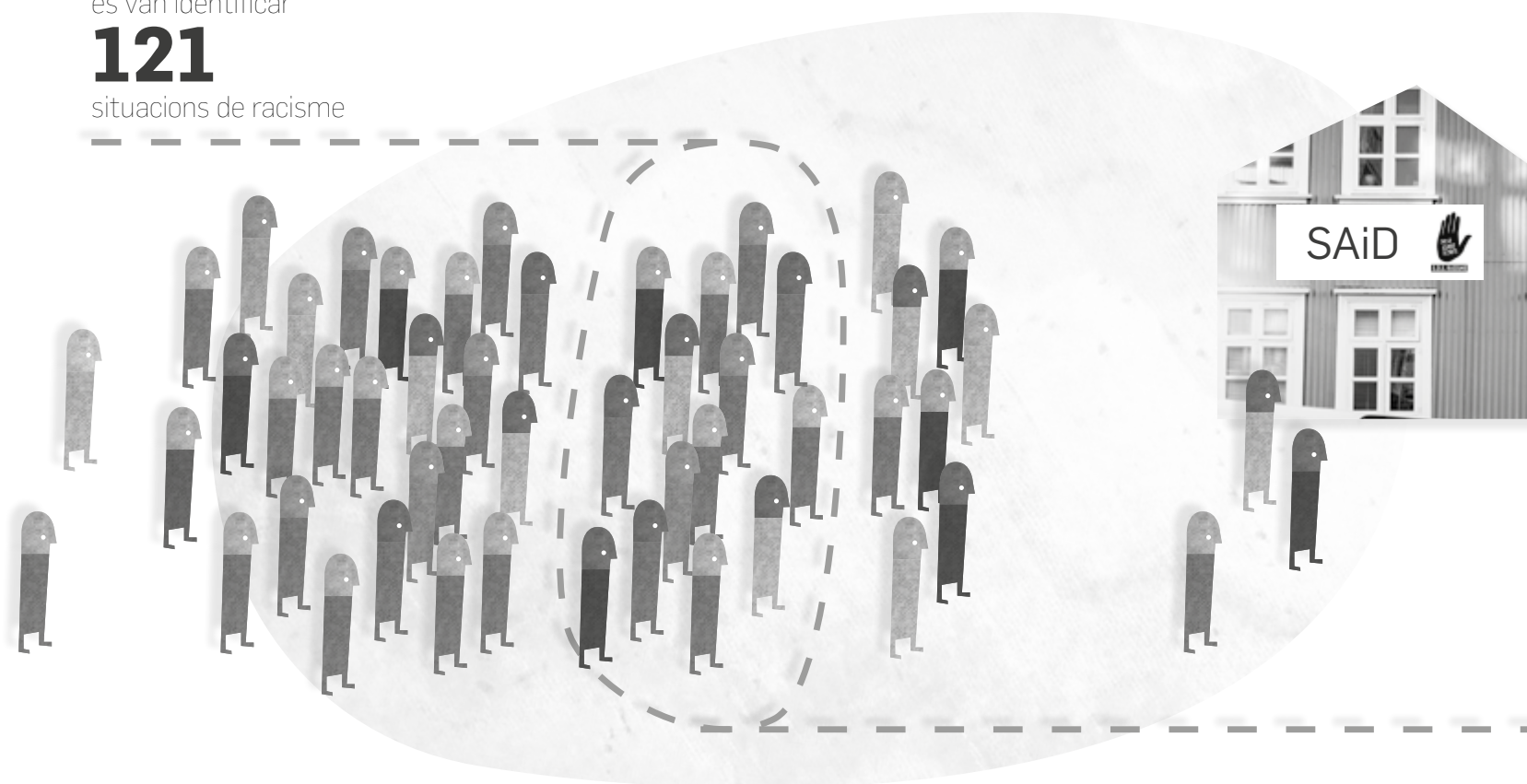
De les

307

persones ateses
per primer cop durant el 2016
es van identificar

121

situacions de racisme

De les quals

80

van ser denunciades
i es divideixen en:

36

DELICTES D'ODI*

–La via de resolució és penal–

44

SITUACIONS DE
DISCRIMINACIÓ RACISTA

–altres vies de resolució–

* l'acció comesa ha de ser constitutiva de delictes segons el codi penal i la motivació de l'acció comesa ha de ser racista

Fig. 5. SAiD = atenció a persones que han estat víctimes d'un delictes d'odi i/o discriminació racista

Font: Dades del SAiD

PARLEM DE DELICTES D'ODI.

Els darrers anys el concepte de Delicte d'Odi està en voga, però tot i que s'han fet avenços en aquest sentit, encara queda molt camí per recórrer. Si prenem la definició normativa, parlem de Delicte d'Odi quan convergeixen dos elements: d'una banda, que l'acció comesa constitueix un delicte sota el codi penal ordinari; sense base penal no hi ha Delicte d'Odi; d'altra banda, l'acte delictiu ha d'estar vinculat a un motiu particular, referit com a perjudici. Els delictes d'odi són un tipus de delicte on la motivació de l'autor és un element crític.

Per tant, estem parlant de Delicte d'Odi quan ens trobem davant de situacions que transgredeixen la norma del codi penal i ho fan amb una motivació d'odi; en l'àmbit que ens ocupa, per motiu d'origen nacional o ètnic, cultura, religió, o color de pell. Partint d'aquesta concepció entenem que tots els casos que assumim al nostre servei, al SAID, i amb els quals emprenem la via penal com a via de resolució, serien delictes d'odi. No obstant això, aquesta perspectiva no és compartida per totes les parts implicades, fet que significa una dificultat més en la judicialització de les situacions de racisme.

Tornem de nou a l'anàlisi dels casos per parlar de les vies de resolució emprades i per tant, de la via judicial com a la més utilitzada. Dins la variable de casos gestionats hem de distingir entre els casos nous que assumim al llarg de l'any 2016, en concret 80, i els casos que es van assumir en anys anteriors i que continuen oberts i pendents de resolució al 2016 (124 casos) i que, per tant, han necessitat un seguiment i un treball per aconseguir resoldre'ls o per continuar amb la possibilitat oberta de resolució del conflicte. L'explicació del percentatge tant elevat de casos iniciats els anys anteriors s'explica, entre d'altres raons, perquè la via de resolució més implementada és la penal, que dilata en el temps la resolució del conflicte.

Una vegada més la via penal és la més utilitzada amb un 57% dels casos, però a diferència d'anys anteriors es diversifiquen les vies de resolució.

Les vies de resolució utilitzades per resoldre els diferents conflictes es diversifiquen i ho fan segons la tipologia i les especificitats de cada cas. El SAID compta amb un protocol d'actuació que estableix quina és la millor via de resolució per a cada situació, segons el contingut de la discriminació i de la normativa que el protegeixi.

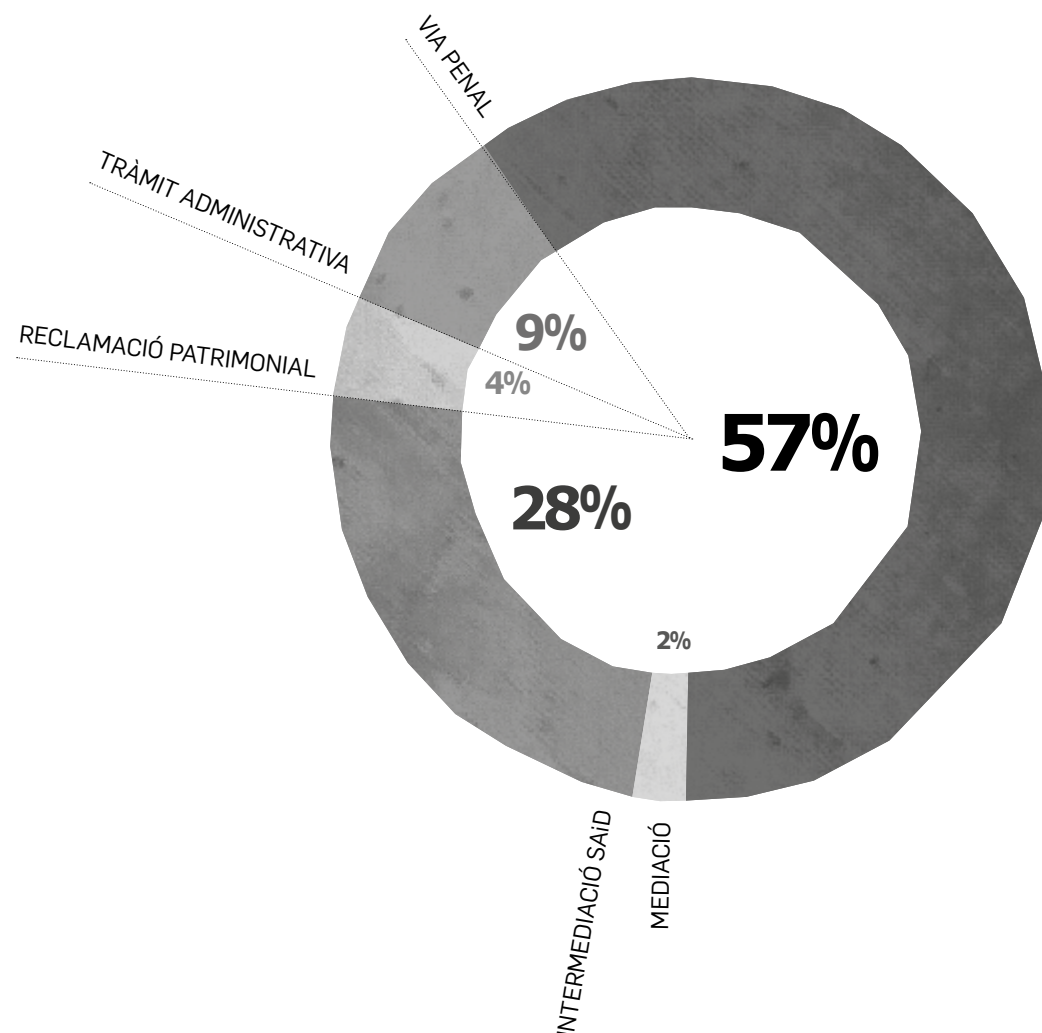

Fig. 6. Via de resolució dels casos gestionats el 2016

Font: Dades del SAID

En general en les tipologies que tenen a veure amb espais de convivència, amb situacions de conflicte amb l'administració pública, amb qüestions laborals i amb la prestació de serveis privats, les vies de resolució habitualment utilitzades són la queixa o denúncia administrativa.

En aquelles tipologies on el greuge de la discriminació comporta

lesions físiques i/o injúries, com per exemple les tipologies que tenen a veure amb cossos de seguretat pública, seguretat privada i extrema dreta, la via utilitzada normalment és la penal. Assenyalem, també, en aquest grup la utilització d'una nova via que s'inicia a través de la **reclamació patrimonial a l'administració pública**. Són processos de liti-

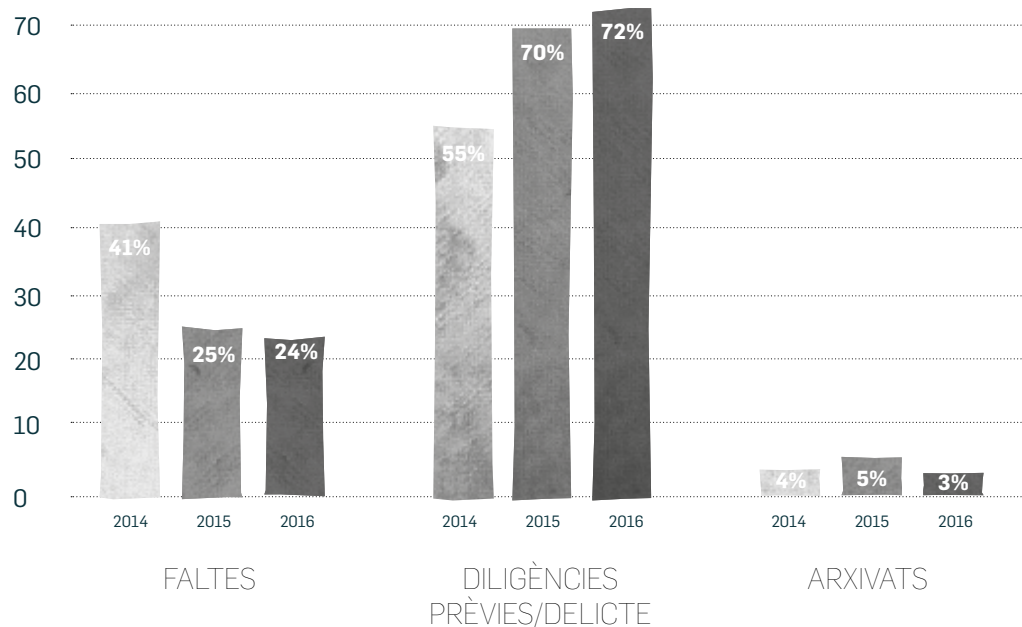

Fig. 7. Comparativa dels tipus de procediment penal 2014 -2016
Font: Dades del SAIID

gis estratègics que persegueixen repercutir o modificar la implementació de la normativa vigent. A tall d'exemple, les adreçades al Ministeri d'Interior denunciant les aplicacions irregulars de la llei d'estrangeria i l'actuació policial irregular produïda a partir d'una identificació per perfil ètnic.

Malauradament, en els darrers set anys, **la via penal s'utilitza cada vegada més també en els casos ubicats en espais de convivència**. L'explicació d'aquest canvi al llarg d'aquests anys és que les situacions en aquests àmbits de convivència arriben cada vegada més deteriorades al nostre Servei i per tant no hi ha cap altra opció que no sigui la via penal.

SEGUEIX LA TENDÈNCIA: CASOS MÉS GREUS

Dins de la tipologia de resolució de la via penal, és remarcable la disminució del percentatge de delictes lleus respecte d'anys anteriors, enguany un 24%, i com a contrapartida, l'increment del percentatge de casos que estan en **fase d'instrucció, com a diligències prèvies o tipificats ja com a delictes (72%)**.

Com expliquem aquest canvi?

- Per l'increment del nostre paper com a defensa en els casos on intervenen membres de cossos de seguretat pública i on la víctima és acusada d'un delictes. En aquests casos l'agent d'autoritat es presenta com a víctima d'un delictes d'atemptat contra l'autoritat, amb el greuge comparatiu que el mateix fet (en general una lesió lleu) es tipifica penalment amb una consideració inferior quan la víctima no és un agent policial.
- Perquè hi ha més casos tipificats com a delictes contra la integritat moral, per exemple, en aquelles situacions de discriminació que es produeixen entre particulars, amb més possibilitats d'incorporar l'agreujant de racisme, sigui per una major sensibilitat de l'administració de justícia, per la pròpia gravetat dels fets o perquè aquests són continuats en el temps.
- Perquè una altra tipologia que fa que s'incrementi el nombre de procediments que es tramiten com a diligències prèvies és l'Accés a Serveis Privats, on els casos de discriminació en el dret d'admissió a locals d'oci, que anteriorment es tramitaven per via administrativa, actualment també es poden tramitar per la via penal.
- Perquè el fet que hi hagi un nombre important de casos iniciats en anys anteriors, en els quals l'actuació majoritària és per la via penal,

la qual cosa suposo una llarga instrucció, fa que siguin contemplats judicialment com a delictes.

D'altra banda, cal tenir en compte que el nou Codi Penal despenalitza l'insult o el tracte vexatori, per tant aquest és un grup que perdem en la via penal dins la categoria de delictes lleus (abans faltes). Enguany apreciem aquesta baixada en els delictes lleus, molt relacionada amb la disminució de casos entre particulars, i també l'increment en aquesta tipologia de delictes contra la integritat moral.

Precisament tenint en compte que la via penal és la més utilitzada, ens centrem en l'anàlisi de com evolucionen els casos assumits a través d'aquesta via. Cal, abans, una precisió prèvia: en moltes ocasions la via penal suposa celebrar èxits que s'allunyen de la nostra missió - la denúncia del racisme - però que suposen evitar que les víctimes siguin condemnades per altres delictes, tot i que el resultat és que la vulneració racista acaba quedant impune.

Es dona una realitat diferent a les sentències condemnatòries per l'altra part, un 5,2% del total, que en la seva majoria responen a casos de Conflictes entre Particulars, tipologia en la qual sí que obtenim més èxits judicials.

PENDENT D'ASSENYALAMENT DE JUDICI/INSTRUCCIÓ	
ARXIVAT	
SENTÈNCIA CONDEMNATÒRIA PER L'ALTRA PART	
ABSOLUCIÓ DE L'ALTRA PART PENDENT DE RECURS	
PRESCRIT	
SENTÈNCIA CONDEMNATÒRIA PER L'USUARI	
SENTÈNCIA ABSOLUTÒRIA PER L'ALTRA PART	
SENTÈNCIA ABSOLUTÒRIA PER L'USUARI	
CONDEMNNA DE L'USUARI PENDENT DE RECURS	
SENTÈNCIA CONDEMNATÒRIA PER LES DUES PARTS	
PENDET DE SENTÈNCIA	
ACORD	
ARXIVAT, PENDENT DE RECURS D'APEL·LACIÓ	
CONDEMNNA DE L'ALTRA PART PENDENT DE RECURS	

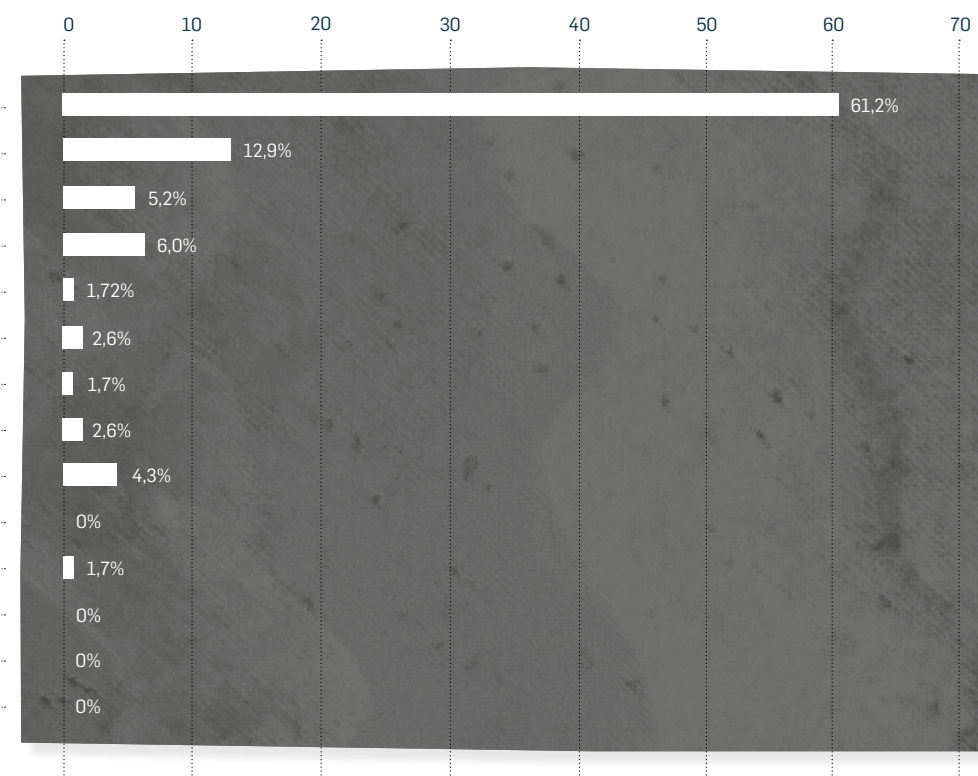

Fig. 8. Situació dels casos gestionats per procés penal el 2016
Font: Dades del SAiD

RADIOGRAFIA DE L'ESTAT DEL RACISME EN QUATRE TIPOLOGIES

El nivell de coneixement de la realitat que dóna el fet de gestionar un cas i la seva denúncia, és el que ens permet oferir una anàlisi més aprofundida de les situacions i redefinir l'estat del racisme. Per fer una millor anàlisi d'aquesta realitat, ens ajuda classificar els casos en categories segons les seves característiques, basant-nos en les tipologies que hem explicat anteriorment. D'aquestes tipologies, n'hi ha tres que destaquen pel nombre de casos que inclouen així com per les seves conseqüències socials. A continuació, els analitzem amb més detall.

1. RACISME EXERCIT PELS COSSOS DE SEURETAT PÚBLICA

El que hem pogut constatar analitzant els casos de racisme gestionats al SAID, és que les situacions de discriminació racista es donen majoritàriament en els àmbits de la vida quotidiana. I que en aquest àmbit, la intervenció policial també és habitual. La identificació de persones d'origen estranger al carrer -el que anomenem perfil ètnic- és constant i és la font principal dels conflictes que originen aquestes discriminacions racistes. Aquestes actuacions provoquen una criminalització del col·lectiu, que té efectes en l'opinió pública (que va fent seva la creença que "alguna cosa

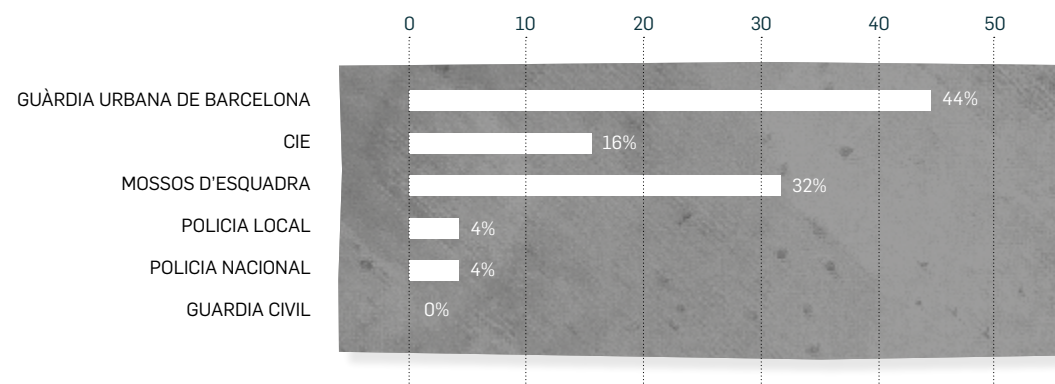

Fig. 9. Cossos policials implicats 2016
Font: Dades del SAID

deuen haver fet"), i són producte de l'aplicació de la Llei d'Estrangeria i de les directrius policials que es marquen segons el context social en què ens situem.

Entre els casos perpetrats pels cossos de seguretat pública, hem de destacar les situacions de discriminació que es produeixen per part de membres de la Guàrdia Urbana de Barcelona, un 44% del total. Aquest és el cos policial involucrat en més casos de discriminació racista, i això provoca que la majoria de casos se situïn al municipi de Barcelona, on hi ha una incidència continuada en el col·lectiu de la venda ambulat no autoritzada.

En la tipologia de cossos de seguretat pública la via de resolució més utilitzada és la penal, amb un 72% del total dels casos. Les altres vies presenten percentatges molt més baixos: un 16% intermediació del SAID, un 8% queixa administrativa i un 4% reclamació patrimonial. És per la importància de la via penal en la resolució d'aquests casos que considerem pertinent aprofundir-hi, sobretot pel que suposa en relació a la **impunitat judicial davant les situacions d'agressions i abusos perpetrades per agents dels cossos policials**.

Ens trobem amb la paradoxa de considerar positiu que un 20% dels procediments siguin arxivats, ja que es tracta de casos en els quals actuem com a defensa per un delictes d'atemptat contra l'autoritat, i en els quals la víctima no està en condicions de denunciar.

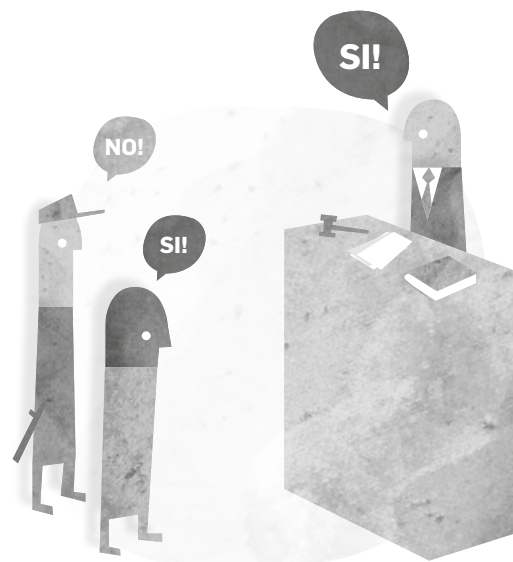
El 8% de sentències absolutòries per l'altra part pendent de recurs, són un clar exemple de les dificultats amb què ens trobem a l'hora de mostrar la culpabilitat d'un policia.

Jurisprudència clara, però una interpretació esbiaixada per part de l'administració de justícia.

Tot i que la jurisprudència en aquest àmbit és clara, tant pel que fa al Tribunal Europeu de Drets Humans¹⁶ com al Tribunal Constitucional,¹⁷ i apunta que les actuacions irregulars de la policia es donen en circumstàncies d'opacitat i d'enconbriment, i que, per tant, partint d'aquests casos la tutela judicial efectiva hauria de ser doblament reforçada, s'ha de fixar més en la investigació, en l'enjudiciament i en la sanció, precisament perquè són

16. SSTEDH de 16 de desembre de 2003, cas Kmetty c. Hungría, § 37; de 2 de novembre de 2004, cas Martínez Sala i altres c. Espanya, § 156; 28 de setembre de 2010, cas San Argimiro Isasa c. Espanya, § 41; i de 8 de març de 2011, cas Beristain Ukar c. Espanya, § 28 i ss

17. SSTC 224/2007, de 22 d'octubre; 34/2008, de 25 de febrer; 52/2008, de 14 d'abril; 69/2008 de 23 de juny; 107/2008, de 22 de setembre i 63/2010, de 18 d'octubre

En un procés just la

VICTIMA

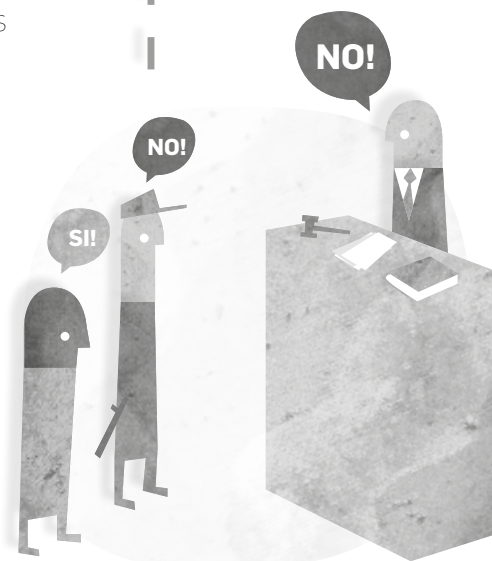
es veu recolzada per un reforç de la tutela judicial que fa el procés més efectiu.

Recollint el que indica la jurisprudència (Tribunal Constitucional i Tribunal Europeu de Drets Humans) les **actuacions irregulars dels cossos policials es donen en circumstàncies d'opacitat i encobriment.**

El que passa en realitat és que els jutges atribueixen principi de veracitat a la

POLICIA

i posen en dubte la versió de la víctima.

20% DELS CASOS

Procediments arxivats.

La víctima, que no han pogut denunciar el policia, ha estat acusada i jutjada per un delictes d'atemptat a l'autoritat,

L'actuació racista queda impune.

8% DELS CASOS

Sentència absolutòria per l'altra part.

En pocs casos s'arriba a judici i hi ha gran dificultat per demostrar la culpabilitat de la policia.

5% DELS CASOS

Sentència absolutòria per la víctima.

Són casos en que s'ha demostrat que la policia estava mentint. No obstant, la situació de violència patida per la víctima no ha arribat a judici.

Fig. 10. Impunitat judicial als abusos i pràctiques racistes dels cossos de seguretat pública

Font: Dades del SAiD

situacions difícils de detectar. Això no obstant la realitat és totalment al revés: s'atribueix el principi de veracitat al policia i s'aplica la culpabilitat a la víctima.

Aquestes dues dades (els procediments arxivats i les sentències absolutòries) exemplifiquen situacions d'impunitat amb què habitualment ens trobem en els casos que gestionem per la via penal. També es donen situacions d'èxit, encara que siguin poques: per exemple dins el percentatge del 5% amb sentència absolutòria per a l'usuari del SAID, es donen casos en què s'ha pogut demostrar, tot i les dificultats, que la policia menteix. Aquesta interpretació per part de l'administració de justícia és una mostra evident de la institucionalització del racisme o del racisme institucionalitzat.

2. CASOS DE RACISME I XENOFÒBIA ENTRE PARTICULARS

Dins d'aquesta tipologia s'inclouen aquells casos de discriminació racista on els actors que intervenen són veïns o comparteixen un àmbit de convivència, i on el conflicte es desenvolupa en els diferents espais de la vida quotidiana. És important remarcar que la relació que es dona entre els dos actors en conflicte és una relació entre iguals.

Aquesta tipologia ha tingut un creixement continuat al llarg d'aquests darrers set anys, però el 2016 ha baixat considerablement i ha passat d'un 30% a un 16% del total de casos. Considerem que aquesta disminució està relacionada amb el canvi del Codi Penal que despenalitza les injúries i deixa desprotegida la víctima, que veu vulnerada la seva dignitat. Un resultat d'aquesta despenalització és que a les comissaries ja no recullen aquestes situacions.

D'altra banda, no s'atorga prou entitat a aquests fets, tot i la gravetat que suposen, ja que afecten de manera brutal al dia a dia de les persones.

Tal i com es reflecteix a la figura, les discriminacions es manifesten en diferents àmbits de la vida quotidiana d'una persona: un 46,2% respon a conflictes al carrer, un 31% a conflictes entre veïns, un 15,4% a conflictes en locals i un 7,7% entre companys de feina. Es tracta de situacions molt rutinàries i per tant amb un perill alt de normalització.

3. DISCRIMINACIÓ EN L'ACCÉS A DRETS SOCIALS

Aquesta tipologia inclou les discriminacions produïdes en l'accés a drets socials, com l'educació, la sanitat,

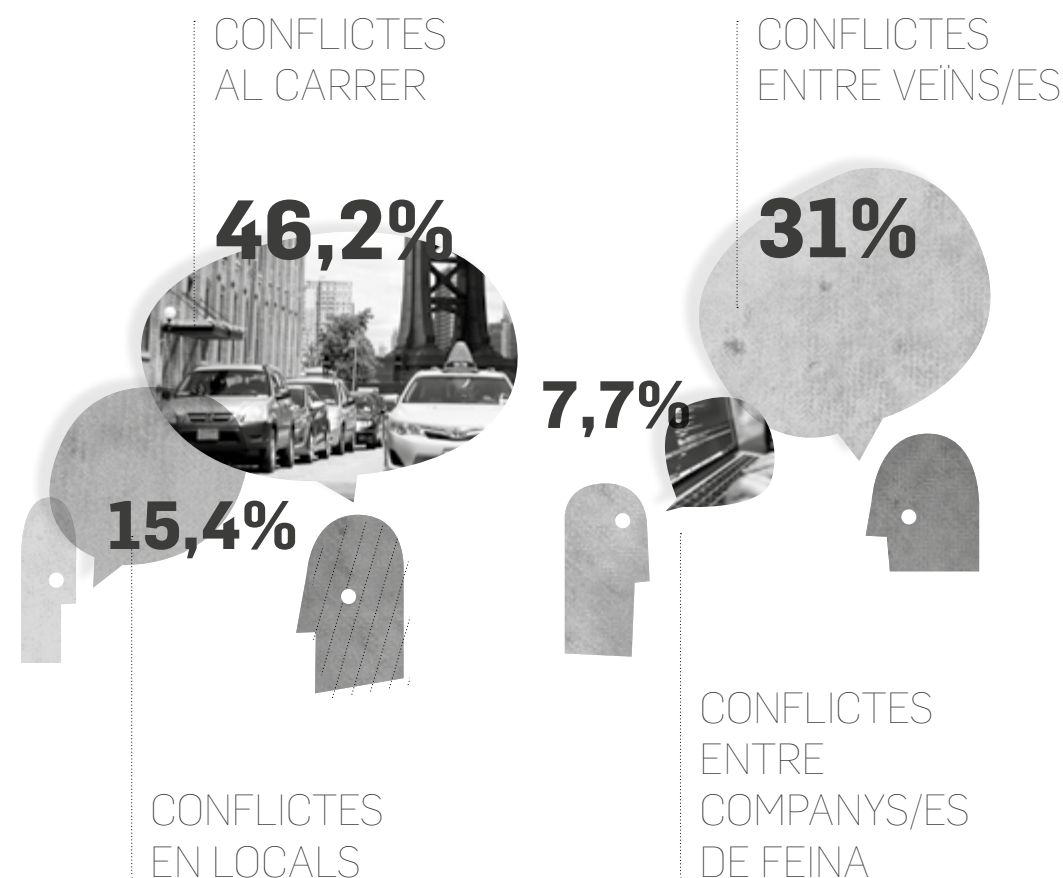

Fig. 11. Tipus de discriminacions sofertes entre particulars el 2016
Font: Dades del SAiD

l'empadronament -que facilita l'accés als anteriors drets-, o l'habitatge, i el tracte i les condicions d'accés per tramitar serveis socials.

Tots aquests serveis bàsics són competència de l'administració pública (exceptuant l'habitatge pel que fa a la gestió, que és privada) i per tant, el greuge comparatiu amb

la resta de tipologies incrementa, ja que **l'administració és qui ha de vetllar per la igualtat en l'accés als drets** i el seu gaudi. I en aquest cas, lluny de preservar-la, està discriminant. Aquesta discriminació, a més, pot incórrer en una il·legalitat, ja que interpreta la llei de manera distorsionada o fins i tot s'atribueix competències que no li són pròpies.

La tipologia d'Accés als Drets Socials també ha vist disminuir la quantitat de casos, en part per la diversificació dels àmbits de discriminació i racisme entre la resta de tipologies. Es trenca la tendència de creixement que des de 2012 havia caracteritzat aquesta tipologia, que passa a ser la quarta més nombrosa. Aquesta reducció

s'explica en part perquè la majoria de situacions de discriminació en l'accés a la salut les treballem des de la PASUCAT (Plataforma per una Salut Universal a Catalunya).

La incidència del racisme en la vida quotidiana de les persones es veu per tant argumentada per la distribució dels casos nous entre les tipo-

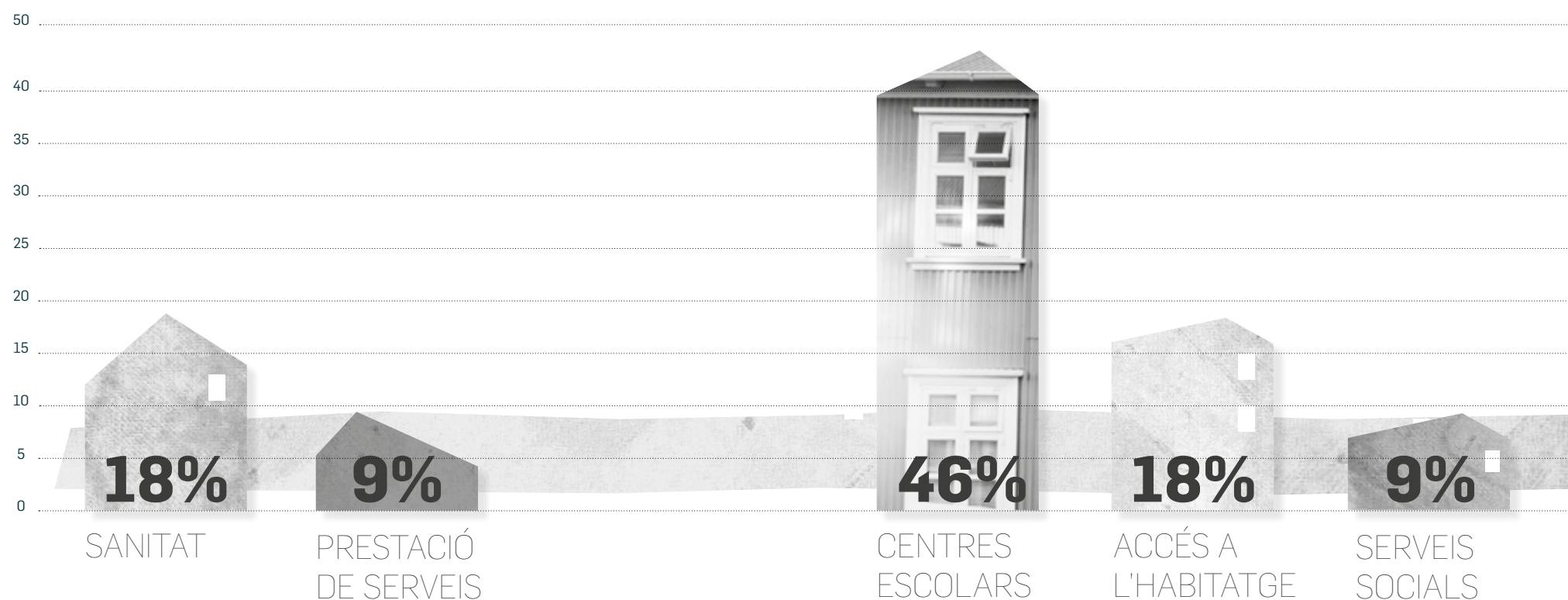

Fig. 12. Tipus de discriminacions sofertes en l'accés a drets socials el 2016
Font: Dades del SAIID

logies d'accés a drets socials (educació, sanitat, habitatge) i també en la tipologia de conflictes entre particulars que comentàvem en l'aparat anterior. En aquests dos àmbits es manifesten de manera contundent els efectes dels discursos que plantegen la competència entre "els de casa i els de fora". A més, es fa evident que el context de crisi afavoreix que s'utilitzi aquesta argumentació per amagar una mancança en la gestió de la distribució dels recursos, i propicia també l'aprovació de noves lleis que consoliden, encara més, aquest discurs, promouen de manera evident el racisme institucional, manifestat explícitament en la discriminació en l'accés als drets socials, i provoca un retrocés en la igualtat de drets i oportunitats.

4. DISCRIMINACIÓ EN L'ACCÉS ALS SERVEIS PRIVATS

En aquesta tipologia es dona un increment important del nombre de casos respecte de l'any anterior, que suposaven un 3%, mentre que enguany representen un 15% del total. Una de les causes que hi ha influït, a parer nostre, és l'augment de les possibilitats de denunciar, per la via penal, la vulneració del dret d'admissió, ja que les situacions de discriminació en l'accés als locals d'oci han suposat més de la meitat de casos dins de la tipologia.

El fet que la via penal doni una sortida a aquest tipus de discriminació, suposa un canvi important per a les expectatives de les persones que han patit una discriminació en aquest àmbit. D'altra banda, aquest 2016 hem aconseguit una sentència condemnatòria per a l'altra part, aplicant l'article 512 del Codi Penal: *«Els qui en l'exercici de les seves activitats professionals o empresarials deneguin a una persona una prestació a la qual tingui dret per raó de la seva ideologia, religió o creences, la seva pertinença a una ètnia, raça o nació, el seu sexe, orientació sexual, situació familiar, malaltia o minusvàlida, incorren en la pena d'inhabilitació especial per a l'exercici de professió, ofici, indústria o comerç, per un període d'un a quatre anys»*. ■

S.O.S. RACISME

Per continuar fent informes, atendre víctimes de delictes d'odi i discriminació racista, i incidir en la societat i les institucions per acabar amb el racisme i la xenofòbia, necessitem el suport de persones implicades en la defensa dels Drets humans.

Pots donar-nos suport:

- associant-te a l'entitat
- fent una aportació econòmica puntual
- participant com a activista

On informar-te de com fer-ho:

- a través de la web
www.sosracisme.org/actua
- trucant-nos al 933010597
- o escrivint a
sosracisme@sosracisme.org

I si creus que has patit una discriminació racista o n'has estat testimoni, contacta'ns:

- trucant al 933010597
- o o escrivint-nos a
denuncia@sosracisme.org

Teniu a les mans la vuitena edició d'un informe únic, InVisibles. L'estat del racisme a Catalunya Informe 2016, elaborat per SOS Racisme Catalunya. Un document d'anàlisi i denúncia de les diverses causes, manifestacions i situacions de racisme i xenofòbia que ocorren a Catalunya. Hi trobareu reflexions, entrevistes i casos per fer aflorar les situacions de racisme: persones expertes i experimentades, anàlisi i denúncia, reflexió i activisme.

Una de les fonts clau d'aquest informe són els casos atesos al Servei d'Atenció i Denúncia per a víctimes de racisme i xenofòbia de SOS Racisme, situacions patides amb noms i cognoms que reben cada dia l'impacte del racisme social i institucional. Us deixem amb els 365 dies de racisme a Catalunya.

InVisibles. L'estat del racisme a Catalunya. Informe 2016

www.sosracisme.org

